

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İNSAN TİCARETİ SUÇUNDA KADIN
MAĞDURLARIN MEDYADAKİ TEMSİLİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Dilek PERÇİ

Danışman
Doc. Dr. İlkay SÜDAŞ

İzmir

2025

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İNSAN TİCARETİ SUÇUNDA KADIN
MAĞDURLARIN MEDYADAKİ TEMSİLİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DİLEK PERÇİ

Danışman
Doc. Dr. İlkay SÜDAŞ

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

İZMİR

2025

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum İnsan Ticareti Suçuyla Mücadelede Alternatif Tedbirler: Kadın Mağdurların Medyadaki Temsili Üzerine Bir Araştırma isimli yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlâk ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

DİLEK PERÇİ

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, insan ticareti olgusunun özellikle kadın mağdurlar açısından nasıl bir toplumsal yara haline geldiğini fark etmemle birlikte şekillenmeye başladı. Araştırma sürecine başlarken, insan ticareti suçunun yalnızca hukuki bir mesele olmadığını, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları ihlali bağlamında ele alınması gerektiğini gördüm. Bu bakış açısı, çalışmamın temel yönünü belirledi.

Konuya dair literatür taramasıyla başladığım süreçte, insan ticaretiyle ilgili çok sayıda akademik çalışma bulunduğunu, ancak suçla mücadelede literatürde insan ticaretinin “4P” si olarak ifade edilen önleme, koruma, kovuşturma ve iş birliğinin en önemli ayağı olan önleme faaliyetlerine hangi tedbir önerileri sunulabileceği ve kadın mağdurların medyadaki temsilinin sınırlı bir biçimde ele alındığını gördüm. Bu durum, çalışmamın yönünü netleştirerek medya içeriklerinin analiziyle derinleşen bir araştırma sürecine girdi.

Tez sürecinde, dijital medya haberlerini tarayarak veri setini oluşturdum. Haber metinlerini insan ticareti olgusunu sunarken suçun unsurlarına yer veriş şekli, mekânsal içerik ve temsil biçimleri bakımından inceledim. Bu aşamada, haberlerde kullanılan dilin toplumsal algıyı nasıl şekillendirdiğini, hangi mekânların daha görünür kılındığını, kadın sömürüsünün medyada nasıl yansıtıldığını ve kadın temsilini analiz ettim. Çalışmanın her aşamasında hem kadın çalışmaları literatürüne hem de medya araştırmalarına katkı sağlayacak bir yol izlemeye özen gösterdim.

Bu süreç, 2014 yılından bu yana göç alanında çalışan ve sahada pek çok kez insan ticareti mağduru kişilerin sömürü sürecine nasıl itildiğinin acı hikayelerini birebir dinleme olanağı bulan bir kişi olarak akademik anlamda da beni geliştiren, aynı zamanda insan ticareti mağdurlarının temsili üzerine düşünmeme imkân tanıyan çok katmanlı bir deneyim yaratmış oldu.

Bu çalışmayı tamamlamak, yalnızca akademik bir çaba değil; aynı zamanda uzun soluklu bir zihinsel ve duygusal emek süreci oldu. Sayfalar ilerledikçe, insan onurunu hiçe sayan bir sömürü düzeninin görünmez kılan yüzlerini daha net görmeye başladım. Bu nedenle bu araştırmayı, yalnızca bir akademik gereklilik olarak değil; insanlık onurunu korumaya yönelik toplumsal bir sorumluluk olarak gördüm. Çalışmamın, bu alanda farkındalık yaratmaya katkı sunacak bir başlangıç noktası olacağına inanıyorum.

İzmir, 2025

Dilek PERÇİ

ÖZET

Bu çalışma, insan ticareti suçunun özellikle kadın mağdurlar açısından medyada nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. İnsan ticareti, günümüzde küresel ölçekte ciddi bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilmekte ve çoğunlukla kadınları hedef alan cinsel sömürüyle birlikte ele alınmaktadır. Medya ise bu suçun kamuoyuna aktarılmasında önemli bir aracı konumundadır. Bu nedenle medyada yer alan haber içerikleri, hem mağdurların toplumsal algıdaki yerini belirlemekte hem de bu suçla mücadelede izlenecek politikalara yön vermektedir.

Bu araştırmada, insan ticaretinin kadın mağdurlar özelinde medyada nasıl sunulduğu; haberlerin mekânsal verileri, temsiliyet biçimleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, medyada insan ticareti mağduru kadınların ne şekilde temsil edildiğini, suç olaylarının coğrafi dağılımını ve temsil biçimlerinin sınırlılığını ortaya koymaktır.

Araştırma kapsamında, 2005-2025 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan insan ticareti haberleri taranmış, belirlenen haber metinleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada, suç olayları gerçekleştiği yerler, ülke, il, ilçe -varsa -olay mahali ölçeğinde de incelenerek mekânsal bir perspektif de sunulmuştur.

Elde edilen bulgulara göre, insan ticareti mağduru kadınların medyada çoğunlukla edilgen, çaresiz ve nesneleştirilmiş bir biçimde sunulduğu görülmüştür. Haberlerde mağdurların yaşadığı istismar detaylı biçimde aktarılırken, olayların yapısal nedenleri sıklıkla göz ardı edilmiştir. Ayrıca haber dilinde cinsiyetçi kalıp yargıların tekrarlandığı, kadın mağdurların mağduriyetlerinin kimi zaman dramatize edilerek tüketildiği gözlemlenmiştir. Mekânsal analizde ise, insan ticareti olaylarının genellikle büyükşehirlerde ve turistik bölgelerde yoğunlaştığı, İstanbul, Adana, Antalya gibi kentlerin öne çıktığı tespit edilmiş ve bir olayın birden çok lokasyonla ilişkili olduğu organize bir yapı sergilediği anlaşılmıştır.

Bu çalışma, insan ticaretiyle mücadelede medyanın önemli bir aktör olduğunu; ancak mevcut temsillerin çoğunlukla mağdur odaklı ve hak temelli bir yaklaşım içermediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmada, medya organlarının daha etik, insan onuruna saygılı ve farkındalık artırıcı bir dil kullanması gerektiği vurgulanmakta; alternatif medya söylemleri geliştirilmesi ve suçla mücadeleye ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler; İnsan Ticareti, kadın sömürüsü, medya, cinsel sömürü.

ABSTRACT

This study examines how human trafficking is represented in the media, particularly with regard to female victims. Today, human trafficking crime is considered as a serious global human rights violation and is often discussed alongside sexual exploitation, which targets women. The media plays a crucial role in conveying this crime to the public. Therefore, media news content has a role in determining the place of victims in public perception

The representation of human trafficking crime in the media in case of female victims through has been examined both in aspect of representational styles of the news and the spatial data the news include. The primary objective of the study is to reveal how women victims of human trafficking are represented in the media, the geographical distribution of crime incidents, and the limitations of these representations.

News published online in Turkey between 2005 and 2025 were searched and relevant news texts were analyzed in aspect of the profile of the victims, location of the crime (country, province, district and locale). The findings indicate that women victims of human trafficking are often presented in the media as passive, helpless, and objectified. While the news reports detail the abuse victims experience, the structural causes of this crime are frequently overlooked. Furthermore, it was observed that sexist stereotypes are repeated in the news language, and the victimization of female victims is sometimes dramatized and exploited. A spatial analysis revealed that human trafficking incidents are generally concentrated in metropolitan areas and tourism destinations, such as Istanbul, Adana, and Antalya being prominent. It was also revealed that an incident exhibits an organized structure where multiple locations are linked.

This study demonstrates that the media is a crucial actor in the fight against human trafficking, but current representations often lack a victim-centered and rights-based approach. Therefore, the study emphasizes the need for media outlets to use more ethical, dignified, and awareness-raising language. It also offers recommendations for developing alternative media narratives and combating crime.

Key words; Human Trafficking, exploitation of women, media, sexual exploitation.

İÇİNDEKİLER

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	6
Araştırmanın Literatürdeki Yeri ve Önemi	7
ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	14
1.1. Karma Göç Akımlarıyla İlgili Terimler.....	14
1.2. İnsan Ticaretinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	18
1.3. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Arasındaki Fark.....	20
1.4. İnsan Ticaretinin İtici ve Çekici Faktörleri.....	22
1.5. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler	26
1.5.1. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler.....	26
1.5.1.1. Palermo Protokolü	27
1.5.1.2. 2005 Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi	29
1.5.1.3. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GRETA).....	31

1.5.1.4. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)	32
1.6. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Ulusal Düzenlemeler	32
1.6.1. T.C. Anayasası	33
1.6.2. Kanuni Düzenlemeler	34
1.6.3. İkincil Mevzuat: Yönetmelikler	35
1.7. İnsan Ticareti Suçunun Unsurları	36
1.7.1. Araç Fiiler	36
1.7.2. Suç Eylemi (Hareket)	37
1.7.3. Amaç Fiil/ Sömürü /İstismar	38
1.8. İnsan Ticaretinin Görülme Biçimleri	38
1.8.1. Cinsel Sömürü	39
1.8.2. Zorla Çalıştırma	41
1.8.3. Zorla Evlendirme	42
1.8.4. Organ ve Doku Ticareti	43
1.8.5. Çocuk Sömürüsü	44
1.9. İnsan Ticareti Suçunda Yöntem	45
İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELEDE TÜRKİYE’NİN ROLÜ.....	46
2.1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK).....	57
2.2. Türkiye’de İnsan Ticareti.....	58
2.3. Ulusal Yönlendirme Mekanizmasında Mağdurlara Sunulan Hizmetler. 60	
2.3.1. Mağdur Destek Programı.....	61
2.3.2. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı	62
2.4. İnsan Ticaretini Önlemede Mevcut Uygulamalar ve Alınabilecek Tedbirler	63
TEMSİL	66
3.1. Medyada Temsil Nedir?	66

3.2. Toplumsal Cinsiyet ve Medyada Kadın Temsili	67
YÖNTEM	74
4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	74
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	76
4.3. Veri Toplama Süreci.....	76
4.4. Veri Analizi Süreci	77
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	77
BULGULAR	78
5.1. Haberler Hangi Temalarla Öne Çıkmaktadır?.....	79
5.1.1. Mağdur Profili ve Kadın Mağdurların Medyadaki Temsili	81
5.1.1.1. Mağdur Profili.....	82
5.1.1.2. Mağdurların Cinsiyet Dağılımı.....	84
5.1.1.3 Mağdurun Nihai Durumu/ Mağdura Ne Oldu?	85
5.1.2. Suçun Mekânsal Dağılışı.....	87
5.1.3. İnsan Ticaretinin Cinsel Sömürüye İndirgenmesi ve Diğer Sömürü Biçimlerinin Görünmezliği.....	95
5.1.3.1. Sömürü Sürecine Zorlayan Etmenler	100
5.1.4. Haber İçeriklerinin Derinliği	103
5.1.4.1. Yüzeysel İçerikler: Toplumsal Kültürel Dinamiklerin Görünmezliği	103
5.1.4.2. Ayrıntılı İçerikler: İnsan Ticaretinin Çok Boyutlu Arka Planı....	107
5.2. Suçun İşleniş Biçimine Göre Dağılımı (Organize-Bireysel)	111
SONUÇ	114
TARTIŞMA	119
KAYNAKÇA	127
TEŞEKKÜR	135
ÖZGEÇMİŞ	136

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 . Göçmen Kaçakçılığı ile İnsan Ticareti Arasındaki Farklar	22
Tablo 2. İnsan Ticaretine İlişkin Ulusal Düzenlemeler	33
Tablo 3. İnsan Ticareti Suçunun Unsurları	37
Tablo 4.2018-2022 Mağdurların Ülkelere Göre Dağılımı	51
Tablo 5.Türkiye’de İnsan Ticaretinin Sömürü Türleri bakımından dağılımı	59
Tablo 6.İnsan ticareti mağdurlarının cinsiyet dağılımı (2018-2022)	60
Tablo 7. Çevrimiçi Haber Kaynakları	75
Tablo 8.Tema, Kategori ve Kodlar Tablosu.....	80
Tablo 9.Yıllara Göre Çocuk Mağdurların Oranı.....	83
Tablo 10.Türkiye’de gerçekleşmiş vakaların illere ve ilçelere göre dağılımı.....	89
Tablo 11.Medyaya yansıyan Türkiye dışı vakaların ülkelere dağılışı	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.İnsan Ticaretinin ülke içinde ve ülke dışında tespit bölgesine göre dağılımı ..	2
Şekil 2.Zorla yerinden edilmiş nüfus	16
Şekil 3.İnsan Ticareti Suçunda Yöntem.....	46
Şekil 4.Haberlere konu olan olayların yıllara dağılımı	87
Şekil 5.İnsan ticareti suçuna dair haberlere konu olan illerin oransal dağılımı	88
Şekil 6.Adana merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar	91
Şekil 7.Samsun merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar.....	92
Şekil 8.Nevşehir merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar	93
Şekil 9.Eskişehir merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar.....	93

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yaş grubu ve cinsiyete göre zorla çalıştırma amacıyla tespit edilen insan ticareti mağdurların oranı	42
Grafik 2.Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağduru Sayıları	59
Grafik 3.Haber İçeriklerinde Yer Alan Mağdur Profili	82
Grafik 4.Haber İçeriklerinde Yer Alan Mağdurun Nihai Durumu	86
Grafik 5.Haberlerin Sömürü Türlerine Göre Dağılımı	95
Grafik 6.Sömürü Sürecinde Zorlayıcı Etmenler/Araç fiiller.....	102
Grafik 7.Haber Metinlerinin Derinliği	104
Grafik 8.Toplumsal Kültürel Dinamikler.....	106
Grafik 9.Suçun İşleniş Biçimine Göre Dağılımı	112

KISALTMALAR

AK: Avrupa Komisyonu

BM: Birleşmiş Milletler

EUROPOL: Avrupa Polis Teşkilatı

GİB: Göç İdaresi Başkanlığı

GRETA: İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu

ICMPD: Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İKGV: İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TİHEK: İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

TDK: Türk Dil Kurumu

TCK: Türk Ceza Kanunu

UGG: Ulusal Görev Gücü

UEP: Ulusal Eylem Planı

UNODC: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

YİMER: Yabancılar İletişim Merkezi

GİRİŞ

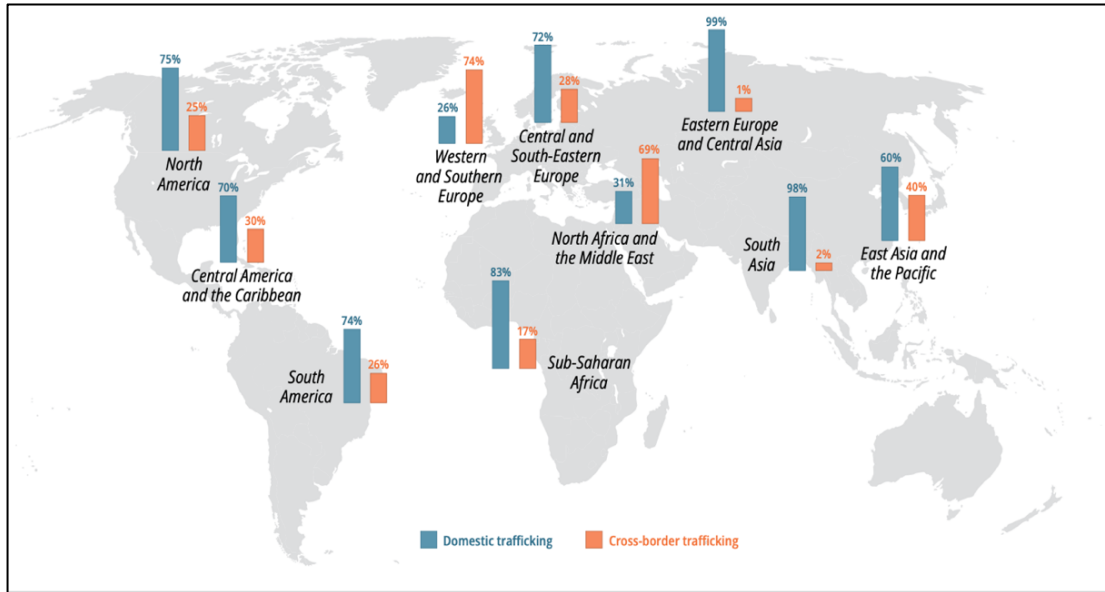
21. yüzyılın en dikkat çeken sorunlarından biri olan **insan ticareti**, günümüzde köleliğin yeniden ortaya çıkmış şekli olarak kabul edilmekte olup silah ve uyuşturucu kaçakçılığından sonra en yaygın sınır aşan örgütlü suçlar arasında sayılmaktadır. Bu durum, insan ticaretinin uyuşturucu ve silah kaçakçılığına oranla daha az risk, daha az gider, daha küçük organizasyon, basit iş birliği ve bağlantılarla yoluyla işlenebilmesiyle doğrudan ilişkilidir (Doğan & Sagut, 2023). Bir kişinin başka bir kimse tarafından istismara uğraması biçiminde gerçekleşen fiil, kişiyi temel hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakmanın yanısıra, onu insan onuru ile bağdaşmayan muamele ve düşüncenin konusu haline getirmektedir. İnsan onuru, her bireyin insan olmasından kaynaklanan bir değerdir ve bu değer hiçbir koşula bağlı olmadan korunmalıdır. İnsan hakları bu onurun toplumsal ve hukuksal güvencesidir. Her kültürde farklı değerler olabilir ancak insan onuruna saygı evrenseldir (Kuçuradi, 2008).

Dünyada her gerçek kişi insan ticareti suçuna maruz kalabilir. İnsan ticareti, insan hakları çerçevesinde “sert çekirdek hakkına” veya dokunulmaz alanlara müdahale anlamına gelir. Söz konusu dokunulmaz alanlar “yaşama hakkı”, “işkenceye, insani olmayan ve aşağılayıcı muameleye tabi tutulmama hakkı”, “kölelik ve hizmet ettirme yasağı” ile “ceza yasalarının geçmişe yürümezlik ilkesi” olarak belirtilebilir. Bu da insan ticaretinin aynı zamanda bir insan hakları sorunu olduğu gerçeğini doğurur (Kaboğlu, 2013).

İnsan ticareti temelde kişileri zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak, doku ve organların nakledilmesi maksatlarıyla tehdit, baskı, cebir ya da kişilerin çaresizliğinden yararlanılarak, aldatılarak temin edilmeleri, kaçırılmaları, sevk edilmeleri, nakledilmeleri, bir yerden başka bir yere götürülmeleri, ülkeye sokulmaları ya da ülkeden çıkarılmaları şeklinde tanımlanır ve bu suç, iç hukukta da ağır yaptırımlara bağlanmıştır. İnsan ticareti, birey üzerinde eşyaya özgü tasarruf işlemlerinin yapılması anlamına gelmektedir. Bu itibarla Türk Ceza Kanunu (TCK) madde 80’de benimsenen *insan ticareti* terimi, daha yerinde olmuştur, nitekim karşılaştırmalı hukukta da suç fiilini ifade etmek üzere İngilizce *human trafficking*,

trafficking in human beings, Almanca *Menschenhandel* terimleri kullanılmaktadır. Bu, ayrıca daha sonra ayrıntılı olarak açıklanamaya çalışılacak olan Göçmen Kaçakçılığı suçu ile inceleme konusu olan suçun ayırt edilmesi bakımından önem taşımaktadır (IOM, 2016).

İnsan ticareti, sadece çeşitli ülke sınırlarını geçme şeklinde gerçekleştirilen çaresizce bulundukları toprakları terk eden ve daha iyi bir hayat yaşama umuduyla başka ülkelere yasadışı yollardan giren ya da çeşitli menfaat ve gerçeği yansıtmayan vaatlerle kandırılmak suretiyle ülke dışına sevk edilen kişilere değil aynı zamanda bireyin vatandaşı olduğu ülke sınırlarında da gerçekleşebilmektedir (Kaboğlu, 2013). Bu sebeple insan ticareti ulusal ve uluslararası yaptırıma bağlanarak evrensel toplum düzeni korunmak istenmiştir. Keza daha çok çeşitli ülkelerden “tedarik edilen” mağdurların genellikle başka ülke sınırlarından geçirilerek hedef ülkeye götürülmeleri ve burada sömürülmeleri şeklinde ortaya çıkan insan ticareti, sınır aşan organize bir suç olarak kabul bulduğundan uluslararası toplumu rahatsız etmiş ve küresel bir organize düzeni gerekli kılmıştır (Doğan & Sagut, 2023). 2022 yılında tespit edilen mağdurların çoğunun ulusal sınırlar içinde işe alındığı ve istismar edildiği görülmektedir. Ayrıca Batı ve Güney Avrupa, Orta Doğu ve Asya Pasifik’in yüksek gelirli ülkeler hariç olmak üzere, dünyanın çoğu bölgesinde insan ticareti ulusal sınırlar içinde yaygındır (Şekil 1).

Şekil 1. İnsan Ticaretinin ülke içinde ve ülke dışında tespit bölgesine göre dağılımı

Kaynak: UNODC 2024

İnsan ticareti ile mücadele, devlet aktörleri ile diğer tüm sektörlerin istek ve kararlılığını gerektirir çünkü dünya üzerinde her ülke gerek mağdurlar için kaynak ülke gerekse transit ülke veya hedef ülke olarak, görece diğer tüm örgütlü suçtan az riskli ancak daha büyük maddi getirili olan bu “endüstriden” etkilenmektedir. İnsan ticareti, tespiti güç ve çok yönlü insan davranışlarını ve rızayı barındırma sorunu ile ele alınması gereken gizli ve karmaşık bir suçtur. Her ne kadar bu çalışma, insan ticaretini bu suçun mağduru olan kadınlar ile kadın sömürüsü bakımından ele alıyorsa da özellikle işgücü ticaretinde, erkekliğe dair toplumsal, ailesel ve kültürel beklentiler ve bakımını üstlendiği kimselerin geçimini sağlama sorumluluğu nedeniyle gerek vatandaş olduğu ülke gerekse göç ettiği transit ya da varış ülkesindeki iş hayatlarında emek ve iş gücü sömürüsüne uğrayan erkeklerin insan ticareti suçunun boyutlarına da işaret etmektedir. Özellikle göç eden mağdurlar için istismarı devlet otoritelerine bildirmenin kendileri ve aile üyeleri için sınır dışı edilme tehdidiyle tacir kimselere daha da bağımlı hale getirmektedir.

İnsan ticareti, geçmişten bugüne hem mağdur profili hem de suçun işlenişindeki artış bakımından giderek genişleyen bir suç endüstrisi haline dönüşmüştür. Organize suç örgütlerine büyük ölçüde ekonomik kaynak sağlarken küçük oranda organize olmuş devlet dışı aktörlere de önemli bir insan temin etme kaynağına dönüşmüştür. Bugün insan ticareti, uluslararası toplumun karşı karşıya kaldığı en karmaşık ve tespiti güç insan hakları sorunlarından biri haline gelmiştir (Altınsoy, 2022).

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) Küresel İnsan Ticareti Raporuna (Global Report on Trafficking in Persons 2024) göre; dünyanın her köşesinde görülen kırılganlığın bir yansıması ve günümüzün değişen koşullarında insan ticaretine ve istismara maruz kalan kişiler COVID-19 pandemisi sırasında bir düşüş göstermişse de 2022’de dünya genelinde tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı %25 oranında keskin bir artış göstermiştir (UNODC, 2024). Söz konusu raporda en yaygın sömürü biçimlerinin zorla çalıştırma ve cinsel sömürü olduğu ve bu suça maruz kalan bireylerin de %61’inin kadın ve kız çocuklarından oluştuğu belirtilmiştir (UNODC, 2024).Gerek UNODC ‘nın 2024 Küresel İnsan Ticareti Raporu gerek küresel eğilimler bu korkunç suçun toplumsal cinsiyet temelli bir boyuta sahip olduğunu çok güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

İnsan ticaretine ilişkin cinsiyet dağılımı incelendiğinde kadınlar ve kız çocuklarının bu suçtan orantısız bir şekilde daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Kadın ve kız çocukları çoğunlukla cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine konu olurken; erkekler, özellikle erkek çocuklar zorla çalıştırma ve diğer sömürü biçimleri (çocukların suçta kullanılması, zorla dilendirme vb.) bağlamında mağdur edilmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin sömürü biçimlerini de şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Feminist kuramsal çerçeveden bakıldığında, insan ticareti yalnızca bireylerin ekonomik ve sosyal kırılmalıklarından değil, aynı zamanda patriyarkal yapı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden de beslendiği görülmektedir. Kadın ve kız çocuklarının ağırlıklı olarak cinsel sömürü bağlamında ticarete konu olması ataerkil normların ve kadın bedeni üzerindeki tahakkümün bir yansıması olduğunu ortaya koyar. Buna karşın erkeklerin zorla çalıştırma sömürü türünde mağdur edilmesi emek ve iş gücü sömürüsünün toplumsal cinsiyetlendirilmiş biçimlerini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet normlarının yeniden inşasında kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın temsili bugüne kadar pek çok biçimde incelenmiştir. Kadının kamusal alandaki görünürlüğü özellikle kadın dergileri ve popüler kültür dergilerinde, TV programları ve filmlerde (Altıparmak 2016, Tüysüz 2016, Ayaz 2016) kadınlık rolleri, annelik, ev içi sorumluluk ve güzellik temsilleri araştırılmıştır. Özellikle reklamlar kadın temsiliinin en çok analiz edildiği alanlardan biridir (Koçyiğit 2016; Çatalcalı 2016). Ayrıca televizyon dizileri ve programlarda, televizyon reklamlarında, feminist film teorisi çalışmalarında Türk sinemasında kadın karakterlerin hangi boyutta temsil bulduğu incelenmiştir. Medya metinlerini toplumsal cinsiyet bağlamında yeniden okumayı amaçlayarak, medya içerikleri konusunda farkındalık yaratmayı hedefleyen bir çalışma (Takımcı ve Gürses 2016), içinde yaşanan toplumun cinsiyet kültürünün, medya içerikleri aracılığıyla yeniden üretilerek topluma geri yansıtıldığını ortaya koymaktadır. Bu durumda, insan ticareti mağduru olan kadınların medyadaki temsiliinin anlaşılması ve nasıl bir yansıtmanın söz konusu olduğunun anlaşılması önem kazanmaktadır. İnsan Ticareti Suçu Bağlamında Kadın Mağdurların Medyada Temsiliinin derinlemesine analiz edildiği bu tez çalışmasında, yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, son yirmi yıldaki ilgili haberler analiz edilmiştir. Tez, beş bölümden oluşmaktadır:

İlk bölümde; insan ticareti kavramının tarihsel gelişimi, tanımı zorunlu göç ile ilişkisi toplumsal cinsiyet, sömürü ve insan hakları kavramlarıyla ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmada Palermo Protokolü Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve Türk Ceza kanunu kapsamında insan ticareti suçunun hukuki temelleri aktararak; görülme biçimleri, göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki farklar, bu suçun itici ve çekici faktörleri, ulusal ve uluslar üstü düzenlemeler bağlamında kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

Tezin **ikinci bölümünde;** Türkiye'nin insan ticaretiyle mücadeledeki kurumsal yapısı, yasal düzenlemeleri ve uygulamaları incelenecektir. Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) ve Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) gibi mağdurlara yönelik destek hizmetleri ayrıntılı biçimde ele alınarak Türkiye' nin insan ticaretiyle mücadeledeki rolü anlatılmaya çalışılacaktır.

Tezin **üçüncü bölümünde;** ‘’temsil ‘’ kavramı toplumsal cinsiyet perspektifiyle açıklanarak kadınların medyada nasıl temsil edildiği, medyanın toplumsal algıya yön vermedeki güçlü rolüne vurgu yapılacaktır. Ayrıca toplumsal cinsiyet kalıplarının nasıl yeniden üretildiğini feminist medya kuramları çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır.

Dördüncü bölümde ise araştırmanın yöntemi, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama süreci, veri analizi süreci ve araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilecektir.

Tezin **beşinci bölümünde;** araştırmanın bulguları içerik analizi yöntemi ile dört ana tema (Mağdur profili ve kadın mağdurların medyadaki temsili, Suçun mekansal dağılımı ve coğrafyası, İnsan ticareti suçunun cinsel sömürüye indirgenmesi ve diğer sömürü biçimlerinin görünmezliği, Haber içeriklerinin derinliği) üzerinden suçun medya haberlerindeki görülme biçimleri, kadın mağdurların medyadaki temsiline ilişkin örüntüler ve mekânsal dağılımı incelenecektir.

Son olarak; 2005-2025 tarihleri arasında medyada yer alan haber metinlerinde yer alan insan ticareti mağduru kadınların medyada temsiline ilişkin dört ana tema üzerinden incelenen bulgular ve literatür karşılaştırılarak tartışma ve sonuç kısmına yer verilecektir.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

İnsan ticareti olgusu, çağdaş dünyada hem ciddi bir insan hakları ihlali hem de çözüm bekleyen karmaşık bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, kadınlar hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de sömürüye açık yaşam koşulları sebebiyle bu suçtan en çok etkilenen grupların başında gelmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, insan ticaretinin medyada hangi boyutları ile temsil edildiğini, kadın mağdurların medyada nasıl temsil bulunduğunu, **mekânsallığa da** özel bir önem atfederek, bu **suçun coğrafyasını** ortaya çıkarmaktır.

Medyada yer alan temsiller, söz konusu suça dair kamusal algıyı biçimlendirmektedir. Dolayısıyla mağdurların sunumu ve insan ticaretinin hangi boyutlarıyla temsil bulunduğu anlaşılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda medya yalnızca bilgi veren değil; aynı zamanda norm inşa eden ve politik kararları da etkileyen bir aktördür (Chouliarakı & Stolic, 2017). Dolayısıyla bu çalışmada, insan ticaretinin özellikle cinsel sömürü boyutuyla kadınların insan ticaretine maruz kalışlarına odaklanılarak, ulusal medya mecralarında bu mağduriyetlerin hangi boyutlarıyla ve nasıl bir mekân bilgisiyle sunulduğu irdelenecektir.

İnsan ticaretiyle mücadelede medya içeriklerinin ne ölçüde mağdur odaklı, hak temelli ve farkındalık yaratmaya yönelik olduğu anlaşılmaya çalışılacak, mevcut sunum biçimlerinin güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulacaktır. Ayrıca bu çalışma, medyanın dönüştürücü rolü üzerinden hareketle, insan ticareti mağduru kadınların daha âdil, etik ve insan onuruna saygılı biçimlerde temsil edilmesi için alternatif söylem ve uygulama önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu sayede hem toplumsal farkındalık düzeyinin artırılması hem de medya temelli önleme stratejilerine (Hornik vd., 2003) katkı sunulması amaçlanmaktadır. Tezde yanıtı aranan başlıca sorular şöyle sıralanabilir:

- İnsan ticareti suçu medyada hangi boyutlarıyla ele alınmaktadır ve bu suçun kadın mağdurlarının **temsili** nasıldır (haber derinliği, mağdur odaklı, hak temelli olup olmaması gibi)?
- İnsan ticaretiyle mücadelede medyadaki haberlerin bir **rolü** olabilir mi ve medya, bu mücadeleye nasıl **katkı** sağlayabilir?

- **Suç coğrafyası** açısından düşünüldüğünde, söz konusu suça dair haberlerde, suçun, farklı coğrafi ölçeklerde olmak üzere (il, ilçe, olay mahalli) nasıl bir **mekânsallığı** vardır?
- Medya insan ticareti haberlerini verirken bu haberlerle sosyal sorumluluk anlamında bir **kamuoyu farkındalığı** yaratıyor mu?
- Söz konusu temsil, insan ticaretiyle mücadelede kamuoyu oluşturma ve politika geliştirme süreçlerini etkileyecek şekilde nasıl **iyileştirilebilir**?

Araştırmanın Literatürdeki Yeri ve Önemi

İnsan ticareti, 21. yüzyılda ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinde ciddi bir insan hakkı ihlali olarak ele alınmakta; özellikle kadınlar ve çocuklar gibi kırılgan gruplar üzerindeki etkileri bakımından sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda yapılan pek çok çalışma, insan ticaretinin tanımını, nedenlerini, görülme biçimlerini, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeleri ve mücadele stratejilerini incelemiştir. Ancak kadın mağdurların bu suçun hem öznesi hem de söylemsel nesnesi olarak medyada nasıl temsil edildiği konusu, hâlâ derinlemesine ve çok boyutlu olarak ele alınmamış bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Medya, toplumsal olayların sunumu ve algı inşasında belirleyici bir güçtür. Özellikle insan ticareti gibi görünürlüğü sınırlı, tespit edilmesi güç ve çoğu zaman yasa dışı alanlarda gerçekleşen suçlar söz konusu olduğunda, kamuoyunun konuya dair bilgisinin önemli bir kısmı medyada yer alan içeriklerden oluşmaktadır (Chouliaraki & Stolic, 2017). Dolayısıyla medya, yalnızca bu suçun görünürlük kazanmasına değil, aynı zamanda mağdurların toplum tarafından nasıl algılandığına ve bu algının mağdurların destek mekanizmalarına erişimi üzerindeki etkisine de katkı sunmaktadır.

Bu çalışmada veri setini oluştururken saptanan vakalar, sömürünün türü, lokasyonu, yılı, varsa mağdur profili gibi özellikleri bakımından incelenmiş ve insan ticareti suçunun haberlerde ne şekilde yer aldığı ve kadına yönelik cinsel sömürünün ülkemizdeki coğrafi dağılışının ortaya konması bakımından önemli bir katkı sunmayı amaçlamıştır. Mevcut çalışmaların çoğu hukuki ya da sosyolojik çerçevede insan

ticaretinin tanımı, kapsamı, göç olgusu ile ilişkisi ve yasal düzenlemeleri üzerine yoğunlaşmakta; medya ve toplumsal algı ve farkındalık boyutu ise sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Oysa medya, insan ticareti suçunun önlenmesinde ve mağdurların topluma yeniden kazandırılmasında hayati bir rol oynayabilecek araçlardan biridir. Bu bağlamda araştırma, medya temsillerinin coğrafi analizi aracılığıyla incelenmesiyle hem yeni bir yöntemsel yaklaşım sunmakta hem de insan ticaretine dair kamu politikalarının geliştirilmesinde kullanılabilecek önemli veriler üretmektedir. Ayrıca çalışmanın kadın çalışmaları literatürü açısından da özel bir önemi bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin insan ticareti mağduru kadınların hem istismara açık hale gelmesinde hem de medyada yeniden kurulan temsillerinde belirleyici bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu bağlamda araştırma, yalnızca insan ticareti olgusunu değil, aynı zamanda kadın kimliğinin medya aracılığıyla nasıl dönüştürüldüğünü, hangi içeriklerle kurulduğunu ve nasıl araçsallaştırıldığını da incelemektedir. Böylece çalışma hem toplumsal cinsiyet çalışmaları hem medya çalışmaları hem de insan hakları alanında disiplinler arası bir katkı sunarak literatürde var olan boşluğu doldurmayı ve insan ticareti ile mücadelede alternatif politika önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle hem akademik literatüre hem de uygulayıcı kurumlara katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye’de insan ticaretini konu alan literatürde çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır ancak insan ticaretinin medyadaki temsili üzerine alan yazında az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Örneğin, **Selin** (2006), Türkiye’deki kadın ticareti sorununun mevcut durumu ve bu alandaki mücadele, uluslararası düzeyde insan/kadın ticaretiyle ilgili farkındalığın oluşmaya başlaması ve özellikle *İnsan Ticareti Belirleme Raporlarının* yayımlanmasının ardından gelişen süreci detaylı biçimde ele almıştır. **Gülsoy** (2010) ise insan ticareti meselesinin medyada yer alışı biçimi üzerine bir inceleme yapmıştır. Tezde insan ticaretinin ne olduğu ve kavramsal çerçevesi, insan ticareti suçunun türlerine ve insan ticaretin nedenlerine değinmiştir. Medya etiği ve ekonomi-politik süreçlerle bağlantısı, toplumsal cinsiyet meselesi bağlamında “Küresel Göç ve Kadın Ticareti” sorununa medya metinleri üzerinden söylem analizi yaparak ele almıştır. Ancak söz konusu tezde “insan ticareti” başlığı altında yürütülen medya incelemesinin, içerik düzeyinde çoğunlukla “Göçmen Kaçakçılığına” ilişkin haberleri kapsadığı görülmüştür ve haber örneklerinin büyük

ölçüde göçmen kaçakçılığına ait olması çalışmanın başlığıyla ve amacıyla çelişmektedir. Bu durum hem kavramsal hem de metodolojik açıdan önemli bir sorun yaratmakta, iki suç tipinin medyada sıkça birbirine karıştırılmasının akademik bir tez çalışmasına da yansıdığını göstermektedir. **Aydoğdu** (2012), özellikle eski Sovyet ülkelerinin vatandaşlarının ekonomik kriz ve kötü yaşam standartları karşısında Türkiye'nin insan ticaretinde hedef ülke haline dönüşmesiyle fuhuş amaçlı insan ticaretinde Türkiye'deki durumu ortaya koymak, polisin bu suçla nasıl mücadele ettiği ve karşılaştığı zorluklara odaklanmıştır.

Yahya (2013), insan ticareti ile cinsel istismar arasındaki karşılıklı etkileşimi incelemiş, tezin amacına ilişkin kuramsal ve kavramsal bir çerçeve çizdikten sonra insan tacirlerinin Nijerya uyruklu kadınları para karşılığı seks köleliği yapmak amacıyla İtalya'ya kaçırılmalarının nasıl yapılandığını incelemiş ve zorla ticari cinsel istismara uğramalarını önlemek için Nijerya'da kadınların eğitime daha fazla önem verilmesi yönünde öneriler geliştirmiştir.

Alan yazında insan ticareti suçunun medyadaki temsiline odaklanan az sayıda akademik eser olmakla birlikte **Krsmanović** (2020); Birleşik Krallık, Hollanda ve Sırbistan medyalarındaki insan ticareti haberlerini içerik ve söylem analizi teknikleriyle karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu çalışma, haber dilinin ve görsel sunumların özellikle cinsel sömürü bağlamında nasıl çerçevelendirildiğini ve bunun mağdurlar, failer, politika ve kamusal algı üzerindeki etkilerini ortaya koyan ve insan ticareti-medya ilişkisini ele alan öncü araştırmalardan biridir.

Kahrıman (2021), insan ticaretini, modern kölelik olarak da tanımlanabilecek ciddi bir insan hakları ihlali olduğunu vurgulamakta ve özellikle ekonomik krizler sonrası kadınları ve çocukları hedef alan bir sömürü biçimine dönüştüğünü ayrıntılı olarak ele almaktadır. İnsan ticareti bağlamında sivil toplum kuruluşlarının kadın sömürsünü önlemeye yönelik faaliyetlerini, sağlık çalışanlarının algısı üzerinden değerlendirmektedir. Karma araştırma yöntemi kullanılarak önce “Sivil Toplum Algı Ölçeği” yoluyla nicel veri toplanmış, ardından yarı yapılandırılmış mülakatlarla nitel veriler elde edilmiştir. Sonuç olarak katılımcıların STK'lara yönelik genel olarak

olumlu görüŖe sahip oldukları, ancak kadın sömürüsünü önlemeye dönük çalışmaların yetersiz bulunduğu tespit edilmiştir.

Çabuk (2021), Türkiye'de insan ticaretine maruz kalan kadınların yaşadığı sorunları, risk faktörlerini ve güvenlik ihtiyaçlarını ortaya koymaktır. Araştırma, doğrudan insan ticareti mağdurlarıyla yapılan görüşmelere ve ilgili arşiv kayıtlarına dayanmaktadır. Gömülü teori yönteminin yapılandırmacı deseniyle yürütölen çalışmada, mağdurların düşük eğitim ve gelir düzeyine sahip olduğu, erken yaşta şiddet ve istismara maruz kaldığı, aile içi sorumlulukların kadınlara yüklendiğı belirlenmiştir. Ayrıca, insan ticaretine dair farkındalık eksikliği nedeniyle mağdurların çoğı zaman sömüröldüklerini geç fark ettikleri, ağır travmalar yaşadıkları ve iyileşme süreçlerinde güvenli ortama ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Çalışma, sömürö aşamasına özgü 18 yeni gösterge belirlemesiyle literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Tuzkan-Yeşilyurt (2024), insan ticareti suçu ile göç arasındaki ilişkiyi incelemeyi ve mağdurların destek hizmetlerine erişiminde yaşadıkları sorunları belirleyerek çözüm önerileri sunmayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütölen çalışmada, Eskişehir'de ikamet eden ve İnsan Ticareti Mağdurları Sığınma Evinde kalan toplam 20 yabancı uyruklu mağdur kadınla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek, mağdurların tanımlanma süreci, destek hizmetlerine erişim durumu ve karşılaştıkları güçlükler ortaya konmuştur. Çalışma, insan ticaretiyle mücadelede hem insan hakları hem de kamu güvenliğı açısından önemli bulgular sunmaktadır. **Acar** (2024), çalışmasında Türkiye'de insan ticaretine maruz kalan Fas uyruklu kadınları ele almakta; onların Türkiye'ye geliş nedenleri, yolculuk süreçleri, tacirlerle kurdukları ilişkiler, maruz kaldıkları sömürö türleri ve mağduriyet deneyimleriyle birlikte sunulan destek hizmetlerini kabul edip etmediklerini incelemektedir. **Ocak** (2024) ise 2017–2022 yılları arasında insan ticaretine maruz kalan Suriye uyruklu kadınların göç etme nedenlerini, sosyo-demografik özelliklerini, mağduriyet süreçlerini ve maruz kaldıkları istismar biçimlerini incelemektedir. Doküman analizi yöntemi yürütölen çalışmada, Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) arşivindeki mağdur tanımlı mülakat tutanakları ve uzman raporları incelenmiştir. Bulgular, zorunlu göçün toplumsal cinsiyet ve ataerkil yapı bağlamında kadınları daha kırılgan hale getirdiğini göstermiştir. Kadınların büyük

çoğunluğunun dil engeli nedeniyle destek kurumlarına erişemediği, cinsel sömürü ve zorla evlendirme gibi toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, insan ticaretine karşı koruyucu önlemlerin artırılması ve Suriyeli kadınların topluma entegrasyonunu destekleyecek sürdürülebilir mekanizmaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

İnsan ticareti suçu, ağırlıklı olarak kadınların mağduru olduğu bir suç olması nedeniyle, toplumsal cinsiyet bağlamında özellikle incelenebilecek bir konudur. “Suç” ise büyük bir haber değeri olan bir toplumsal sorun olması nedeniyle, haberlere de sıklıkla yansımakta dolayısıyla, resmî istatistiklerin yanı sıra, farklı medya mecralarında yer almış haberler de bir veri kaynağı işlevi görmektedir. Takımcı ve Gürses (2016), toplumsal cinsiyet kültürünün medya metinleri aracılığıyla nasıl temsil edildiğinin, günümüzde incelenmesi gereken önemli bir konu olduğunun altını çizmektedirler. Yazarlara göre, “toplumsal cinsiyet olgusu açısından medya içeriklerinin analizi, içinde yaşanan toplumun cinsiyete ait kültürünün medya içerikleri aracılığıyla nasıl tekrar biçimlendirilerek topluma yansıtıldığı” görmemizi sağlayacaktır. Medyada temsil konusu 3. Bölüm’de ayrıntılı olarak incelenmiş olup, mağdurların kadın olduğu suç haberlerinin analizine dayanan literatür örneklerinden bazıları, çalışmamızda yer verdiğimiz mekânsal yaklaşıma da temel teşkil etmeleri sebebiyle, aşağıda sunulmaktadır. Aliefendioğlu ve Onay-Çöker’in (2024) altını çizdikleri gibi, kadınların maruz kaldıkları şiddet vakalarının analizinde **mekân değişkeninin** (şiddetin yerinin) ayrı bir kategori olarak dikkate alınması gerekir.

Kadınlar, kamusal ya da özel alanda olsun her türdeki ve coğrafi ölçekteki yerlerde (ev, iş yeri ya da sokak, eğlence merkezi), cinsel sömürü olayına maruz kalmaktadırlar. Doğanay ve Kara’nın (2011) da ortaya koydukları gibi, haberlerde kullanılan dil nedeniyle, basın, “kadın bedenine ve cinselliğe yönelik kalıp yargıları yeniden üretmekten öteye gidememekte” “ayrımcılığın ve şiddetin bir parçası” haline gelmektedir. Kadınlar çoğu zaman özel alanda (*private space*), kapalı kapılar ardında örtük biçimde cinsel sömürüye maruz kalmaktadır. Cinsel istismar ve zorla fuhuş vakaları, “kadının yerine” dair ataerkil toplumsal kabulün mekânsal sınırlarının dışında (iş yeri, pavyon, eğlence mekânı vb.) da sıkça görüldüğünü göstermiştir. Özgüç’ün (1998:3) altını çizdiği gibi, “kadına ve çocuğa uygulanan şiddet konusundaki

verilerin dağınık ve belirsiz olması, bilinen gerçeklere rağmen, coğrafyacıları güvenilir haritalar yapmaktan alıkoymaktadır” (Südaş ve Kaba 2024).

Feminist coğrafyacılar bedenın bir mekân olarak kontrol altında tutulduğunu savunur (Pritchard ve Morgan, 2000). Cinsel sömürü bağlamında kadın bedeni bir meta gibi ticarileştirilen ve tahakküm altına alınan bir alan haline gelir. Cinsel sömürü kadınların en temel insan hakkı olan özgürlüğünü ve mekânda var olma biçimlerini sınırlar. Göçmen ya da seyahat halindeki kadınların olağan çevrelerinden (ev ve yakın çevresi) uzaklaşmış olmaları, onları cinsel ve başka biçimlerdeki sömürüye açık hale getirebilmektedir. Südaş ve Kaba (2024:244) “kadınların erkek egemenliğinin mekânsal sınırlarından çıktıkları farklı farklı durumlar (Telci-Özbek 2016, Körükmez 2016, Akyol 2020, Nelson 2022, Habibullah 2023), cinsel şiddete farklı derecelerde maruz kalmalarıyla her zaman ilişkili” olduğunu belirtmektedirler. Kadınların mağduriyetinin mekansal izleri, haberler üzerinden de ortaya konabilmektedir. Son yıllarda, şiddet vakalarının analizinde, mekânsal bilginin, bir başka ifadeyle şiddetin gerçekleştiği yerin ayrı bir kategori olarak dikkate alınması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Südaş 2025). Aliefendioğlu ve Onay-Çöker’e (2024:51) göre kadınların maruz kaldıkları şiddet vakalarının analizinde, şiddetin, suç mahallinin yeri ayrı bir değişken olarak dikkate alınmalıdır çünkü şiddetin farklı türlerine maruz kalan kadınların, bu deneyimleri nerede yaşadıkları, bu olgunun önemli bir coğrafi boyutudur.

2008-2019 yılları arasında medyaya yansıyan haberler üzerine bir çalışmada, 494 farklı cinsel şiddet olayı incelenmiştir (Südaş ve Aksoy 2020). En fazla coğrafi yoğunlaşma, İstanbul’dadır. İstanbul’u, Antalya, İzmir, Adana, Samsun ve Ankara **illeri** izlemiştir. Adana’nın Seyhan, İstanbul’un Şişli ve Samsun’un İlkadım ilçeleri, kadına yönelik cinsel şiddet olaylarının haberleştirildiği önde gelen **ilçeler** olmuştur. Bu bulgular, belirli il ve ilçelerin, suçla ilişkilendirme açısından etiketlemeden kaçınılarak yorumlanmalıdır. Yazarlara göre, “bir gazetecinin bir yere dair özel ilgisi, büyük şehirlerde medya olanaklarına erişimin daha kolay olması, kadınların kamusal alanlardaki görünürlük derecesi, belirli bir yerdeki tesadüfi bir yoğunlaşma ya da olayların ne kadarının medya tarafından öne çıkarılabildiği”, mekânsal yorumlamada dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, suç olaylarının medyadaki temsiline dayanan coğrafi

dağılımı, aslında, şiddetin gerçek boyutlarının değil görünürlüğünün coğrafyasını bizlere sunmaktadır. Kadına yönelik cinsel şiddet, ağırlıklı olarak **evde** (%41,6) gerçekleşmekte bunu, **periferik-doğal alanlar** (%13,5) izlemektedir. Bir başka çalışmada (Südaş ve Kaba'nın 2024), yabancı turist kadınlara yönelik cinsel şiddet haberleri mekansal açıdan analiz edilmiştir. Haberlere konu olan 86 farklı vakanın incelendiği bu çalışmada, kadın turistlere karşı cinsel şiddet vakalarının büyük ölçüde Antalya (Alanya) ve İstanbul'da (Beyoğlu) medyaya yansıdığı, olay mahalleri açısından yapılan değerlendirmede, davranış ortamının ve günün saatinin işlenen suçun türü ile ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Haberlerden elde edilen mekansal bilgi haritalanarak yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Modern köleliğin bir türü olarak kabul dilen ve bireyleri zorlayıcı araç fiillerle istismara maruz bırakan insan ticareti olgusu uluslararası hukukta ciddi bir suç olarak ortaya çıkmaktadır. Göç literatürü kurumsal söylemler ve bilimsel söylemler olmak üzere iki ana başlıktan beslense de siyasi ve medyatik temsillerde insan ticareti düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı ile ilişkilendirilir (Haas , Castles, & Miller, 2022). Karmaşık sosyal süreçleri anlamada kullanılan terimler ve tanımlar toplumsal olayları karşılaştırmakta bize yardımcı olur. Göçle ilgili toplumda yaygın yanlış algılar politikacıların, araştırmacıların, medyanın aynı göçmen grubunu ya da insan grubunu tanımlamak için kullandıkları farklı terimlerle toplumda karmaşa yaratan çarpıtma kaynağı olabilmektedir. Sonuçta terimler ve sınıflandırmalar dış dünyayı algılama biçimimize şekil verir ve kullanılan dil önemlidir. Göç olgusu sadece tek yönlü bir hareket değil emek ve sermayenin bulunduğu, mekân, zaman ve aynı zamanda kültürlerin bir araya geldiği iyi yaşama mücadelesidir (Haas , Castles, & Miller, 2022). Türkiye’de insan ticaretiyle mücadelede ulusal koordinatör Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre 2019 yılında tanımlanan 215 mağdurun 195’i kadın ve toplam 193’ü yabancısıdır. Bu nedenle göç rotalarının ve mağdurların Türkiye’ye geliş amaçlarının incelenmesi, mağdurların büyük bir kısmının kadınlardan oluşması büyük öneme sahiptir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2019).

1.1. Karma Göç Akımlarıyla İlgili Terimler

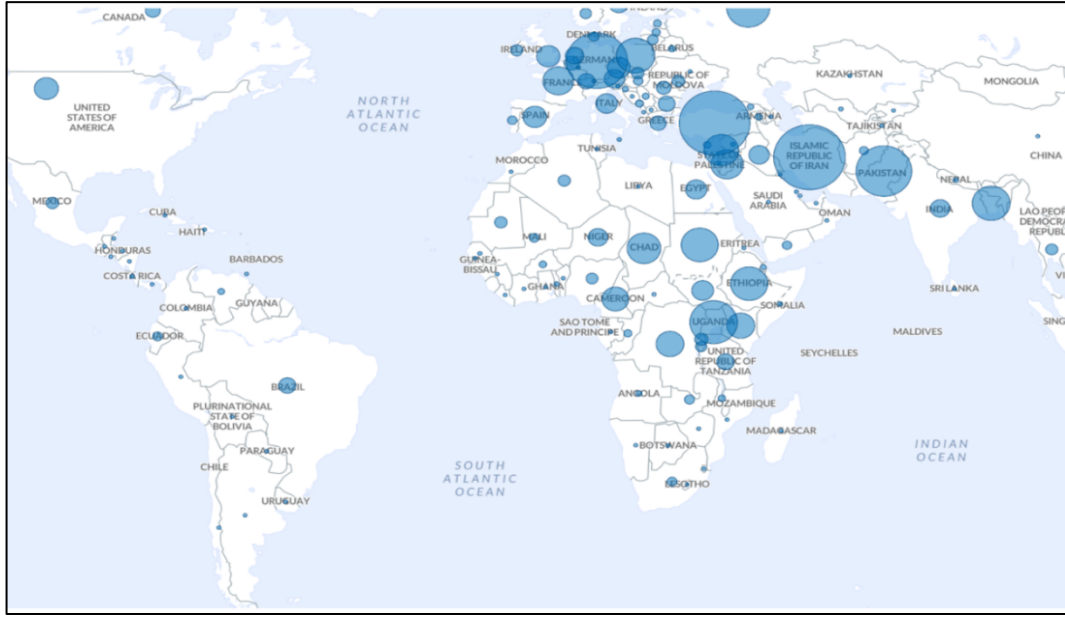
Göç: Göç olgusu insanlığın yaklaşık 12.500-10.000 yıl önce avcı toplayıcı ve göçebe yaşam biçiminden tarımın başlaması ve insanların yerleşik hayata geçiş süreciyle daha anlamlı hale gelmiştir. Neolitik Çağ’dan günümüze gelinceye dek toplumsal, siyasi, ekonomik sebeplerle insan topluluklarının bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşkeden başka bir yerleşim yerine gitmesi anlamına gelir ki siyasi sınırları belli olan her ulus-devlet sınır politikalarını bazı kaidelere bağlar (Haas , Castles, & Miller, 2022). Göçün çok yönlü, dinamik ve disiplinler arası karmaşık bir konu olması tanımının farklı disiplinlerce çok çeşitli biçimlerde yapılmasına sebep olmuştur. Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “ekonomik, toplumsal, siyasî sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanan **göç**, tarih boyunca birçok toplum bilimci tarafından çeşitli disiplinlerce de tanımlanmıştır. İçinde

bulunduğumuz çağı, bir *göçler çağı* olarak nitelendiren Castles, Miller ve Haas bölgesel farklılıklara rağmen çağdaş göçün dünyadaki benzer toplumsal ve ekonomik dönüşüm güçleri bakımından şekillendirildiğini savunurlar. Göçü yalnızca ülkedeki zor koşullara verilen bir tepki değil; çoğu zaman tercih edilen daha iyi bir fırsat ve yaşam tarzı arayışı olarak tanımlarlar (Haas , Castles, & Miller, 2022). 4 Nisan 2013 tarih ve 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*¹ ,Madde 3/1’de **göç** terimi, “yabancıların yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden **düzenli göç** ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden **düzensiz göç** ve **uluslararası koruma**” şeklinde tanımlanmıştır.

Günümüzde, dünya nüfusunun %97’si menşe ülkesinde kalırken yalnız %3 uluslararası göçmenlerden oluşmaktadır (UNDP, 2009). Birleşmiş Milletler Mülteciler Nüfus Bölümünün son verilerine göre “en az bir yıl kendi ülkeleri dışında yaşayan insanlar” olarak tanımlanan uluslararası göçmenlerin sayısı 1960’ta 93 milyon, 2000’de 170 milyon, 2020 yılında ise 281 milyona ulaştığı görülmektedir. Bunlardan 108 milyonu zorla yerinden edilmiş kişilerden oluştuğu, 172 milyon insanın da düzenli göçmen statüsünde olan insanlardan oluştuğu belirtilmektedir (UNHCR, 2023). Bu sayı yüksek gibi görünse de uluslararası göç göreceli olarak dünya nüfusunun yaklaşık %3 ü seviyelerinde dalgalanarak aslında önemli ölçüde sabit kalmıştır (Haas , Castles, & Miller, 2022). 2024’te zulüm, çatışma, şiddet olayları, insan hakları ihlali ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar sonucu dünya çapında zorla yerinden edilmiş insan sayısı 122,6 milyona ulaşmıştır. Bunların 68,3 milyonu “ülke içinde yerinden edilmiş insanlar”; 37,9 milyonu mülteci (statü verilmiş); 8 milyonu sığınmacı (sığınma başvurusu değerlendirme aşamasında olan ancak henüz statü sahibi olmayan) ve 5,8 milyonu da “uluslararası koruma ihtiyacı olan” insanlardan oluşmaktadır. Türkiye ise 2014 yılından bu yana en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda iken 2024 yılı verilerine göre bu unvanını 3.8 Milyon mülteciye ev sahipliği eden İran’a devretmiştir.²

¹ 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Resmî Gazete, Sayı: 28615, 11 Nisan 2013

² <https://www.unhcr.org/refugee-statistics>

Şekil 2. Zorla yerinden edilmiş nüfus

Kaynak: UNHCR, 2024

Nihaî olarak ülkeler arasında yaşam standartlarının farklılığı, bazı ülkelerde yaşanan ekonomik zorluklar, uygulanmakta olan baskıcı rejimler, iklime bağlı coğrafi sorunları, dünyada halen daha devam eden iç savaşlar ve bölgesel çatışmalar sebebiyle insanları vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak ekonomik ve sosyal yönden daha ileride olan ülkelere ya da daha güvende olabileceklerini düşündüğü ülkelerde yaşamaya sevk etmiştir. Ülkelerinden ayrılmaları, o ülkeye varmaları gerek ekonomik gerekse siyasi sebeplerle mümkün olamadığında yasadışı yollardan gitmek ya da yasal yollardan girmiş olsa da girilen ülkeyi süresi içinde terk etmemek şeklinde de ortaya çıkmaktadır.

Düzensiz Göç: Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'ne ek, Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına İlişkin Ek Protokolü'nün tanımlar başlıklı üçüncü maddesinin (b) bendinde yasadışı giriş, “giriş yapılan devletin yasal girişi için gerekli şartlarına uymaksızın sınırı geçmek” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca göçün, uluslararası sınırların aşılması yoluyla ve sınırları ihlal edilen devletin iç hukuku uyarınca belirlenen giriş ve kalış koşullarına uyulmaksızın gerçekleştirilmesi durumu; düzensiz göç, yasa dışı göç ya da kayıt dışı göç olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016). Ülkemiz coğrafi konumu nedeniyle Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan hem kaynak hem transit ülke konumunda iken son yıllarda dünyada özellikle

komşu olduğu ülkelerde yaşanan iç karışıklık ve istikrarsızlıklar, gelir dağılımında adaletsizlik, fırsat eşitsizliği ve güvenlik endişeleri Türkiye’yi göç yolunda varış ülkesi haline getirmiştir.

Düzenli Göç: İzin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen, tanınan göç “Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” olarak ifade edilir (IOM, 2013). Düzenli olarak göç eden kişilerin temel göç etme sebepleri eğitim, çalışma, turizm ve kültürel aktiviteler, sağlık hizmetlerinden faydalanma, aile ve arkadaş ziyaretleri gibi farklı sebeplere dayanabilmektedir. Nihai olarak birçok kişi “daha iyi bir hayat standardı elde edebilme arzusu” ile göç edebilmektedir.

Transit Göç: Transit göç tanımında hâlihazırda göç edenlerin artık o yerde tutunmalarının imkânsız hale gelmesi, bulundukları yerde zamanla değişen koşullarla ve hatta kendi etraflarındaki mikro ölçekte ilişki ve olanakların değişmesiyle zaman içinde başka bir yere gitme arzusundan doğan göç türüdür (Topcuoğlu, 2016).

Kaynak Ülke / Menşe Ülke: Göçmenler çoğu zaman tek bir ulusa veya devlete bağlı olma fikrinden ulus ötesi aidiyetler geliştirebilirler. *Ana vatan* ya da *kaynak ülke* diye ifade edilen yer, kişilerin vatandaşlık bağı ile bağlı bulunsun ya da bulunmasın, yasal olarak yerleşik yaşadıkları, tedarik edildikleri ülkedir (IOM, 2016).

Hedef Ülke / Varış Ülkesi: Yaşadıkları ülkenin diğer bir deyimle kaynak ülkenin siyasi ve ekonomik koşulları, bireysel olarak etkisinde oldukları baskı rejimleri ya da zorlukların etkisiyle muhtemel refah düzeyi yüksek olan bir diğer ülkedir (IOM, 2016).

Vatansız Kişi: *Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme*’nin³ birinci maddesine göre vatansız kişi terimi, uluslararası hukuk kapsamında “ulusal hukuk işleyişinde bir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeyen kişi” olarak tanımlanır.

³ *Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme* (1954) (Son Erişim: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf>)

Göçmen Kaçakçılığı: *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol*’ün (2000) Tanımlar başlıklı üçüncü maddesinin (a) bendinde **göçmen kaçakçılığı**, “doğrudan veya dolaylı olarak maliye veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişinin temini” şeklinde ifade edilmiş ayrıca Suç haline getirilme başlıklı altıncı maddede de taraf devletlere, eylemi iç hukuklarında suç olarak düzenleme mükellefiyeti getirmiştir.

Yasadışı göç eyleminin (düzensiz göçün), “kaçakçı” olarak ifade edilen organizatörler eliyle gerçekleştirilmesini ifade eden **Göçmen Kaçakçılığı Suçu** Türk Ceza Kanunu’nun 79. maddesinde “Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkân sağlamak, Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkân sağlamak” olarak ifade edilmiştir. Bu suçu işleyenlerin üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması hükme bağlanmış, ayrıca ceza yargılaması bakımından maksat suçlarından sayılan hem insan ticareti suçu hem de göçmen kaçakçılığı suçu “...teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur” şeklinde tanımlanmıştır.

1.2. İnsan Ticaretinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Başlangıcı köleliğe kadar dayanan, günümüzde uluslararası literatürde 21. Yüzyıl köleliği, *modern day slave trade* (günümüzün köle ticareti), *21st Century slavery* (21. Yüzyıl’ın köleliği), *new forms of slavery* (köleliğin yeni biçimleri) olarak anılan insan ticareti olgusu, büyük çaplı küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Haas , Castles, & Miller, 2022). Çağımızda yaşanan küreselleşme olgusu ile dünyanın her kıtasında ve bölgesinde yoğunlaşan kriz ve çatışma ortamlarında bireyleri sömürüye açık hale getiren ve en yıkıcı sonuçlarından biri olarak ortaya çıkan insan ticareti olgusunda cinsel sömürü başlıca amaç olarak varlığını sürdürse de günümüzde pek çok farklı sömürü türü karşımıza çıkmaktadır.

İnsan ticareti kişilerin zorla çalıştırılma, cinsel sömürü, zorla hizmet ettirme, zorla evlendirilme, organ ve dokularından yararlanma yasadışı çocuk işçiliği, çocukların suçta kullanılmaları ve zorla dilendirilmesini, esarete tabi kılınmasını kapsar. Bu suç, hem insan haklarının ağır bir ihlali hem de organize suç örgütlerinin sıklıkla dahil olduğu küresel bir meseledir. Olgu her ne kadar tarihsel köklere sahip olsa da küreselleşmenin bazı sektörlerde büyümeyi hızlandırması ve dünya ülkeleri arasındaki ekonomik eşitsizlikler, özellikle kadın ve çocuklara yönelik seks endüstrisi ve hizmet sektörlerinde ucuz işgücüne olan talebi artırmıştır. Buna ek olarak, gelişmiş ülkelerdeki katı göç yasaları, göçmen işgücünün yasal yollardan bu pazarlara erişimini zorlaştırarak, bu kişilerin büyük ölçüde yer altı ekonomisine itilmesine ve insan ticaretinin yeni biçimlerde ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İnsan ticareti ve ilgili terimler o yere ve yasaya göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, zorla evlendirme ve çocuk askerlik bazı ülkelerde insan ticareti olarak kabul edilmekte iken, ABD yasalarında açıkça düzenlenmemektedir (Sokat, 2022). Köleliğin tarihsel kullanımı bakımından insan ticareti kavramı ile birbirinin yerine kullanılan “*Modern Kölelik*” dünya genelinde şemsiye bir terimdir (Bonilla & Mo, 2018).

İnsan ticaretine dair en kapsamlı tanımlama ve düzenleme olan 13 Aralık 2000 tarihinde imzaya açılan *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*’e (Palermo Protokolü’ne), Türkiye 2002 yılında taraf olmuş, protokolün 2003 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte ve pek çok devletin de taraf olmasıyla, insan ticareti, uluslararası hukukta da suç olarak tanımlanmıştır. 2005 yılında ise AK’nın Palermo Protokolü ile paralel yürüttüğü “*Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*”⁴ kabul edilmiş ve mağdurların korunması ve mağdur destek süreciyle ilgili eksik kalan kısımlar insan hakları temelli yaklaşım ile tamamlanmıştır (Kurt Yücekul, 2011).

⁴ Avrupa Konseyi. (2005). İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (CETS No. 197). Varşova, 16 Mayıs 2005. Erişim adresi: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/197>

Ayrıca 2013 yılında BM Genel Kurulunda insan ticareti mağdurlarının korunması ve kamuoyunda farkındalık yaratmak amacıyla 30 Temmuz, ***Dünya İnsan Ticaretiyle Mücadele Günü*** olarak kabul edilmiştir.

İnsan ticaretine dair en kapsamlı ve en yaygın şekilde kabul gören tanım, 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen “*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*”⁵ sayesinde mümkün hale gelmiştir. Bu protokolün, insan ticaretiyle küresel düzeyde mücadelede önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Protokolde yer alan yukarıdaki tanım, değişiklik yapılmaksızın İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin 2005 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin 4. maddesinde de kabul edilerek insan ticaretiyle mücadelede eksik kalan kısımlar tamamlanmıştır.

Böylece insan ticareti suçunun üç ana unsuru olan **amaç** (başkalarının fuhşunun istismarı, cinsel istismarın başka biçimleri, zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek esarete veya kölelik benzer uygulamalara tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak), **araç** (kuvvet ve kuvvet kullanma tehdidi diğer bir biçimde zorlama kaçırma hile aldatma, nüfuzu kötüye kullanma çaresizlikten yararlanma başkaları üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin ya da başkalarının rızasını kazanmak üzere çıkar sağlamak), **eylem** (tedarik etmek bir yerden bir yere taşımak devretmek barındırmak teslim almak) unsurları ilk kez tanıma dahil edilmiştir.

1.3. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Arasındaki Fark

İnsan ticareti kavramıyla Göçmen Kaçakçılığının çoğu zaman birlikte ortaya çıkması ve her iki suç tipinin de sınır aşan özellikte olması, bazen iç içe geçebileceği gibi birbirini takip edebilmesi bakımından da sıkça birbiriyle karıştırılmaktadır. Bir ülkeye yasadışı yollarda girerek zor koşullarda hayatını sürdüren ve bu yasadışı konumları

⁵ Birleşmiş Milletler. (2000). Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü). Palermo, 15 Kasım 2000. Erişim adresi: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mt_dsg_no=XVIII-12-a (Türkiye tarafından 18 Mart 2003 tarihli ve 25063 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak onaylanmıştır.)

sebebiyle daha kırılgan gruplar olarak anılan kişiler genel olarak istismara ve sömürüye maruz kalmaları daha kolaydır. Bu sebeple “İnsan ticareti” denildiğinde çoğu zaman ilk olarak “göçmen kaçakçılığı” kavramının akla gelmesi şaşırtıcı değildir. Bunun en temel nedeni, her iki suç tipinde de mağdurun ekonomik amaçlarla fail tarafından ya da fail yararına sömürülmesidir. Ancak bu benzerlikler yalnızca ekonomik sömürü boyutuyla sınırlı kalmakta; iki kavramı birbirinden ayıran çok sayıda ve esaslı nitelikte fark bulunmaktadır. (Arslan, 2004)

Ortak Yönler: Her iki faaliyetin de konusu insandır ve her ikisi de göç olgusuyla yakından ilgilidir. Gerek insan ticareti gerekse göçmen kaçakçılığı yüksek maddi kazanç sağlayan örgütlü suçlardandır. Her iki suçun da sınır aşan nitelikte ve organize suçlar arasında olmaları uluslararası toplum açısından birer tehdittir ve suçla mücadele devletlerin ortak ve kararlı birlikteliğini gerektirir. İnsan ticareti aynı zamanda kişilerin birer ticari meta gibi alınıp satılması şeklinde ortaya çıktığından; insan onurunu, kişi dokunulmazlığı ve hürriyetini ihlal eden iradeyi sakatlayan bir biçimde muamele görmeleri sebebiyle ağır bir insan hakkı ihlalidir. Göçmen kaçakçılığı da çoğu zaman sınırların ötesine geçerken güvenlik endişeleri, sağlık ve yaşama aykırı koşul ve muamelelerle karşılaşarak, insan onurunun hiçe sayıldığı temel insan haklarının ihlal edecek biçimde ortaya çıkmaktadır.

Farklı Yönler: İki suç tipi arasındaki en önemli fark suça konu olan kişinin rızasıdır (Kocasakal, 2003). Göçmen kaçakçılığı suçunda **rıza vardır** ancak insan ticareti suçunda **rıza yoktur**. Bir diğer önemli fark göçmen kaçakçılığı suçu devlete karşı işlenirken insan ticareti suçu kişi hak ve hürriyetine karşı işlenir. İnsan ticareti suçuyla mücadelede korunan en önemli menfaat *insan hakkı* iken göçmen kaçakçılığı suçuyla mücadelede korunan, *devletin egemenlik hakkı*dır. Her iki suç organize olarak gerçekleşebilir ancak insan ticareti suçu örgütsel olarak işlenebileceği gibi bireysel olarak da işlenebilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunda kaçakçı/düzensiz göçmen ilişkisi kişinin sınır geçişi tamamlanıp hedeflenen ülkeye vararak ücreti ödendikten sonra tamamlanır. İnsan ticaretinde ise sömürü ve sömürüden elde edilen gelir devam edene kadar sürer. Göçmen kaçakçılığı suçundaki nihai amaç maddi gelir elde etme açık, seçik ortadadır.

İnsan ticareti ise bir maksat suçu olarak ortaya çıkar ve sömürü maksadında maddi kazanç sağlamak şeklindeki nihai amaç gizlidir. İnsan ticareti suçunda maksadın gerçekleşmesine bakılmaksızın daha istismar aşamasına gelmeden kişiyi tedarik etmek, devretmek şeklindeki suç eylemleriyle mağduru ticaretin konusu haline getirerek maddi kazanç sağlamaktadırlar. Kısaca, **bağımlılığın çok yüksek olduğu durumlarda** insan ticareti vakalarından söz edilebilir.

Tablo 1 . Göçmen Kaçakçılığı ile İnsan Ticareti Arasındaki Farklar

	GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI	İNSAN TİCARETİ
Kime karşı işlenir?	Devlete	Kişî hak ve hürriyetlerine
Korunan menfaat	Devletin egemenlik hakları	İnsan hakları
Kaçakçı ve düzensiz göçmen/mağdur arasındaki ilişki	Yasadışı sınır geçişleri tamamlanıp ücret ödenince sona erer	Sömürüden elde edilen gelir devam ettiği sürece sürer
Şekil	Organize	Organize veya bireysel
Rıza	Var	Yok

Kaynak: Dündar & Özer, 2017:19

1.4. İnsan Ticaretinin İtici ve Çekici Faktörleri

İnsan ticaretinin karmaşık ve çok boyutlu yapısı günümüzde pek çok disiplin tarafından inceleme alanı bulmuştur. Ancak bu olgunun neden giderek yaygınlaştığı sorusuna bugün hala cevap aranmaktadır.

İnsan ticareti neo-liberal ekonomi politikaları ve kapitalizmle özellikle 1990 yılından sonra Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından daha da görünür hale gelmiş ve büyük bir boyut kazanmaya başlamıştır. Gelişmiş ülkelerdeki iş olanaklarının ve ucuz işgücüne olan talebi yeni bir sömürü endüstrisinin oluşumuna da zemin hazırlamıştır. Neo-liberal ekonomiler sonucunda giderek kuzey-güney eşitsizliği, doğal ve beşeri kaynakların eşitsiz dağılımı, kültürel normlar ve pratikler, savaşlar ile politik iç karışıklar, katı göç ve sınır politikaları ve bunlara bağlı olarak gelişen düzensiz göç hareketleri başlıca itici faktörler arasında yer almaktadır (Coonan & Thompson, 2005). Günümüzde ise insan ticaretinin en yaygın görülme biçimlerinden olan kadının cinsel sömürüsü; çoğunlukla doğal afetler, iklim sorunları, iç savaşlar ve çatışmalarda en kırılgan grup olan kadınlar ve çocukları toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyete

dayalı şiddetin etkisiyle sömürüye açık hale getirmiş, savaş ve çatışmalarda kaybolan çocukları refakatsiz duruma düşürmüştür (Göç İdaresi Başkanlığı , 2018).

Cho (2015), insan ticaretinin sebeplerini sistematik olarak analiz eden 18 büyük ampirik çalışmadan oluşan literatürden, mağdurları menşe ülkelerinden ayrılmaya iten 78 faktör ve mağdurları hedef ülkeye çeken 67 faktörü toplayarak insan ticaretinin çeşitli yönlerini *göç, suç olgusu, bireylerin kırılganlıkları, politika ve kurumsal çabalar* olmak üzere dört temel başlık altında toplamıştır. Bu dört temel başlık ile hangi insan gruplarının riskli göç seçeneklerini tercih ettiğini ve hangi kırılganlıkların potansiyel insan ticareti mağduru olma riskini yükselttiğini, bu savunmasız bireylerin nasıl ve hangi ortamlarda daha kolay ayrılma motivasyonu yakaladığını suç olgusu, politika ve kurumsal çaba başlıkları altında analiz etmiştir.

Bu çalışmada göç ve insan ticareti olgusu arasında bir bağlantı olduğunu bireylerin başlangıçta gönüllü olarak göç etmeye razı olduğunu ve işe alındığını, göçe teşvik eden faktörlerin insan ticareti bağlamında da geçerliliğini koruduğunu, düşük gelirli ülkelerden görece daha zengin ülkelere bir göç akışı olduğunu ve dolayısıyla insan ticareti suçunda *gelirin* önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle potansiyel insan ticareti mağdurlarının sıkça istihdam edildiği, fuhuş, tarım ve gayri resmi sektörlerde ucuz iç gücü talebi, küreselleşme ve göç politikaları gibi insan hareketleri gibi faktörler insan ticareti ile büyük ölçekte ilişkili olduğuna vurgu yapar. Ancak burada neden bazı bireyler potansiyel insan ticareti mağduru olurken diğerlerinin olmadığı sorusunu akıllara getirir ve insan ticaretine karşı kırılgan yapıya vurgu yaparak insan ticaretinin cinsiyete dayalı bir şiddet olduğunu, mağdurların çoğunun seks ticaretinde sömürülen kadınlar olduğunu, kadınların bu kırılganlıklarının sömürü sürecinde en güçlü itici faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Literatürdeki tartışmalara dayanarak insan ticaretinin yaygınlığı potansiyel çoğunlukla istihdam edildiği koşullar (örneğin fuhuş, ev hizmetleri, tarım ve diğer kayıt dışı sektörler), kolluk kuvvetlerinin suçla mücadele kapasitesi, diğer suç örgütlerinin varlığı ile ilişkisi ile bağlantılı olduğuna dikkat çeker (Cho, 2015).

Cho'a göre (2015), insan ticaretinin temel nedenlerinin yoksulluk, eşitsizlik, cinsiyet ayrımcılığı gibi kalkınmaya ilişkin güvenlik ve halk sağlığı gibi riskler yaratması nedeniyle de önemlidir. Özellikle bugün hala dünyanın birçok yerinde görülen cinsiyet ayrımcılığı ile insan ticareti arasındaki iç içe geçmiş karmaşık yapının daha yakından incelenmesi gerekmektedir.

Göç konusu ve insan ticareti karmaşık bir ilişki içindedir ve çoğu zaman birlikte anılır. Bu bakımdan sebepleri yönünden de benzerlikler gösterir. Özellikle düzensiz göç ve sığınma arayışında göç yolundaki kişilerin insan ticaretine maruz kalma olasılığı oldukça yüksektir. Literatürde bu sebepler itici ve çekici faktörler olarak tanımlanır ve arz/talep açısından değerlendirilir. İtici faktörler mağdurun yaşadığı yerdeki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal sorunlar sebebiyle daha iyi bir hayat yaşama isteğinden doğarken çekici faktör; ucuz iş gücü ve sermayesi insan olan ve mağdur/tacir ilişkisi son bulana kadar devam eden ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün -ILO- 2022 tarihli "Global Estimates of Modern Slavery" raporuna göre⁶ tüm dünyada yıllık tahmini kazancı 236 milyar dolardır ve silah ve uyuşturucu kaçakçılığından sonra en fazla gelir getiren suç olması bakımından tacirlerin mağdurlara daha iyi bir hayat vaadi sunması şeklinde açıklanabilir (Sayın, 2018). "Küresel insan ticareti kapsadığı insan sayısı, suç örgütleri tarafından bu sektörden kazanılan para ve çok yüzölçümlü doğası nedeniyle en hızlı büyüyen suç piyasasıdır" (Haas , Castles, & Miller, 2022) Bu büyüme gerek suça maruz kalanların sayısının bildirilenlerden çok daha fazla olması gerekse suçun maddi getirisinin tacirler bakımından cazip bir hal alması açısından mücadele edilmesi gereken bir suç türüdür. Günümüzde de hızla büyümeye devam eden bu sorun zengin Kuzey ile yoksul Güney arasındaki hala önemli ölçüde devam eden gelir adaletsizliği kitle iletişim araçlarının, haber kaynaklarının ve internetin gelişmesi sayesinde dünyanın geri kalan bölgelerindeki yaşam hakkında bilgiye erişim her zamankinden daha kolay olduğundan ,insanların daha iyi bir hayat yaşama arzusu da artmıştır.

⁶ International Labour Organization (ILO), Walk Free Foundation, & International Organization for Migration (IOM). (2022). Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage. Geneva: ILO. https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_854733/lang-en/index.htm

Çağdaş göç teorilerinin başlangıcı olarak görülen neo-klasik yaklaşımın temelinde itme-çekme yaklaşımı yer almaktadır. Makro düzeyde üretim faktörlerinin ülkeler arasındaki dağılımındaki eşitsizlikten dolayı, göç hareketinin düşük ücretli emek yoğun yerlerden emeğin görece kıt ve yüksek ücretli ülkelere doğru bir geçiş eğiliminde olduğunu savunan yaklaşım rasyonel bireylerin doğdukları yerdeki sınırlı fırsatlardan daha geniş fırsatların olduğu yerlere iter. Göçün başlıca nedenini ekonomi olarak gören yaklaşım. Erkek ve kadınların göçü yaratan faktörler karşısındaki durumları ise erkeklere göre kadınları sömürücü ve baskıcı yapılar karşısında daha savunmasız ve kırılgan hale getirmektedir. Mülteci kadınların kırılganlığı bir anlamda kendini gerçekleştiren kehanet gibidir (Biehl & Danış, 2020).

İtici faktörler genellikle mağdurların yaşadığı ve tacirlerin bulunduğu ülkedeki işsizlik, cinsiyete dayalı şiddet, etnik sınıf ayrımcılığı, yoksulluk, kötü hayat şartları, şiddet ya da tacizden kaçma, bölgesel çatışmalar ve savaşlar, yetersiz sağlık ve eğitim koşulları sayılabilir (Göç İdaresi Başkanlığı , 2018). Yoksulluk ve kötü yaşam şartları insan ticaretinin ana itici faktörüdür. İşte bu kötü yaşam şartları az gelişmiş ülkelerdeki düşük eğitim düzeyli ya da az vasıflı insanları derin bir arayışa ve kolay para kazanma arzusuna iter. Günümüzde büyük kısmı ekonomik sebeplerle gerçekleşen göç rotasında insanları tacirlerin sömürsünün hedefi haline getirerek dijitalleşmenin de etkisiyle sahte iş sözleşmeleri ve yüksek maaş vaatleriyle kandırmaktadır. Bu kişiler mesleki açıdan niteliksiz olduklarından ve düşük maaş ve kötü çalışma şartlarını kabul etmek zorunda kalırlar. Öyle ki çoğu zaman sömürünün farkına varmadan az bir maaş karşılığında, kötü çalışma şartlarında hizmet etmeye devam ederler.

Gerçekten de ülkeler arasındaki siyasi çıkar çatışmasıyla ortaya çıkan bölgesel karışıklıklar, iç çatışmalar ve savaşlar ekonomik yoksullukların ve yoksulluğun sebep olduğu istikrarsızlıkta en kırılgan grup olan kadınlar ve çocuklar insan ticareti suçunun mağduru haline getirir. Aynı zamanda sosyo- kültürel ve ekonomik bozulma aile yapısındaki dejenerasyon ile bunların sebep olduğu cinsiyete dayalı şiddet, salgın hastalıklar kadın ve çocukları tacirlerin hedefi haline getirmektedir (Altınsoy, 2022).

1.5. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler

1.5.1. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler

En ağır insan hakkı ihlalden biri olan insan ticaretinin sosyo-ekonomik ve kültürel olarak değişen dünyada ulusal ve uluslararası yazılı metinlerde nasıl günümüzdeki haline evrildiğini anlamak bu suçla mücadele ve mağdurların korunması bakımından son derece önem arz etmektedir. İnsan ticareti suçu her ne kadar belli bir ülke sınırı içinde gerçekleşebilse de sınır aşan örgütlü suçlar arasında olması sebebiyle de bu yükün paylaşımı önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. 19. Yüzyıl'ın sonlarına doğru özellikle Avrupa ve Amerika'da yükselen feminist akımın da etkisiyle çoğunluğu Latin Amerika, Asya'dan kaçırılan ve cinsel sömürü amacıyla istismar edilen kadınlar için "beyaz köle" (white slave) ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Sen & Baba, 2017). Bu ifade feminist akımın da etkisiyle uluslararası metinlerde, medyada ve hatta reform hareketlerinde tartışma konusu haline gelmiştir. Kevin Bales, Judith Walkowitz gibi tarihçiler ise "white slavery" söyleminin aynı zamanda Batı toplumundaki ahlaki panik ve kadınların kamusal alandaki artan görünürlüğüne yönelik tepkiyle de ilişkili olduğunu vurgular. "Beyaz kölelik" söylemi görülüyor ki mağdurlara ulaşmanın ötesinde Batılı kadınların korunması adına ahlakî bir panik yaratmak için kullanılmış, bu da kimi zaman yabancılar ve seks işçileri üzerinde baskı kurmanın aracı haline gelmiştir.

20. Yüzyılın başlarından itibaren insan ticaretine ilişkin olarak ortaya koyulan uluslararası pek çok hukuki metin vardır. Konuyla ilgili başlıca uluslararası sözleşmeleri, kronolojik olarak şu şekilde sıralamak mümkündür:

- **18 Mayıs 1904** tarihli *Beyaz Kadın Ticaretine Karşı Etkili Himayenin Sağlanmasına Dair Uluslararası Düzenleme*
- **4 Mayıs 1910** tarihli *Beyaz Kadın Ticaretinin Cezalandırılması Konusunda Paris Sözleşmesi*
- **30 Eylül 1921** tarihli *Kadın ve Çocuk Ticaretinin Men'ine Dair Milletlerarası Sözleşme*
- **25 Ekim 1926** tarihli *Köleliğe İlişkin Sözleşme*

- **11 Ekim 1933** tarihli *Yetişkin Kadın Ticaretinin Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme*
- **7 Eylül 1956** tarihli *Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Kaldırılmasına İlişkin Ek Sözleşme*
- **13 Aralık 2000** tarihli *Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol* (kısa adıyla “Palermo Protokolü”)
- **25 Mayıs 2000** tarihli *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol*
- İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin **16 Mart 2005** tarihli *Avrupa Konseyi Sözleşmesi*

İnsan ticareti kavramını ilk kez en açık ve en kapsamlı biçimde ele alarak tüm devletlerin ortak bir kavramsal zeminde mücadele etmesini sağlayan, hem mağdur hem faillerin doğru tanımlanmasına, mağdurların korunmasına ilişkin küresel standartlar getiren Palermo Protokolü suçla mücadelede bir dönüm noktası olmuştur.

1.5.1.1. Palermo Protokolü

İnsan ticareti olgusunu tanımlamakta yaşanan sorunlar ve suçun çok büyük bir boyut kazanması ile uluslararası bir dizi sözleşmenin yapıldığı hazırlık evresinin ardından insan ticareti suçuna ilişkin o güne kadar yapılmış en geniş tanımlamayı yapan “*Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*” BM Genel Kurulu tarafından 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilerek imzaya açılmış, 29 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu protokole, 2002 yılında taraf olmuştur.⁷ Sözleşmenin amacı sınır aşan örgütlü suçların engellenmesi ve daha etkili bir mücadele için devletler arası iş birliğini geliştirmektir.

⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030318.htm#4>

Protokolün giriş kısmında insan ticareti olgusunu tüm yönleriyle tanımlayan evrensel bir yasal düzenlemenin bulunmadığı ve bu yönüyle insan ticaretine maruz kalan bireyleri daha da savunmasız hale getirdiği vurgusu yapılmaktadır. Protokolün amacı Madde 2’de özellikle kadın ve çocuklar üzerinde daha dikkatle durarak insan ticareti suçunu önleme, mücadele etmek mağdurların korunmasını sağlamak, sözleşmeye taraf devletler arasında iş birliğini sağlamak olarak sayılmıştır. Protokol ayrıca faillerin yargılanması ve cezalandırılması ile mağdurların korunmasını amaçlamaktadır (Enrile, 2017). Protokolün 6-8. maddeleri “insan ticareti mağdurlarının korunması” başlığı altında düzenlenmiştir. Protokolün 9-13. Maddelerinden oluşan sonraki bölümü ise “önleme, iş birliği ve diğer önlemler” başlığını taşır. Taraflara ayrıca insan ticaretine sebep olan az gelişmişlik, yoksulluk, fırsat eşitsizliği gibi sorunları çözmede önlemler almalarına vurgu yapar. Bu sözleşmede insan ticaretinin tanımı şu şekildedir.

- a) *İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiyi veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.*
- b) *İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.*
- c) *Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması ‘insan ticareti’ olarak kabul edilecektir. (d) On sekiz yaşının altındaki herkes ‘çocuk’ kabul edilecektir.*

Sözleşme insan ticaretinin protokole taraf ülkeleri kendi iç hukuklarında insan ticaretini suç olarak tanımlamasını taahhüt etmelerini bekler. Tanımda yer alan ve suçun unsurlarını taşıyan kişilerin insan ticareti mağduru olarak tanımlanmasını

sağlayacak yasal zeminin oluşturulmasını sağlamak, kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, insan ticareti mağdurlarının korunması ve mağdur destek hizmetlerinin (eğitim sağlık, hukuk, sığınma evi vb.) sunulması, mağdurların kendi ülkesine gönüllü ve güvenli bir şekilde dönmesinin sağlanması bu söz konusu taahhütler arasında sayılabilir. Ayrıca tanım referans alınarak mağdurların tanımlanması ve mağdur destek sürecinin daha çok güçlendirilmesi de beklenmektedir (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2007).

Birleşmiş Milletler Ofisleri ve sivil toplum örgütleri sözleşmenin hazırlık aşamasında rızaya bağlı olmayan fuhuşun mu yoksa bütün fuhuş faaliyetlerinin insan ticareti kapsamına alınması gerektiği bakımından fikir ayrılıkları olmuştur. Örneğin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi Birleşmiş Milletler kuruluşları sadece zorla fuhuşun insan ticareti kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur (Einarsdóttir & Boiro, 2014). Palermo Protokolünün uluslararası hukukta iki önemli etkisi olmuştur:

- (1) O güne kadar kadın ve kız çocuklarının ticareti üzerinden gelişim gösteren olgunun tanımından cinsiyet vurgusu kaldırılmıştır. Böylece cinsiyet profili genişlemiştir.
- (2) İnsan ticareti olgusunun dinamik yapısına vurgu yapılarak sömürü biçimleri çeşitlendirilmiş ve hatta yeni sömürü biçimlerinin de ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir.

1.5.1.2. 2005 Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi

Bu sözleşme Avrupa Konseyi çatısı altında insan ticareti olgusunu ele alan ilk kapsamlı belge olması ve hem kaynak ülke, hem transit hem de hedef ülke durumundaki ülkeler tarafından da imzalanması açısından büyük önem taşır. Sözleşme Avrupa Konseyi tarafından 16 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Şubat 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Sembacher, 2005). AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin Açıklayıcı Raporunda insan ticareti ve kölelik şu şekilde tanımlanmıştır:

“Mağdurlarının tuzağa düşürülmesiyle insan ticareti, dünya çapındaki eski köle ticaretinin modern biçimidir. İnsanlara alınıp satılacak ve genellikle seks endüstrisinde ama aynı zamanda, tarım sektöründe, resmi veya gayri resmi atölyelerde, az bir ücret karşılığında veya hiçbir şey karşılığında zorla çalıştırılacak bir meta gibi davranır.”

Sözleşmenin giriş kısmında insan ticaretinin insan hakkı ihlali olduğu, insan onuruna ve bütünlüğüne karşı işlenmiş bir suç olduğundan köleliğe kadar giden bir sonuç doğurabileceği vurgulanmıştır. Sözleşmenin amacı insan ticaretinin toplumsal cinsiyet eşitliğini güvence altına alarak önlemek ve insan ticaretiyle mücadelede uluslararası iş birliğini teşvik etmektir (Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi m.1).

İnsan ticareti sınır aşan organize bir örgüt tarafından işlenmeden yalnızca bir ülkenin ulusal sınırları içinde dahi işlense sözleşme kapsamında insan ticaretidir. Sözleşme bu yönüyle Palermo Protokolü ile gelen insan ticareti tanımını aynen kabul etmiş ancak; suçun ulusal, sınır aşan veya örgütlü olup olmadığına bakılmayacağı ifade edilmiştir. Sözleşmenin tanımlar kısmını oluşturan 4. Maddesinde ilk kez ‘‘mağdur’’ tanımlaması yapılarak insan ticaretine maruz kalan herhangi bir gerçek kişi olarak tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi m.4).

TBMM tarafından Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi 30.01.2016 tarihinde iç hukukumuza dahil edilmiştir. Sözleşmenin hükümleri 17.03.2016 tarihli İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile büyük oranda karşılanarak ulusal yönlendirme mekanizması güçlendirilmiştir.⁸

⁸ ‘‘Türkiye'nin İnsan Ticaretiyle Mücadelesi’’ Erişim: <https://goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadelesi> Erişim Tarihi:

1.5.1.3. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GRETA)

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GRETA); Avrupa Konseyi'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Sözleşmesi kapsamında kurulan uzman izleme organının adıdır. GRETA taraf devletlerin insan ticaretiyle mücadelede sözleşmeye ne ölçüde uydukları ve etkin ulusal politikalar geliştirip geliştirmediklerini denetler. Bu izleme mekanizması bağımsız uzmanlardan oluşan GRETA ve Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi taraflarının temsilcilerinden oluşan ‘‘Taraflar Komitesi’’ olmak üzere iki gruptan oluşur. Uzmanlar Grubu dört yıl süreyle görevlendirilen en az 10 en fazla 15 üyeden oluşur.

GRETA Sözleşme hükümlerinin taraf devletler tarafında insan ticaretiyle mücadeledeki yükümlülüklerini ne derece yerine getirdiğini denetler. Taraf devletlerin yasa, politika ve uygulamalarını değerlendirir. Gerekli görürse ziyaretlerde bulunarak yerinde incelemeler yapar. Sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve uluslararası kuruluşlarla görüşmeler yapar. Her ülke için düzenli aralıklarla **değerlendirme raporları** yayınlar. Eksiklikleri, iyi uygulamaları ve iyileştirme önerilerini içerir. Taraf devletlere **bağlayıcı olmayan** ama güçlü politik etki yaratan tavsiyeler sunar. Sivil toplumla iş birliği ile eğitim ve farkındalık faaliyetleri düzenler. (GRETA, 2025)

GRETA Türkiye’yi ilk kez 5-12 Ekim 2018 tarihinde ziyaret etmiş ve ziyaretleri sonucu yapmış olduğu değerlendirmeleri ve tavsiye kararları **8 Ekim 2019** tarihinde yayımlanmıştır⁹. 8 Ekim 2019’da yayınlanan rapordaki değerlendirme ve tavsiyelerin uygulanmasını yerinde görmek üzere **7 Ekim 2021** tarihinde **ikinci kez ülkemizi** ziyaret etmiş ve Türkiye’nin insan ticaretiyle mücadele alanında uluslararası mekanizmalara bağlı ilerleme durumunun değerlendirildiği, ilgili tüm kurumların yer aldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

⁹ ‘‘Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Turkey – First Evaluation Round’’, <https://rm.coe.int/greta-07-fgr-tur-key/168098c79c> Erişim Tarihi:25.10.2025.

1.5.1.4. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Kadınlara karşı türlü Ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin Sözleşme kadın erkek eşitliğinin sağlanmasını kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Sözleşmenin giriş kısmı kadın ve erkeklerin haklar bakımından eşit olduğuna, Birleşmiş Milletler ve diğer uzman kuruluşlarının gözetiminde oluşturulan milletlerarası sözleşmelerin erkek ve kadınların haklar bakımından eşitliğini sağlamaya çalıştığını ancak buna rağmen kadına yönelik ayrımcı uygulamaların halen daha devam ettiğine vurgu yapmıştır. Sözleşme BM Genel Kurulunda 18 Aralık 1979 yılında kabul edilmiş ve 3 Eylül 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin 6. Maddesinde sözleşmeye taraf devletlerin kadın ticaretinin her türlüünü ve kadınların fuhuş amaçlı istismar edilmelerini engellemek için ulusal mevzuatta yasal düzenlemeler ve diğer tüm tedbirleri almakla sorumlu kılmıştır.¹⁰

1.6. İnsan Ticareti Suçu ile İlgili Ulusal Düzenlemeler

İnsan ticaretiyle etkili bir şekilde mücadele edilebilmesi, yalnızca cezai yaptırımların varlığıyla değil; aynı zamanda mağdurların korunmasına, insan haklarının güvence altına alınmasına ve ulusal ölçekte politika üretimine yönelik kapsamlı bir hukuki çerçevenin varlığıyla mümkündür. Türkiye’de insan ticaretiyle mücadelede bu çok katmanlı yapı, anayasal ilkelerden başlayarak kanunlar ve ikincil mevzuat düzeyindeki yönetmeliklere kadar geniş bir normatif temele dayanmaktadır.

¹⁰ Türkiye sözleşmeyi 20 Aralık 1985 tarihinde onaylamıştır. Sözleşmenin resmi metni için bkz. 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf> Erişim Tarihi: 01.03.2022.

Tablo 2. İnsan Ticaretine İlişkin Ulusal Düzenlemeler

<u>T.C. ANAYASASI</u>	<u>KANUNLAR</u>	<u>YÖNETMELİKLER</u>
Md. 17 Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Bütünlüğü	Türk Ceza Kanunu	Uluslararası İşgücü Kanunu
Md. 18 Zorla Çalıştırma Yasağı	Ceza Muhakemesi Kanunu	Karayolu Taşıma Yönetmeliği (Md. 4-13) Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanması Yönetmeliği (Md. 72)
Md. 19 Kişi Hürriyeti ve Güvenliği	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 48-49, Md. 55)	Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği (Md. 12)
Md. 20 Özel Hayatın Gizliliği	Uluslararası İşgücü Kanunu (Md. 16)	İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik
Md. 50 Dinlenme Hakkı	Harçlar Kanunu (Md. 88)	
	Türk Vatandaşlığı Kanunu (Md. 16)	
	Terörle Mücadele Kanunu (Md. 1-4)	

1.6.1. T.C. Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, insan onurunu koruma ve kişi hak ve özgürlüklerini esas alma yönüyle, insan ticaretine karşı geliştirilen hukuki sistemin temelini oluşturmaktadır. Özellikle **Madde 17**, kişilerin maddi ve manevi varlıkları ile dokunulmazlıklarının güvence altına alındığını belirtmekte, bu yönüyle istismar türlerine karşı temel bir koruma sağlamaktadır.

Madde 18, zorla çalıştırma ve angarya yasağı getirerek, insan ticaretinin en belirgin sömürü biçimlerinden biri olan zorla çalıştırmaya karşı açık bir anayasal sınır koymaktadır.

Madde 19, kişi hürriyeti ve güvenliğine yönelik ihlallere karşı bireyin korunmasını amaçlamakta;

Madde 20, özel hayatın gizliliği hakkını tanımlayarak mağdurların kişisel mahremiyetine saygı çerçevesinde desteklenmelerini mümkün kılmakta;

Madde 50 ise çalışma ve dinlenme hakkına vurgu yaparak, insan onuruna yaraşır çalışma koşullarının anayasal güvence altında olduğunu ortaya koymaktadır (T.C. Anayasası, 1982).

Bu hükümler, insan ticareti mağdurlarının hak temelli desteklenmesi ve yeniden topluma kazandırılması sürecinde devletin pozitif yükümlülüklerini de beraberinde getirmektedir.

1.6.2. Kanuni Düzenlemeler

Ceza hukukunun temel metni olan Türk Ceza Kanunu'nun 80. maddesi, insan ticaretini bağımsız bir suç tipi olarak tanımlamış ve bu suça ilişkin yaptırımları net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu madde ile insan ticareti 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler kısmında "Uluslararası Suçlar" başlığı altında 80 'inci maddede yaptırıma bağlanmıştır. Palermo Protokolüne uygun olarak TCK insan ticareti suçunu şu şekilde düzenlemiştir;

(1) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

(3) 18 yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmamış olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen ceza verilir.

İnsan ticareti suçu **re'sen soruşturulan bir suç türü** olup suçun soruşturulmasından **sorumlu mahkeme ağır ceza mahkemesidir.**

Ayrıca, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi, insan ticareti suçunu katalog suçlar arasında sayarak tutuklama gibi koruma tedbirlerinin uygulanmasına imkân tanımaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 48., 49. ve 55. maddeleri, insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi, mağdur destek hizmetlerinden faydalandırılması ve ülkeden gönüllü geri dönüş sürecine kadar geniş bir koruma süreci sunmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Uluslararası İşgücü Kanunu (Md. 16), Türk Vatandaşlığı Kanunu (Md. 16), Harçlar Kanunu (Md. 88) ve Terörle Mücadele Kanunu (Md. 1–4) nda, insan ticaretiyle dolaylı ilişkili iş gücü hareketliliği, vatandaşlık kazanımı, idari işlemler ve güvenlik önlemleri bakımından önemli hukuki zeminler oluşturmaktadır.

İkamet izni çeşitlerinin düzenlediği YUKK md. 30’da “insan ticareti mağduru ikamet izni” ayrı bir izin türü olarak yer almaktadır. YUKK md. 48’de¹¹ insan ticareti mağduru ikamet izninin verilme koşulları, md. 49’da¹² verilmiş ikamet izninin uzatılması ve iptalinin şartları düzenlenmiştir. Ayrıca YUKK madde 55’ te “*mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları* ‘’ sınır dışı etme kararı alınamayacaklar kapsamında yer almaktadır.

1.6.3. İkincil Mevzuat: Yönetmelikler

Kanunların uygulanmasını detaylandıran yönetmelikler, insan ticaretiyle mücadelenin sahadaki etkisini ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Özellikle Uluslararası İşgücü Kanununun Uygulama Yönetmeliği (Md. 15), yasa dışı çalışma biçimlerinin önlenmesine, Karayolu Taşıma Yönetmeliği (Md. 4–13) ise yasa dışı göç rotalarında denetim ve kontrol sistemlerinin güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler içermektedir. Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanması Hakkında Yönetmelik (Md. 72), vatandaşlık başvurularında mağduriyetin göz önünde bulundurulmasını sağlarken; Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği, iş gücü temininde etik dışı ve insan ticaretine zemin hazırlayan uygulamaları engellemeyi amaçlamaktadır. Tüm bu düzenlemeler içerisinde en kapsamlı olanı, “İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’tir. Bu yönetmelik, insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi, barındırılması, sağlık ve psikolojik destek hizmetleri ile

¹¹ “İnsan ticareti mağduru ikamet izni MADDE 48 – (1) İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir. (2) Bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz.”

¹² “İnsan ticareti mağduru ikamet izninin uzatılması ve iptali MADDE 49 – (1) İyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir. Ancak, bu süreler hiçbir şekilde toplam üç yılı geçemez. ‘’

yasal danışmanlıktan faydalandırılması ve güvenli geri dönüş süreçlerinin planlanması gibi çok yönlü müdahale mekanizmaları sunmaktadır (Göç İdaresin Başkanlığı , 2020)

Türkiye'nin insan ticaretiyle mücadelesinde uyguladığı ulusal mevzuat hem anayasal hak temellerine hem de ceza, idare ve yabancılar hukukunu kapsayan çok katmanlı bir sistematığe dayanmaktadır. Bu yapı, insan ticaretini sadece bir suç türü olarak değil, aynı zamanda ciddi bir insan hakları ihlali ve toplumsal bir sorun olarak ele almakta; mağdur merkezli, hak temelli ve çok sektörlü bir mücadele anlayışını benimsemektedir.

1.7. İnsan Ticareti Suçunun Unsurları

2000 yılında Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolün (Palermo Protokolü) kabulüyle insan ticaretinin evrensel olarak kabul edilen en geniş ve kapsayıcı tanımı yapılmış ve uluslararası toplumun suçla mücadeleye yönelik farkındalık düzeyi arttırılmaya çalışılarak öncelikli insan hakları ihlali olarak ortaya koyulmuştur. Birçok taraf devlet Palermo Protokolü Madde 3'te yer alan tanımı kendi iç hukukunda yasal zemine oturtmuştur (UNODC, 2014). Tanımdaki terimlerin anlamalarının belirsiz bırakılması, devletler açısından kendi iç hukukunda insan ticaretini suç olarak düzenlemesi, karışıklığa sebep olduğundan (Siller, 2017, s. 24) insan ticaretinin tanımında üç temel unsurun bulunduğunu söylemek kafa karışıklığını gidermemize yardımcı olur. İnsan ticareti suçunda suçun yapısal unsurlarını açıklamak için kullanılan ve failin mağduru kontrol altına almak veya onu sömürüye açık hale getirmek için kullandığı yöntemleri ifade eden araç fiil, mağdurun sömürülme amacını yani insan ticaretinin nihai hedefini ifade eden amaç fiil, failin mağdura yönelik gerçekleştirdiği temel hareketi ifade eden suç eylemi ayrımı Türk Ceza Kanunu Madde 80'de ve Palermo Protokolü'nde net bir biçimde ortaya koyulmuştur.

1.7.1. Araç Fiiler

Palermo Protokolü madde 3'te yer alan tanımda “*kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin*

savunmasızlığından (çaresizliğinden) yararlanma başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla” diye ifade edilen, kişinin iradesini sakatlayan her bir unsur insan ticaretinin araçları olarak sayılır.

Kişinin çaresizliği ya da savunmasızlığı içinde bulunduğu kişisel durumu, fiziksel ya da zihinsel engeli, sosyal olarak izole olduğu, vatandaşı olmadığı ülkede düzensiz göçmen olarak bulunması, ekonomik yoksulluk ya da işsizliği ile ilgilidir. On sekiz yaşından küçük çocuk mağdurlarda araç unsurunun varlığına gerek olmaksızın diğer iki unsurun varlığı yani amaç ve hareket unsurlarının var olması insan ticaretinden söz etmek için yeterlidir (Gallagher, 2010).

1.7.2. Suç Eylemi (Hareket)

Palermo Protokolünde yer alan tanımda insan ticaretinden söz etmek için istismar amacıyla kişilerin temini, taşınması, devredilmesi (transferi), barındırılması veya teslim alınması olarak tanımlanmıştır. “Tedarik zincirindeki” (Toyanava, 2017) bu beş eylemin ayrı ayrı sayılması sömürü sürecinde giden her bir aşamada yer alan kişi ya da kişilerin cezalandırılması amaçlanmıştır. Bu hareketlerden birinin varlığı hareket eylemi unsurunu karşılarken, sadece hareket eyleminin varlığı bu suçun oluşması için yeterli olmayacaktır. Suçun amaç ve araç unsurlarının da aynı anda varlığından söz etmek gerekmektedir. Palermo Protokolü ile gelen tanım daha iyi anlamak için insan ticareti suçunu tanımlamada literatürdeki kavram üç temel başlık altında (araç fiiller, amaç fiiller ve suç eylemi) ayrılarak incelenmektedir.

Tablo 3. İnsan Ticareti Suçunun Unsurları

Amaç Fiiller	Araç Fiiller	Suç Eylemi
- Fuhuş yaptırmak	- Tehdit, Baskı	- Tedarik etmek
- Zorla Çalıştırmak	- Cebir, Şiddet	- Kaçırarak
- Hizmet Ettirmek	- Nüfuzu Kötüye Kullanma	- Bir yerden başka bir yere götürmek
- Esarete tabi kılmak	- Kandırmak	- Sevk etmek
- Vücut Organlarının Verilmesini sağlamak	- Kişilerin Üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliğinden yararlanmak	- Barındırmak
		- Ülkeye Sokmak
		- Ülke dışına çıkarmak

Tablo 3’te suçun manevi unsuru olan amaç fiiller (fuhuş yaptırmak, zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete tâbi kılmak ve vücut organlarının verilmesini sağlamak) ile maddi unsurları olan araç fiiller (tehdit baskı, cebir, şiddet, nüfuzu kötüye kullanmak,

kandırmak, kişilerin üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliğinden yararlanmak) ve suç eylemi (tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek, sevk etmek, barındırmak, ülkeye sokmak, ülke dışına çıkarmak) sıralanmıştır. Sonuç olarak, insan ticareti suçunun varlığı amaç, araç ve suç eylemi (hareket) unsurlarının üçünün de somut olayda varlığına bağlıdır. İnsan ticaretine konu olmuş gerçek kişi eylemi rızası dahilinde dahi yapsa suç gerçekleşir (Gallagher, 2010).

1.7.3. Amaç Fiil/ Sömürü /İstismar

Amaç unsuru suçun manevi unsurunu, sömürünün görüntüsünü yani görülme biçimini oluşturur. Palermo Protokolünde yer alan “istismar amaçlı” ifadesi suçta özel bir kasıt bulunması gerektiğini gösterir. Palermo Protokolü’ ne göre istismar kavramı, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini, cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, köleliği veya kölelik benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir. Burada “asgari olarak ” ifadesi yeni sömürü türlerin Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin yayınladığı kitapçıkta sömürü unsuru “..failin suçu işlerken hedeflediği amaç failin elde ettiği pratik sonuç değil önemli olan amaçtır. Yerine getirilmesi için amaca fiilen ulaşılması gerekmez.” Şeklinde tanımlanmıştır. Bir olayın insan ticareti olarak sayılması için yukarıda sayılan üç ana unsur aynı anda barındırması gerekir. Gallagher, bireylerin sömürü ortamında zorla barındırıldığı durumların hepsini insan ticareti suçu kapsamında değerlendirmek bu üç unsur yok edecek işlevsiz kılacağını söyler (Gallagher, 2010, s. 31).

1.8. İnsan Ticaretinin Görülme Biçimleri

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) 2003 yılında Palermo Protokolünün yürürlüğe girmesinden bu yana dünya genelinde bildirilen insan ticareti mağdurlarına ilişkin tüm verileri toplayarak raporlar hazırlar. Değişen dünya ve insan ticaretinin dinamik yapısı sebebiyle pek çok sömürü tipi görülebildiğinden literatürde insan ticareti farklı başlıklar altında incelenmektedir. UNODC insan ticaretinin görülme biçimlerini işgücü sömürüsü, cinsel sömürü, zorla dilendirme, çocuk askerlik, organ ticareti, zorla evlendirme ve çocuk satışı olarak sıralamıştır. En yaygın görülme biçimlerinin ise iş gücü sömürüsü ve cinsel sömürü olarak belirtmiştir (UNODC, 2018).

1.8.1. Cinsel Sömürü

Cinsel istismar amacıyla insan ticareti, insan ticaretinin en yaygın görülme biçimlerinden biridir. Uzun yıllar boyunca kadınların cinsel sömürüsü daha çok fuhuş maksatlı insan ticareti ile ilişkilendirildi ve insan ticaretinin ana görülme biçimi olarak tanımlandı. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen 19 Mayıs 2000 tarih ve R (2000) 11 sayılı kararında cinsel sömürü amacıyla insan ticareti, *“bir veya daha fazla sayıda birey ya da tüzel kişi tarafından, yasal ya da yasa dışı yollardan, kendi rızalarıyla bile olsa, zor kullanarak, özellikle şiddet, tehdit ve yetkinin ya da hassas bir konumun kötüye kullanımı gibi yollara başvuruyla cinsel sömürü amacıyla insan tedariki ve/veya insan sömürüsünün e/veya ulaşımının veya göçünün organizasyonunu” şeklinde tanımlanmıştır.*¹³

Avrupa Birliği Komisyonunun 19 Temmuz 2002 tarihli Çerçeve Kararı’na göre ise cinsel sömürü maksatlı insan ticareti; *“Cinsel sömürü maksatlı insan ticareti; bir kişinin; zorlama, güç kullanma veya tehdit yahut kaçırma, hile veya aldatmaya, nüfuzun kötüye kullanılmasına veya kişinin bu istismara boyun eğmek dışında gerçek ve kabul edilebilir bir seçeneğinin bulunmadığı çaresizlik halinden yararlanılmasına ya da, kişi üzerinde otorite sahibi olan bir başkasına rızasını elde etmek üzere para veya başka bir menfaat teklif edilmesine veya kabul edilmesine bağlı olarak, kişinin, asgari olarak zorla çalıştırılması veya hizmet ettirilmesi, köleliğe veya kölelik benzeri uygulamalara ya da esarete tabi kılınması da dâhil fuhuşun sömürülmesi ve pornografik gösteri yahut pornografik materyal üretimi dâhil, cinsel istismarın diğer biçimlerinin gerçekleştirilmesi maksadıyla tedarik edilmesi, nakledilmesi, devredilmesi, üzerindeki denetim yetkisinin de el değiştirmesi, barındırılması ve sonradan kabul edilmesi”* olarak tanımlanmıştır.

Palermo Protokolünde cinsel istismar tanımlanırken ‘başkalarının fuhşunun istismar edilmesi şeklinde ‘tanımlanmıştır. Burada kavram yalnızca zorla fuhuş yaptırmak değil bir kimseyi esarete tabi tutarak cinsel sömürüye maruz bırakmanın da insan ticareti suçu kapsamında değerlendirileceği ifade edilmektedir (Yenidünya, 2007)

¹³

Erişim: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806489a0>

Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti ile fuhuş arasındaki en ayırt edici unsur ‘‘*araç fiillerinin*’’ varlığıdır. Bir kişiye tehdit, baskı, cebir, şiddet uygulayarak iradesini sakatlayan bir araç fiil ile gerçekleşiyorsa, insan ticareti kapsamında değerlendirmek gerekir (IOM, 2016).

UNODC (2024)’e göre, cinsel sömürü amacıyla insan ticareti mağduru olduğu tespit edilenlerin %39’u kadınlar, %22’si kız çocukları, %16’sı erkek çocukları ve %23’ü de erkeklerdir.

2022 ‘de dünya çapında tespit edilen insan ticareti mağdurlarının %61 ‘ini kadınlar oluşturmaktaydı (UNODC, 2024). Dünya genelinde mağdurlar arasında tanımlanan kadınların ve kız çocuklarının çoğunluğu cinsel sömürü amacıyla kaçırılmaya devam ederken, cinsel sömürüye maruz bırakılan kadın ve kız çocuklarının sayısı dünyanın birçok bölgesinde endişe verici bir biçimde artmaya devam etmektedir. Kadın mağdurlar sadece cinsel sömürü maksadıyla değil ayrıca zorla çalıştırma, zorla evlilik, ev içi hizmet gibi sömürü biçimlerinde de en büyük paya sahip grubu oluşturmaktadır (UNODC, 2024). Bu da uluslararası toplumun ve ulusal düzeyde yetkililerin mağdur merkezli koruma ve mağdur destek hizmetlerini geliştirmesi gerekliliğini zorunlu kılar.

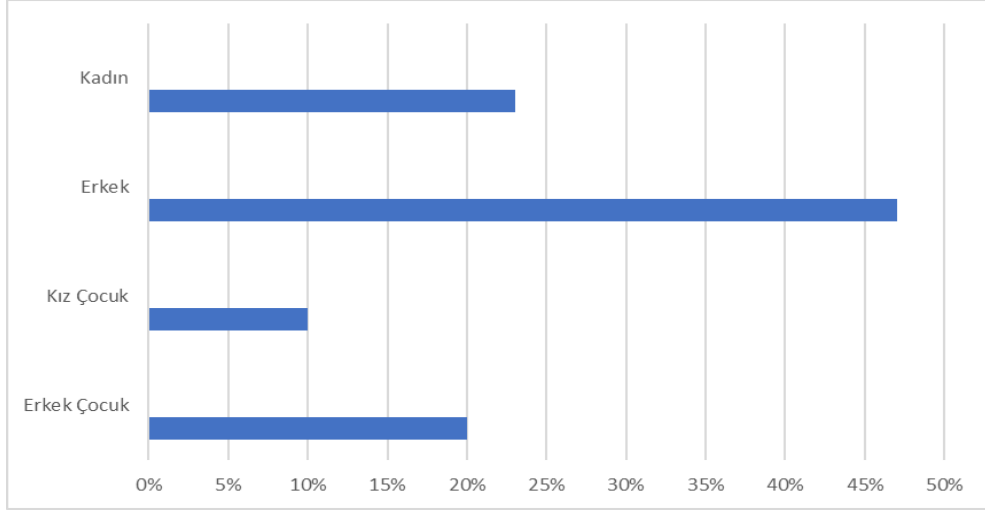
Cinsel sömürü amacıyla insan ticaretinden elde edilen yıllık toplam yasadışı kazanç Avrupa ve Orta Asya’da 58,6 milyar ABD doları, Asya ve Pasifik’te 48,4 milyar ABD doları, Amerika’da 34,9 milyar ABD doları, Afrika’da 16,1 milyar ABD doları ve Arap ülkelerinde 14,6 milyar ABD doları arasında değişerek dünya çapında 170 milyar ABD dolarını bulmuştur (ILO, 2024). Zorla çalıştırma, yıllık 236 milyar ABD doları tutarında yasadışı kazanç sağlamaktadır. Bu yasa dışı kazançların yaklaşık %73 ‘ü cinsel sömürüden elde edilmektedir. Cinsel sömürüye maruz kalan 6.3 milyon kişinin %79’u ise kadın ve kız çocuklarından oluşmaktadır (ILO, 2024). UNUDC tarafından yayınlanan raporda cinsel sömürüye ilişkin bildirilen vakalar kamusal alanda ve kapalı alanlarda gerçekleşmeye devam ederken, yapay zekâ ve dijital dünyanın gelişmesiyle pornografik materyal kullanımı elde etmek amacıyla da istismara maruz bırakıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Hindistan, Nepal ve Gana gibi ülkelerde genç kızların aile bireylerinin günahlarından arınması için cinsel köleler olarak verdiği din temelli

ritüeller cinsel sömürü amacıyla insan ticareti kapsamında değerlendirilir (Owusu, 2023).

Her ne kadar küresel raporlarda daha çok cinsel sömürüye maruz kalan insan ticareti vakaları öne çıksa da suçun değişen dünya ile boyut kazanan dinamik yapısı ve saklı kalan doğası ile daha farklı sömürü türleriyle (işgücü sömürüsü, zorla evlendirme, taşıyıcı annelik) iç içe geçmiş yapısı ile karşımıza çıkabilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2019).

1.8.2. Zorla Çalıştırma

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 29 Haziran 1930 tarih ve 29 sayılı Zorla Çalıştırma Sözleşmesinde zorla çalıştırma *“herhangi bir ceza tehdidi ile herhangi bir kişiden alınan ve söz konusu kişinin gönüllü olarak sunmadığı her türlü iş ve hizmet”* olarak tanımlanmıştır. Emek ömürüsü ise bireylerin çaresizliğinden faydalanarak ya da baskı, cebir, tehdit ile zorla ya da kötü koşullarda çalıştırılmasıdır Zorla çalıştırma ve emek sömürüsünün en yaygın görülme biçimlerinin de ev içi hizmetlerde çalıştırma, kölelik, borç köleliği olduğu görülmektedir. (IOM, 2016). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2024 Küresel Raporu'na göre dünya genelinde 27,6 milyon insan zorla çalıştırılmaktadır. Zorla çalışmadan elde edilen gelir toplam 236 milyar dolar olduğu düşünülmektedir. 2021 yılında herhangi bir günde 27,6 milyon kişi zorla çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Zorla çalıştırma amacıyla insan ticareti Covid-19 salgınının başlangıcından önceki döneme kıyasla %47 artarak 2019'dan bu yana cinsel sömürü ve diğer amaçlar arasında en hızlı artış gösteren sömürü türü olmuştur (UNODC, 2024). Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) sömürülen işçilerin kendilerini mağdur olarak tanımlama konusunda isteksiz olmaları, kendi ülkelerine dönmek yerine, kötü şartlarda çalışmayı tercih ettiklerini gözlemlemiştir (EUROPOL, 2011).

Grafik 1. Yaş grubu ve cinsiyete göre zorla çalıştırma amacıyla tespit edilen insan ticareti mağdurların oranı

Kaynak: UNODC, 2024

Dünya genelinde erkekler zorla çalıştırılmak üzere işgücü ve emek sömürüsüne daha çok maruz bırakılırken kadın ve kız çocuklarının oranı toplam bildirilen vakaların üçte biridir. Zorla çalıştırmak üzere alıkonan toplam mağdurların %20'si ise erkek çocuklarıdır (UNODC, 2024). Ancak temizlik sektörü ve ev içi işlerde çok sayıda kadın hizmet ettirmek amacıyla istismar eden organize olarak yapılanmış suç örgütlerinin varlığı da bilinmektedir.

1.8.3. Zorla Evlendirme

Zorla evlendirme kavramı 1956 tarihli Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşmesinde “Bir kadının geri çevirme hakkı tanınmadan ana babası, vasisi, ailesi ya da başka bir kişi ya da gruba para ya da mal olarak bir ödeme karşılığında evlendirilme sözü verilmesi ya da evlendirilmesi ya da kocası, ailesi ya da topluluğu tarafından bir kadının bedel karşılığında ya da başka yoldan bir başkasına aktarılma hakkı, ya da kocasının ölümünde bir kadının miras yoluyla bir başkasına aktarılma zorunda bırakılması” olarak tanımlanmıştır (BM, 1964).

2021 yılı itibariyle dünyada tahmini 22 milyon insan zorla evliliğe maruz kalmıştır. Bu rakam modern kölelik olarak ifade edilen insan ticaretinin tanımı içindedir ve hayat boyu sömürünün en ağır biçimlerinden biridir. Özellikle çocuk yaşta zorla evlilikler,

toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem sonucudur hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan başlıca faktörlerden biridir. Dünyada 18 yaşından önce evlendirilmiş kadınların sayısı erkeklerin sayısının yaklaşık altı katıdır (CEİD, 2021). Zorla evlilikler dünyanın birçok bölgesinde hala yaşanmaktadır. Bunun üçte ikisi yani tahmini 14,2 milyon kişi Asya ve Pasifik'tedir. Afrika'da bu sayı 3,2 milyon, Avrupa ve Orta Asya'da 2,3 milyon olduğu hesaplanmıştır. Zorla evlenmeye maruz bırakılan bireylerin üçte ikisinden fazlası kadın ve kız çocuklarıdır (Forced marriage in 2024, 2024).

1.8.4. Organ ve Doku Ticareti

Organ ve doku ticareti hem ulusal hem de uluslararası hukukta açık biçimde yasaklanmış ve ciddi yaptırımlara bağlanmıştır. Tıpta bir tedavi yöntemi olarak kullanılan organ ve doku nakli 1979 yılında 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun kapsamında yasal hale gelmiştir. Bu kanunun amacı madde 1'de "İnsan vücudundan tedavi amacıyla organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve nakli ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek, organ ve doku nakli hizmetlerinin etik kurallar ve tıbbi güvenlik çerçevesinde yürütülmesini sağlamak." şeklinde belirtilmiştir. Temel hedef; organ ve doku nakillerinin insan onuruna, etik ilkelere ve tıbbi güvenliğe uygun şekilde yapılmasını sağlamak ve kötüye kullanılmasını önlemektir.

Ekonomik yoksulluğun yoğun olduğu ülkelerden göç etmeye zorlanan ve organ kaçakçılığı amacıyla kaçırılan çocuklar ayrıldıkları ülkelerinden ve ailelerinden izole olmaları sonucu organ tacirlerinin hedefi olmaya yatkın hale geldikleri değerlendirilir. IOM, Migrants And Their Vulnerability, Geneva, 2019.) (IOM, 2019)

Rıza tüm tıbbi müdahalelerin etik temel taşıdır ve bu nedenle organ nakli konusunda da özellikle önemlidir (UNODC, Assessment Toolkit, Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal, 2015).¹⁴ Palermo protokolüne göre kişinin rızası çeşitli yöntemlerle bertaraf edildiğinde insan ticaretinde verilen rıza hukuken geçersizdir. Organ naklinde de bu durum geçerlidir. Özellikle rızaen gönüllü olamayacak durumda olan kişilerin rızalarının geçerli sayılması organ kaçakçılığının önlenmesinde

¹⁴ UNODC, *Assessment Toolkit: Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal*, 2015, erişim adresi: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2015/UNODC_Assessment_Toolkit_TIP_for_the_Purpose_of_Organ_Removal.pdf

güçlülere sebep olmaktadır. Ayrıca organ naklinin yetkiis olamayan kişi ya da kurumlarca yapılması da hukuka aykırı olmaktadır (UNODC, Assesment Toolkit, Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal, 2015).

Organ ve doku ticaretine ilişkin en çarpıcı bilgi çoğunlukla yetişkin özellikle erkekleri kapsadığı gerçeğidir (UNODC, 2024). Ayrıca UNODC ‘un ‘‘2024 Küresel İnsan Ticareti Raporu’’ verilerine göre doku ve organların verilmesi amacıyla yapılan insan ticareti vakaları en sık Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde görüldüğü bildirilmektedir.

1.8.5. Çocuk Sömürüsü

Çocuk terimi 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 1’de ilgili hukuk sisteminde reşit olma yaşı daha küçük belirlenmediği sürece, on sekiz yaşın altındaki kişi olarak tanımlanır. 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi ve 1999 tarihli ‘‘Çocuk işçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanmasına ve Ortadan Kaldırılması Konusunda Derhal Alınacak Önlemlere İlişkin Sözleşme’’ uyarınca çocuk sömürüsüne şunlar dahildir: Ekonomik Sömürü (çocuğun eğitimi açısından tehlikeli ya da engelleyici, sağlığına ya da fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki, ya da sosyal gelişimine zararlı olabilecek her türlü iş), cinsel sömürü, fuhuş, çocuk pornografisi) ve çocukların kaçırılması satılması ya da çocuk sömürüsünün diğer çeşitleri (IOM, 2013). Çocuk işçiliği çocuğu çocukluk çağından potansiyelinden ve insanlık onurundan mahrum bırakan ve sağlığına, eğitimine, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimine zararlı olarak çocuk tarafından ifa edilen her türlü iş olarak tanımlanır.¹⁵

Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri ise Göç Terimleri Sözlüğünde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- a) *Kölelik veya kölelik benzeri uygulamaların bütün biçimleri (Çocukların satılması ve çocuk ticareti, borçlandırma, serflik, zorla veya zorunlu çalışma, silahlı çatışmalarda çocukların zorla veya zorunlu olarak kullanılması gibi):*
- b) *Fuhuş, pornografik yapımlar veya performanslar için çocukların temin edilmesi veya sunulması)*

¹⁵ Bkz. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989

- c) *İlgili uluslararası antlaşmalarda tanımlandığı şekilde, özellikle uyuşturucu üretimi ve ticareti amacıyla, yasadışı faaliyetler arasında çocukların temin edilmesi veya sunulması*
- d) *İşin doğası veya gerçekleştiği koşullar yüzünden çocuğun sağlığı, güvenliği veya ahlakına zarar vermesi ihtimali bulunan diğer işler tanımına atıfta bulunan ifade (1999 tarihli Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanmasına ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemlere Dair Sözleşme hakkındaki 182 sayılı ILO Sözleşmesi, Madde 3.)*

1.9. İnsan Ticareti Suçunda Yöntem

İnsan ticareti suçunda, çeşitli aşamalar söz konusudur. **Birinci aşama** mağdurun belirlenmesidir. Tacirler genellikle kırılgan korunmasız ve sosyal desteği sınırlı bireyleri hedef alır. Aracı/tacir tanıdık kişilerdir bu mağdurun kandırılmasını kolaylaştıran önemli bir unsurdur. Tanıdık ya da güvenilir görünen kişiler tarafından yönlendirilen mağdurlar şüphelenmeden sömürü sürecine dahil olur. Özellikle aile bireyleri akrabalar komşular veya arkadaşlar insan ticareti suçunda aracı olabilir.

Sömürü sürecine giden yolda **ikinci aşama**, güven ilişkisinin kurulmasıdır. Tacir, mağdurun güvenini sağlamak için eğitim, iş, barınma, evlenme, daha iyi yaşam koşulları, yüksek gelir gibi ihtiyaçlara yönelik vaatlerle kandırarak sömürü sürecini başlatır. Mağdura maddi destek sunulur ve ekonomik bağımlılığı artırılarak direnci kırılır. Eğer mağdur çocuk ise ailenin güveni sağlanır. Çocukların sömürüsünde aileler genellikle dolaylı ya da doğrudan manipüle edilerek rızası kazanılır.

Üçüncü aşama, mağdurun sevk edilmesi aşamasıdır. Bu aşamada kişinin seyahat masrafları aracı-tacir tarafından karşılanır bu durum mağdurun borçlandırılmasına veya tacire daha fazla bağımlı hale getirilmesine neden olur mağdur başka bir şehir veya başka bir ülkeye götürürken kontrol tamamen tacirin eline geçer. **Son aşama** izolasyon aşamasıdır. Mağdur taşınma, barınma, seyahat gibi masraflar üzerinden borçlandırılır ve bu borç üzerinden baskı kurulur. Mağdurun dış dünyayla bağlantısı kesilerek yalnızlaştırılır. Bu da mağdurun yardım istemesini ya da sömürü sürecinden kaçmasını zorlaştırır. Tacir; mağdur üzerinde şiddet, baskı ya da sürekli gözetim gibi yöntemlerle kontrol sağlar. Bu durum bize insan ticareti suçunun sadece fiziksel değil

psikolojik ve sosyal yöntemlerle de işlendiğini suçun gerçekleşme sürecinde bir anda değil planlı aşamalı ve mağdurun iradesini kademeli olarak yok edildiğini göstermektedir.

HEDEFİN BELİRLENMESİ	GÜVEN İLİŞKİSİNİN KURULMASI	SEVK EDİLME	İZOLASYON, BASKI, CEBİR, ŞİDDET
➤ Genellikle aracı/tacir tanıdık kişilerdir.	➤ Mağdurun güvenliğini sağlamak için onun ihtiyaçlarına yönelik vaatlerde bulunur. ➤ Maddi destek sunulur. ➤ Mağdur çocuk ise ailenin güveni sağlanır.	➤ Seyahat masrafları aracı/tacir tarafından karşılanır.	➤ Mağdur çeşitli nedenlerle/yöntemle borçlandırılır. ➤ Tacirin istediğini yapana kadar izole edilir. ➤ Şiddete dayalı bir denetim mekanizması kurulur.

Şekil 3. İnsan Ticareti Suçunda Yöntem

İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELEDE TÜRKİYE’NİN ROLÜ

Türkiye coğrafi konumu ve göç rotalarının kesişim noktasında bulunması sebebiyle göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle mücadelede çok önemli bir rol üstlenmektedir. Öyle ki sadece sınır ülkemiz Suriye’de 2011 yılında başlayan iç karışıklık değil dünyanın herhangi bir yerindeki siyasi karışıklık, bölgesel kriz ya da istikrarsızlık Türkiye’yi hedef ülke ya da transit ülke konumunda hem mağdurlar hem de tacirler bakımında çekici hale getirmiştir. Bu sebeple göç ile insan ticaretinin karmaşık ve iç içe geçmiş yapısı iki olgunun birlikte ele alınması elzem kılınmıştır.

İnsan ticareti suçu kişi hak ve hürriyetine, insan onuruna devletler açısından da kamu düzeni ve kamu güvenliğine büyük bir tehdit oluştursa da 2000 yılında imzaya açılan ve 2023 yılında Türkiye’nin de taraf olduğu Palermo Protokolü ile hem küresel anlamda hem de ülkemizde çok büyük bir ivme kazanmıştır.

Buna ek olarak 2009 yılında taraf olduğu Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ile suçla mücadele suçun mağdurlarının korunması ve faillerin cezalandırılması taraf devletlere mücadele sorumluluğu yükleyerek, ülke gündeminde önemli bir yere sahip olmuştur. Palermo Süreci devam ederken mağdurların tespiti ve koruma altına alınarak destek hizmetlerinin sunulması bu alanda çalışan tüm kurumların ortak bir mecrada bir araya gelmesini zorunlu hale getirdiğinden ilk olarak Ekim 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı koordinesinde “İnsan Ticaretiyle Mücadele Görev Gücü” (UGG) oluşturulmuştur.¹⁶ İnsan ticaretiyle mücadelede görev alan kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler UGG ‘de yer almıştır. UGG Türkiye’de insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların tespiti ve korunması, tacirlerin ceza almasına ilişkin politika geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. UGG kapsamında Türkiye’nin ilk İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı” hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. UGG kapsamında ayrıca bir “Ulusal Yönlendirme Mekanizması ” oluşturulmuştur. Ulusal Yönlendirme Mekanizması insan ticareti mağdurlarına ilk temas noktasından itibaren, mağdurların güvenli geri dönüşlerine kadarki sistematik çalışmayı kapsamaktadır (Aile Danışmanları Derneği, 2017). 2014 yılına kadar bu alanda birçok ulusal görev gücü toplantısı gerçekleştirilerek ulusal yönlendirme mekanizması güçlendirilemeye çalışılmıştır. 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin çalışmalar yeni bir boyut kazanarak İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu alanda iş ve işlemleri yürütmek üzere İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı oluşturulmuştur¹⁷.

11.04.2014 tarihine kadar insan ticareti mağdurlarının tespiti ve tanımlanması Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut ve İltica Dairesi Başkanlığınca yapılmakta iken bu tarihten sonra “Göç İdaresi Başkanlığı, İl Göç İdaresi Müdürlüklerince yerine getirilmeye başlanmıştır. Ulusal Yönlendirme Mekanizması yabancı ve Türk vatandaşı olan mağdurlara yöneliktir. Bu da demektir ki sorumluluk alanı yabancılar olan Göç İdaresi Başkanlığının Türk vatandaşlarına yönelik hizmet vermekte olduğu tek çalışma

¹⁶ <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadelesi>

¹⁷ ‘Türkiye’nin İnsan Ticaretiyle Mücadelesi’, Erişim: <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadelesi>

alanı insan ticaretiyle mücadele alanıdır. İnsan Ticareti Mağdurlarına ilişkin ayrıntılı düzenlemeyi içeren ikincil mevzuat 17.03.2016 tarihinde yayımlanan 'İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ' ulusal yönlendirme mekanizmasını daha da güçlendirmiştir.¹⁸

Türkiye 12 Aralık 2000 tarihinde Palermo'da imzalanan Sınıraşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesine ve Bu Sözleşmenin Eki olan İnsan Ticaretinin Özellikle Kadınların ve Çocukların Ticaretin Önlenmesine, Durdurulmasını ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolü yani bilindiği adıyla Palermo Protokolü'nü 13 Aralık 2000 tarihinde imzalamıştır. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Avrupa konseyi insan ticaretine karşı eylem sözleşmesi 30 Ocak 2016 tarihinde iç hukukumuzda dahil edilmiştir. Sözleşmenin hükümleri 17 Mart 2016 tarihli insan ticareti suçunun önlenmesi, insan ticaretiyle mücadelede insan hakları kapsamında **Türk vatandaşı-yabancı ayrımı gözetilmeksizin** insan ticareti mağdurlarının korunması ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla "İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik" ile büyük oranda karşılanarak suçla mücadelede önemli bir yol kat edilmiştir.¹⁹

İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin getirmiş olduğu düzenleme ile Türk vatandaşlarının da insan ticareti mağduru olarak tanımlanması işlemleri **İl Göç İdaresi Müdürlükleri** tarafından yerine getirilecektir. Tanımlanan mağdurlara ilişkin destek hizmetleri 6284 sayılı *Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* hükümlerine göre tesis edilecektir. Kolluk, yapılan **operasyonlarda kişilerin zorla çalıştırılması, fuhşa konu olmaları, zorla hizmet ettirme, zorla evlendirme, organ ve dokularından yararlanma, çocuk işçiliği, çocukların suçta kullanılmaları ve çocukların dilendirilmesi, evlatlık verilmesi** gibi insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilecek vakalarda il Göç İdaresi Müdürlüğü ile irtibata geçer. İnsan ticareti suçunun mağduru olduğu veya olabileceği

¹⁸ 'Türkiye'nin İnsan Ticaretiyle Mücadelesi'', Erişim: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-tr.mfa

¹⁹ "Türkiye'nin İnsan Ticaretiyle Mücadelesi'', Erişim: <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadelesi> Erişim Tarihi: 25.10.2025

yönünde kuvvetli şüphe duyulan kişiler, **şikâyetçi olup olmadığına bakılmaksızın, soruşturma veya kovuşturmanın sonucu beklenmeden** yapılacak **idari işlem** ile mağdur olarak tanımlanır.

Ayrıca 2003 yılında İnsan Ticareti Mağdurları için Acil İletişim hattı olarak faaliyete başlayan Alo 157, 2014 yılında Göç İdaresi Başkanlığı tarafından devralınarak hizmet ağı genişletilmiş ve 20 Ağustos 2015 tarihi itibarıyla Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) ismiyle hizmet vermeye başlamıştır. Önce 7 dilde (Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça, Rusça, Almanca ve Peştuca) hizmet sunulmakta olan merkez 01 Ocak 2024 tarihi itibarıyla Peştuca ve Almanca dillerindeki sesli hizmetin sonlandırılması ile YİMER 157, 5 dilde (Türkçe, İngilizce, Arapça, Rusça, Farsça) bilgi edinme hizmeti ve bununla birlikte 7 gün 24 saat acil durum ve ihbar hattı hizmeti sunmaktadır. YİMER157; insan ticareti mağdurlarının tespitine ve göçmen kaçakçılığı mağduru yabancıların denizde kurtarılma operasyonlarına yönelik de ihbar ve yardım hattı olarak hizmet vererek hayat kurtarmayı amaçlamaktadır.²⁰

Türkiye'nin ulusal yönlendirme mekanizmasında yer alan ihbar, şikâyet ya da bildirimler YİMER 157 ve 112 Acil İhbar hattından Cumhuriyet Savcılıklarından Göç İdaresi Başkanlığından İl Göç İdaresi Müdürlüklerinden, Valilik ya da Kaymakamlıklardan, Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) veya diğer kurum kuruluşlardan yapılabilmektedir. Kişi eğer mağdursa İl Göç İdaresi Müdürlüklerince (İGİM) tarafından kişilerin insan ticareti mağduru olarak tanımlanmasıyla ilerleyen süreç, kişilerin mağdur destek hizmetlerinden yararlanmayı tercih etmesiyle koruma kap- samında bilgilendirme yapılarak devam etmektedir. Bu bilgilendirmeler ışığında mağdurlara gönüllü ve güvenli geri dönüş ya da mağdur destek. Programlarından yararlanma imkânı sunulmakta ve beyanları çerçevesinde koruma hizmeti sağlanmaktadır.

Türkiye bugüne kadar 5 ülke ile doğrudan insan ticaretiyle mücadele iş birliği anlaşması ve 100'den fazla ülke ile de güvenlik iş birliği anlaşması imzalamıştır. Bu

²⁰ “Yabancılar İletişim Merkezi”, Erişim: <https://yimer.gov.tr/TR/About/1b04ce24-5f6d-40ac-bfe1-e75ad8f0a825> Erişim Tarihi: 25.10.2025

anlaşmaların tamamında yasa dışı göç ve insan ticaretiyle mücadelede iş birliği tesis edilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Belarus ile 28/07/2004 tarihinde “Yasa dışı Göç ve İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İş birliği Mutabakat Zaptı”,

- Gürcistan ile 10/03/2005 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti İle Gürcistan ve Azerbaycan Arasında Terörizm, Örgütlü Suçlar ve Diğer Önemli Suçlarla Mücadele Anlaşmasının Dokuzuncu Maddesinin Uygulanmasına Dair Protokol”,
- Ukrayna ile 07/07/2005 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Suça Karşı İş birliği Anlaşmasının Birinci Maddesinin Uygulanmasına Dair Ek Protokol”,
- Moldova ile 08/02/2006 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Diğer Örgütlü Suçlarla Mücadelede İş birliği Anlaşması Çerçevesinde İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İş birliği Yapılmasına Dair Protokol”,
- Son olarak 05/09/2006 tarihinde Kırgızistan ile “İnsan Ticareti ile Mücadelede İkili İş birliği Protokolü” imzalanmıştır (GİB ,2022).

Ayrıca yakın tarihte Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) ile başka kurumlar arasında imzalanmış bazı iş birliği protokolleri de bulunmaktadır. Örneğin; GİB ile Türkiye İnsan Hakları Eşitlik Kurumu (TİHEK) arasında 20 Aralık 2024 tarihinde iş birliği protokolü imzalanmıştır. Protokolün amacı göç ve insan hakları alanında eğitim faaliyetleri düzenlemek, farkındalık çalışmalarına yönelik projeleri hayata geçirmek, kurumsal iş birliğini geliştirmektir.²¹ Ayrıca GİB ile Türkiye Barolar Birliği (TBB) arasında da 5 Eylül 2025 tarihinde yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesine ilişkin ortak bir iş birliği protokolü imzalanmıştır.²²

²¹ “Göç İdaresi Başkanlığı ile TİHEK arasında iş birliği protokolü imzalandı.” Erişim : <https://www.goc.gov.tr/goc-idaresi-baskanligi-ile-turkiye-insan-haklari-ve-esitlik-kurumu-arasinda-is-birligi-protokolu-imzalandi>, Erişim Tarihi: 25.10.2025

²² “Göç İdaresi Başkanlığı ile Türkiye Barolar Birliği Arasında İş Birliği Protokolü İmzalandı.”, Erişim: <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/goc-idaresi-baskanligi-ile-turkiye-barolar-birligi-arasinda-is-birligi-protokolu-imzalandi-85862> Erişim Tarihi: 25.10.2025

İnsan ticareti mağduru olabileceği yönünde şüphe duyularak ihbar edilen kişilere ilişkin Göç İdaresi Müdürlüğüne Türk Vatandaşı-yabancı ayrımı gözetmeksizin uzman personel tarafından muhtemel insan ticareti mağduru görüşmesi yapılır. Yapılan mülakat sonucunda mağdur olmadığı yönünde değerlendirme yapılan yabancıya ilişkin genel hükümler uygulanır. İnsan ticareti mağduru olduğu yönünde kanaat oluşturan kişi şayet yabancı ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma kanunu hükümleri, çocuk ise 5395 sayılı çocuk koruma kanunu hükümleri, Türk Vatandaşı ise 6284 sayılı ailenin korunması ve kadına karşı Şiddetin önlenmesi dair kanun hükümleri uygulanır.

Türkiye'nin ulusal yönlendirme mekanizması içerisinde mağdur yabancı ise destek hizmetler hakkında bilgilendirme yapılır ve insan ticareti mağdurlarına yönelik destek hizmetleri kapsamında mağdur destek programı ya da güvenli gönüllü geri dönüş programından yararlanabilir.

Tablo 4.2018-2022 Mağdurların Ülkelere Göre Dağılımı

Uyruk / Toplam	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam	%
Toplam	134	2015	282	402	345	1.378	100
Suriye	15	37	159	158	108	477	34,6
Özbekistan	29	44	38	63	57	231	16,8
Azerbaycan	21	14	11	22	33	101	7,3
Türkiye		2	11	42	33	88	6,4
Kırgızistan	14	32	14	12	15	87	6,3
Fas	18	28	5	5	11	67	4,9
Azerbaycan	3	6	9	9	6	33	2,4
Endonezya	6	11	2	5	5	29	2,1
Türkmenistan	3	5	4	11	6	29	2,1
Irak		1	2	10	12	25	1,8
İran	1	2	2	9	9	23	1,7

Kaynak: GİB İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu: 2022

Yabancı mağdurların statüsünün belirsizliği, çoğu zaman “yasadışı göçmen” ya da “suçlu” olarak görülür ve bu da onların korunmasını ve şikâyet mekanizmasını zorlaştırır. Yabancı bireylerin dil, belge ve bulunduğu ülkedeki statü sorunları nedeniyle çoğu zaman sağlık hizmetine dahi erişmekte güçlük yaşar. Güvenlik ve barınma sorunu başta olmak üzere kişi çaresiz durumda tacirin tehdit ve baskısıyla ya da sınır dışı edilme korkusuyla karşı karşıya kalır. Bu kısır döngüde mağdur tacir

ilişkisi devam edene kadar sömürü süreci de devam eder. Türkiye'nin 2000 yılında imzalanan Palermo Protokolünden bu yana İnsan Ticaretiyle mücadele alanındaki çalışmalarını özetleyecek olursak;

2000: Türkiye, 12/12/2000 tarihinde Palermo'da imzaya açılan “Sınırâşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”ni ve bu sözleşmenin eki olan “İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü)”ü 13 Aralık 2000 tarihinde imzalamıştır.

2001: Uluslararası Çalışma Teşkilatı'nın (ILO) 17/06/1999 tarihinde kabul ettiği “Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Hakkında 182 sayılı Sözleşme” Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2001 yılında onaylanmıştır.

2002: İnsan ticareti suç olarak 2002 yılında 765 sayılı TCK'da (201/B) suç olarak düzenlenmiştir. 2002 yılı içerisinde Dışişleri Bakanlığının koordinesinde ilgili kurum ve kuruluşların yer aldığı “İnsan Ticareti İle Mücadele Görev Gücü” (UGG) oluşturulmuştur. Bedensel ve ruhsal tedaviye ihtiyaç duyan insan ticareti mağdurları ile ilgili olarak; 05/12/2003 tarihli ve 2003/6565 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Ekinde; “İnsan Ticareti Mağduru olduğu tespit edilen ve sağlık giderlerini karşılayacak durumda olmayan yabancı uyruklu hastalar, resmi sağlık kurum ve kuruluşlarınca sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanmada, 08/01/2002 tarih ve 4736 sayılı Kanunun 1'inci madde- sinin birinci fıkrası hükmünden muaf tutulmaları” karara bağlanmıştır.

2003: 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda Değişiklik yapılmasını öngören ve 3 Haziran 2003 tarih ve 25127 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yeni düzenleme ile tacirlerin kullandığı bir yöntem olan, evlilik kurumunun istismarıyla mağdurlara hileli evlilik yaptırmak suretiyle ülkede kalışlarını kolaylaştırmanın önüne geçilmiştir.

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yabancıların Türkiye'deki çalışmalarını izne bağlamak ve bu yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esasları belirlemek amacı ile 2003 yılında çıkarılmıştır.

Ülkemiz, BM Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi) ve anılan Sözleşme'ye Ek "İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol"e 30/01/2003 tarihinde taraf olmuştur.

Türkiye'de UGG çalışmaları nezdinde insan ticareti ile mücadele alanında yürütülen çabaların 'eylem planı' niteliğinde olması, politik kararlılığın da sergilenmesi gibi amaçlarla 2003 yılı Nisan ayında ilk kez 'İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Eylem Planı' hazırlanmış, bu plan Hükümet tarafından onaylanmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü ile İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı arasında Kadın iş birliği protokolü imzalanmıştır; izinsiz çalışmanın önüne geçilmesi amacıyla Yabancıların Çalışma İzinlerini düzenleyen 27/02/2003 tarih ve 4817 sayılı yasa TBMM tarafından onaylanarak 06/03/2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yasanın uygulanmasını sağlayacak olan yönetmelik 06/09/2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2004: Türkiye'nin insan ticareti mağdurlarına hizmet veren ilk sığınma evi STK tarafından (İKGV) İstanbul'da 2004 yılı Kasım ayında hizmete açılmıştır.

Belarus ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır. Türk Hükümeti ve Belarus arasında Eylül 2004'te insan ticaretiyle mücadele kapsamında ortak soruşturma ve iş birliğine olanak sağlayacak bir Mutabakat Muhtırası yürürlüğe girmiştir. İran ile Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır.

2005: Ankara Büyükşehir Belediyesi ile IOM arasında sığınma evinin işletilmesi ile ilgili protokol imzalanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü ile Kadın Dayanışma Vakfı arasında kadın sığınma evinin işletilmesi ile ilgili protokol imzalanmıştır. İnsan ticareti mağdurlarına yardım amacıyla acil iletişim hattı (Alo157) çok dilli olarak (Arapça, İngilizce, Rusça, Türkçe) faaliyete başlamıştır.

İnsan ticareti suçu 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni TCK'nın 80'inci maddesi ile Palermo Protokolü'ne uygun olarak yeniden düzenlenmiş, 8 yıldan 12 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası getirilmiştir.

Azerbaycan ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır. Gürcistan ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır. Ukrayna ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır.

2006: Moldova ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır. Kırgızistan ile insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususlarda iş birliği protokolü imzalanmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 80. maddesinde 19/12/2006 tarihinde yapılan değişiklikle insan ticareti tanımına “zorla fuhuş” da eklenmiştir. Böylelikle, Ceza Kanunumuzdaki “insan ticareti” suçu, BM Palermo Sözleşmesi ve insan ticaretiyle mücadele konusundaki ekli Protokolüne tam uyumlu hale getirilmiştir.

2007: 2007 yılında hükümet Türkiye'deki insan ticareti ile mücadele konusunda ilk yıllık raporunu yayınlamıştır.

2009: Aile Danışmanları Derneği tarafından İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ile ortak protokol yapılarak 2009 yılında Antalya'da “İstasyon Tipi Sığınma Evini” açmıştır. İnsan Ticaretiyle Mücadele 2. Ulusal Eylem Planı kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesi'ni 19/03/2009'da imzalanmıştır.

2012: 28204 sayılı Resmi Gazetede Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak 13. maddeye ek fıkra koyulmuştur. Bu düzenleme sayesinde; insan ticareti mağduru olarak ikamet izni verilmiş yabancıların çalışma izni başvuruları dördüncü fıkra belirtilen değerlendirme kriterlerine tabi tutulmaksızın sonuçlandırılmak- tadır.

2013: 11/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmıştır. GİGM 2013-2015 yılları için web sitesinde yıllık veri raporlarını yayınlamıştır.

2014: Sorumluluğu daha önce Dışişleri Bakanlığı uhdesinde bulunan 157 Acil Yardım Hattı Aralık 2014'te GİGM'ye devredilmiştir. AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'ndan (IPA) faydalanılmak suretiyle “İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Projesi” Temmuz 2014'te uygulamaya konulmuştur.

2016: YİMER 157'ye 01/04/2016 tarihi itibarıyla Almanca ve Farsça dillerinin de eklenmesiyle birlikte yabancılara 6 dilde verdiği hizmeti 7 dile yükselterek Peştuca dilinde de 7 gün 24 saat kesintisiz hizmet vermeye başlamıştır. (Şu anda 5 dilde hizmet vermeye devame etmektedir). TBMM tarafından Avrupa Konseyi İnsan Ticareti Karşı Eylem Sözleşmesi 20/01/2016 tarihinde 6667 sayılı Uygun Bulma Kanunu ile iç hukukumuzda dâhil edilmiştir.

İnsan ticareti suçunun önlenmesi, insan ticaretiyle mücadele, insan hakları kapsamında Türk vatandaşı ve yabancı ayrımı gözetilmeksizin insan ticareti mağdurlarının korunması, yabancı mağdura ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirleyen İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik 17/03/2016 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2002 yılından 2015 yılına kadar 20 Ulusal Görev Gücü toplantısı gerçekleştiren “İnsan Ticareti ile Mücadele Görev Gücü” 2016 yılında İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile “*İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu*”na dönüştürülmüştür. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nda Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Daire Başkanlıkları kurulmuştur. 25/03/2016 tarih ve 12195 sayılı Makam Oluruyla GİGM bünyesinde 12 kişi kapasiteli Kırıkkale Sığınma Evi açılmıştır ve faaliyetlere devam edilmektedir.

2017: STK'larla koordinasyonu güçlendirmeye devam etmiş ve kapasite geliştirmeye öncelik veren yeni bir ulusal eylem planının sürecini başlatmıştır. İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu'nun ilk toplantısında aldığı karar üzerine Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Hükümlerinin İç Hukuka Dâhil Edilmesi amacıyla alt çalışma grupları oluşturulmuştur. GİGM insan ticareti üzerine ilk yıllık raporunu yayınlamıştır.

2018: GİGM ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında, 10/08/2018 tarihinde imzalanan “Kadın Sığınma Evi Protokolü” ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait konutlar Ankara Sığınma Evi Hizmet Binası olarak kullanıma açılmış olup faaliyetlere devam edilmektedir.

2019: İnsan Ticareti katalog suçlar arasına eklenmiştir.

2020: Türkiye'nin Ulusal Destekli Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Mekanizması'nın kurulması kapsamında GİGM ile iş birliği gerçekleştirilmiştir. Söz konusu mekanizma için çalışmalar 2018 yılında başlamış olup Eylül 2020'de GİGM, TİKA, Dışişleri Bakanlığımız ve Türk Kızılay'ın imzaladığı protokol ile resmen kurulmuştur. İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu 2020 yılı toplantısının 2020/1.2 sayılı Kararı ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu insan ticaretiyle mücadele alanını izlemek ve değerlendirmek üzere Ulusal Raportör Kurum olarak ihdas edilmiştir.

2021: 29/10/2021 tarihinde çıkarılan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi neticesinde 4 sayılı CBK'de yapılan değişiklik ile GİGM, GİB'ye dönüştürülmüştür. Böylece kurumun statüsü bir önceki yapıdan daha üst bir seviyeye taşınmıştır. Yapılan değişiklik kapsamında İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kuruluna dönüştürülmüştür. Bununla birlikte Başkanlık yapılanmasında Daire Başkanlığına bağlı sadece Mücadele ve Koruma Çalışma Grup Başkanlığı mevcutken, Başkanlık yapılanmasında Mücadele ve İş Birliği Çalışma Grup Başkanlığı ile Mağdur Koruma Çalışma Grup Başkanlığı oluşturulmuştur. İnsan Hakları Eylem Planı'nda (İHEP) "İnsan Ticaretiyle Etkili Şekilde Mücadele Edilmesi" hedef 8.6 başlığı içerisinde yer almıştır.

2022: İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planının uygulanması dâhil kamu kurum ve kuruluşlarının insan ticaretiyle mücadele faaliyetlerinin uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi, konuya ilişkin mevzuatla ilgili eksikliklerin tespit edilmesi ve kapsamlı tavsiyelerin oluşturulmasını sağlamak amacıyla TİHEK tarafından hazırlanan Birinci İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporu yayımlanmıştır.

İnsan Ticareti Mağdurları Sığınma Evlerinin işletilmesine yönelik Başkanlık ve dört farklı STK ile iş birliği geliştirilmesi amacıyla hazırlanan protokol taslağı ilgi yazıyla Başkanlık birimlerinin görüşüne sunulmuştur. Bahse konu görüşler metne işlenerek nihai hali verilmiş olup anılan protokol taslağına ilişkin imza sürecine geçilmiştir. 2023 yılı sonuna kadar tamamlanması hedeflenen üçüncü ulusal eylem planı için çalışmalar başlatılmış olup Eylem Planı kapsamında uluslararası kuruluşlar iş birliğiyle hazırlanan raporlar üzerine ilgili kurumların temsilcileriyle önce ayrı ayrı

daha sonrasında da tamamının katılımıyla raporlar üzerine istişare toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesinde son yıllardaki gelişmeleri ve suça ilişkin boyutu daha iyi anlayabilmek için uluslararası kuruluşların izleme ve değerlendirme raporlarına bakmak gerekmektedir. GRETA raporunda (2021-2022) Ukrayna'daki silahlı çatışmalar sonucunda yerinden edilen insanların oluşturduğu göç dalgası, geri itme (*push backs*) denilen, Avrupa Birliği (AB) sınırlarından geri itilen düzensiz göçmenler arasında muhtemel mağdurların olabileceği insan ticaretiyle mücadeleye ve mağdurların desteklenmesini olumsuz etkilediğine işaret etmektedir.

2023: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) 2 Ağustos 2023 tarihinde “İnsan Ticaretiyle Mücadele Zirvesi” düzenlemiş; kamu kurumları, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar bir araya gelmiştir. TİHEK'in Eğitim faaliyetleri artmış; “İnsan Ticaretiyle Mücadele” başlıklı eğitimler 2023 yılında da gerçekleştirilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2019-2023 arasında toplam tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı artış göstermiştir; örneğin 1.466 mağdur tespit edildiği raporlanmıştır.

2024: İnsan ticaretiyle mücadeleye yönelik olarak TİHEK tarafından 25 Temmuz 2024'de bir panel düzenlenmiş; “İnsan Onurunu Korumak: İnsan Ticaretiyle Mücadele”. Türkiye'de insan ticareti mağdurlarıyla ilgili resmi uygulamalara dair mevzuat çerçevesinde (örneğin mağdurlara destek hizmetleri, ikamet izni) çalışmalar devam etmektedir. Eğitim faaliyetleri: TİHEK ve paydaş kurumlar 2023 sonrası dönemde de insan ticareti konusunda farkındalığı artırma eğitimleri yürütmüşlerdir.

2025: Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 29 Ocak 2025 tarihinde düzenlenen 15. Göç Kurulu'nda kabul edilen 2025-2030 dönemi için “İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı” başlatılmıştır. Bu planın temel amacı kurumlar arası iş birliğini güçlendirmek, mağdurların odaklı hizmetlerin kalitesini arttırmak ve suçun önlenmesine yönelik mekanizmaları geliştirmektir.

2.1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK)

GRETA'nın 2018 yılında Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret neticesinde hazırladığı 2019 yılı Türkiye raporunda yer verilen tavsiyelerden birisi de Ulusal Raporttör

Kurum oluştuurulması şeklinde idi. Bu doğrultuda 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanun ile uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’in 5’inci maddesi uyarınca kurulan İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu’nun 10/12/2020 tarihli toplantısında alınan 2020/1.2 karar ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu(TİHEK), insan ticaretiyle mücadele alanında yürütölen faaliyetleri izlemek ve raporlamak amacıyla Ulusal Raportörlük Kurumu olarak belirlenmesi kararı alınmıştır.

TİHEK 2023 yılında yayımladığı raporda²³ insan ticaretine ilişkin suç ve cezaların, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi hükümleri ve GRETA tavsiyeleri dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve anılan sözleşmeyle uyumlu hale getirilmesi, tespit edilen mağdurların önemli bir kısmının çocuk olması nedeniyle çocuklara yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar ile talebi azaltmaya yönelik tedbirlerin ayrıca ele alınması gibi çocuklara ve toplumsal cinsiyet boyutuna özel önlemler ile mağdur destek hizmetlerinin güçlendirilmesi, yasal düzenlemeleirn güçlendirilmesi, ulusal politika ve Eylem Planı, özel Sektör ve Tedarik Zincirinin sorumluluğu şeklinde insan hakları temelli hukuki, kurumsal, eğitimsel, ve sosyal politikaların bir bütün halinde işlemeı ve çok sektörlü bir yaklaşımın gerekliliğine vurgu yapan önemi tavsiyelerde bulunmuştur.

2.2. Türkiye’de İnsan Ticareti

İnsan ticareti hem küresel hem de ulusal düzeyde çok ciddi bir insan hakları ihlali olarak varlığını sürdürmektedir Türkiye hem transit hem de hedef ölkeler olarak insan ticareti ile mücadelede önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle insan ticareti ile etkin bir şekilde mücadele yalnızca yasal düzenlemelerle değil aynı zamanda veriye dayalı politika geliştirme süreçleri ile de yakından ilişkilidir. Türkiye’de tespit edilen insan ticareti mağdurlarına ilişkin istatistiksel veriler sorunun boyutunu anlamak, risk gruplarını belirlemek ve alınan önlemlerin etkinliğini değerlendirmek açısından büyük

²³ İnsan Ticaretiyle Mücadele Türkiye Ulusal Raporu, Erişim: <https://www.tih.gov.tr/kategori/pages/insan-ticaretiyle-mucadele-turkiye-ulusal-raporu> , Erişim Tarihi: 25.20.2025

önem taşımaktadır. Bu bölümde Türkiye’de insan ticareti mağdurlarının sayısal dağılımı, yaş, cinsiyet, uyruk gibi demografik özellikleri ile sömürü türleri gibi temel veriler incelenerek mevcut durumun genel bir görünümü sunulacaktır.

Grafik 2. Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağduru Sayıları

Kaynak: www.goc.gov.tr

Tablo 5. Türkiye’de İnsan Ticaretinin Sömürü Türleri bakımından dağılımı

Sömürü Türü	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam	%
Cinsel Sömürü	95	144	160	200	161	760	55,2
İşgücü Sömürüsü	39	55	73	111	107	385	27,9
Zorla Dilendirme	-	4	43	22	16	85	6,17
Zorla Evlendirme	-	11	4	54	41	110	7,98
Çocuk Savaşçı	-	-	-	14	16	30	2,18
Çocuk Satışı	-	1	1	1	2	5	0,36
Organ-Doku Ticareti	-	1	1	-	2	3	0,22
Toplam	134	215	282	402	345	1378	100

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporu, 2022

2018-2022 yılları arasında, ilgili tablodan izlenebileceği gibi, en yaygın sömürü türü %55,72 ile cinsel sömürü ilk sıradadır ve bu alanda 760 vaka tespit edilerek insan ticaretinin Türkiye’de en yaygın biçiminin cinsel istismar temelli olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durum mağdurların çoğunlukta kadın ve kız çocuklar olabileceğini dair ipucu da vermektedir. İkinci sırada 385 vaka ile işgücü sömürüsü de çözüm bekleyen önemli bir problem alanıdır. Üçüncü sırada %6,17 lik dilimle zorla dillendirme, özellikle çocukların istismar edildiği sömürü türüdür. Zorla evlendirme ise toplam 110 vaka ile azımsanmayacak düzeyde bir mağduriyet oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 6.İnsan ticareti mağdurlarının cinsiyet dağılımı (2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam	%
Toplam	134	215	282	402	345	1378	100
Erkek	23	20	61	81	62	247	17,9
Kadın	111	195	221	321	283	1131	82,1

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporu,2022

Tabloda Türkiye’de insan ticaretine maruz kalanların cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Türkiye’deki mağdurların çoğunluğunun cinsel sömürü maksatlı insan ticaretine maruz kalan kadınlardan oluştuğu, 2018-2022 yılları arasında tespit edilen mağdurların yaklaşık %82’ sinin kadın olduğu görülmektedir.Bu oran tesadüfî bir oran değil, toplımsal, ekonomik ve yapısal faktörlerin bir araya geldiği cinsiyet temelli bir olgunun yansımasıdır.Kadın mağdurların çoğu ekonomik göç motivasyonu ile hareket eden bireylerdir.Özellikle Orta Asya, Doğru Avrupa, Afrika ülkelerinden gelen kadınlar Türkiye’de ev hizmetlerinde, çocuk ya da yahşlı bakımında, eğlence ve hizmet sektöründe çok düşük ücretlerle sgortasız ve çalışma izni olmaksızın çalışmakta ya da iş vaadiyle kandırılmaktadır.Bu durum literatürde ‘‘göçün feminizasyonu’’ olarak tanımlanır. Kadın göçmen emeğinin görünmezliğive yasal koruma eksikliği insan ticareti riskini arttırır. (Haas , Castles, & Miller, 2022)

Kadınlar özellikle daha iyi bir yaşam, çalışma ve yüksek kazançlı iş vaadiyle kandırılarak insan tacirleri açısındna kolay hedef haline getirilir. Özellikle cinsel sömürü bağlamında insan ticareti patriyarkal düzenin kadın bedeni üzerindeki kontrol mekanizmasının küresel bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Ulusal Yönlendirme Mekanizmasında Mağdurlara Sunulan Hizmetler

Türkiye’nin insan ticaretiyle mücadelesinde ulusal koordinatör görevini üstlenen Göç İdaresi Başkanlığının insan ticareti mağduru tespiti ve koruma faaliyetini düzenleyen İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik hükümlerine (Md. 25-30) göre Mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, bilgilendirme ve rıza esasına dayalı ücretsiz olarak mağdurun korunması, barındırılması ve mağdur destek hizmeti sağlar. Mağdurlara sunulan destek hizmetleri

ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi mağdur destek programı ikincisi gönüllü ve güvenli geri dönüş programıdır.

2.3.1. Mağdur Destek Programı

İnsan ticareti mağdurlarına yönelik destek ve hizmetler, onların güvenliğini sağlamak, yeniden topluma kazandırmak ve temel haklarını korumak amacıyla çok yönlü bir yaklaşımla sunulmaktadır.

İnsan Ticareti Mağduruna Yönelik Destek Programı (Yönetmelik, m. 28 – 29): Yönetmelik m. 28’e göre “*Düşünme süresinde, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında ve sonrasında mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, bilgilendirme ve rıza esasına dayalı olarak mağdur destek programı verilir.*” Destek programında mağdura, m. 28(2)’deki haklar sağlanır. Bu kapsamda sağlanan hizmetler şu şekilde özetlenebilir:

Mağdurların sığınma evlerinde veya güvenli yerlerde barınmaları sağlanır. Sağlık hizmetlerine erişimleri güvence altına alınır ve ihtiyaç duymaları hâlinde psiko-sosyal destek sunulur. Sosyal hizmet ve yardımlara erişim imkânı tanınırken, hukuki yardıma ulaşmaları ve yasal haklarına ilişkin danışmanlık almaları desteklenir. Eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim konusunda rehberlik yapılır, mesleki eğitim almaları ve iş gücü piyasasına katılımları için gerekli destek verilir.

Ayrıca, temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde geçici maddi destek sağlanması amacıyla, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında rehberlik sunulur. Tercümanlık hizmeti sağlanarak iletişim engelleri ortadan kaldırılır. Mağdurun rızası hâlinde, vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluguyla iletişim kurmasına yardımcı olunur. Son olarak, kimlik tespiti ve seyahat belgelerinin temini gibi işlemler konusunda da mağdura destek verilir. Bu hizmetler, insan ticareti mağdurlarının korunması, haklarının güvence altına alınması ve yaşamlarını yeniden inşa etmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye’de insan ticareti mağduru olarak tanımlama yapılan yabancı uyruklu mağdurların

yaşadıklarının etkisinden kurtulmaları için sunulan destek hizmetlerinden bir diğeri ülkelerine gönüllü ve güvenli dönüşlerinin sağlanmasıdır.

2.3.2. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı

İnsan ticaretine maruz kalan yabancı mağdurun mağdur tanımlama işlemi sonrasında, destek programının uygulandığı sırada veya program bitiminde destek programından yararlanmak istemediğini beyan veya talep etmesi hâlinde Genel Müdürlüğün koordinasyonu dâhilinde Müdürlük tarafından kendi ülkesine veya güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesi şeklindeki tanımlanan Türkiye’de sunulan mağdur destek hizmetlerinden biridir. (Yönetmelik madde 3) Söz konusu mağdur kişinin menşe ülkesine ya da üçüncü ülkeye dönüş sürecinde pasaport noktasına götürülmeden gerekli güvenlik önlemleri alınarak gizlilik esasıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından karşılanan *İnsan Ticareti Mağdurunun Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı* (Yönetmelik, m. 30) ²⁴ mağdurun ülkesine dönüşünün güvenli, planlı ve insan haklarına uygun bir şekilde yapılmasını temin eder.

Yönetmelik²⁵ kapsamında insan ticaretiyle mücadele faaliyetlerinde çeşitli kamu kuruluşları ve üniversitelerle iş birliği yapılabilir. Ayrıca insan ticaretinin önlenmesi, mücadele edilmesi, mağdur tanımlama süreci, mağdurların korunması,

²⁴ 1) Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı, mağdurun destek programından yararlanmak istemediğini, destek programı uygulandığı sırada veya program bitiminde talep etmesi hâlinde Genel Müdürlüğün koordinasyonu altında Müdürlük tarafından gerçekleştirilir. (2) Müdürlük tarafından, mağdurun kendi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye gitmek istediği durumda, güvenli çıkışının sağlanması ve gerekli koruma önlemlerinin alınabilmesi amacıyla Genel Müdürlüğe bilgi verilir. (3) Mağdurların sığınmaevlerindeki destek programı bitiminde ülkelerine gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla havalimanlarına sevkleri sığınmaevi görevlilerince, diğer durumlarda da Valilik görevlisi veya protokol yapılan kurum veya kuruluşun yetkilisi tarafından gerçekleştirilir. (4) Kişinin hayatı veya vücut bütünlüğü bakımından yakın bir tehlikenin mevcut olması hâlinde kolluk refakati talep edilebilir. (5) Ulaşım ve diğer giderler Müdürlük veya protokol hükümlerine göre ilgili kurum veya kuruluş tarafından karşılanır. (6) Mağdurların ülkemizden çıkış ve belge kontrol işlemleri, söz konusu mağdurlar pasaport kontrol noktasına götürülmeden, belgeler üzerinden tamamlanır ve kişiler doğrudan uçağın veya diğer ulaşım vasıtalarının kapısına götürülür. (7) Mağdurların ülkeden çıkışlarında, vize ve ikamet süresi ihlallerinden kaynaklanan cezaların bulunduğu durumlarda, çıkış işlemleri 492 sayılı Kanunun 88 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre gerçekleştirilir. (8) Mağdurun vatandaşı olduğu ülke makamları, mağdurun dönüş tarihi ve konu olduğu insan ticareti olayı ile ilgili olarak mağdurun rızasına dayanılarak bilgilendirilir.

²⁵ (2016, 03 17). İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (29656) . T.C. Resmi Gazete.

barındırılması ve **geri dönüş işlemleri** alanında ilgili kamu kuruluşları valilikler sivil toplum kuruluşları akademisyenler ve yerli ve yabancı uzmanlarla iş birliği yapılabilir. Bu kapsamda GİB gönüllü ve güvenli geri dönüş programını IOM ile birlikte uygulamaktadır. Bu program kapsamında mağdurun tüm seyahat masrafları karşılanmakta, ülkemizden güvenli bir şekilde çıkışını sağlamak açısından havaalanı transfer ve refakat hizmetleri verilmekte, varış ülkesinde yaşadığı yere kadar ulaşımı sağlanmaktadır. Program kapsamında mağdurun gideceği ülkedeki risk analizleri yapılır ve mağdurun ülkesine uyum sağlaması için kendisine nakdi ve/veya aynı yardımda bulunmaktadır. (GİB, 2021). Bu itibarla Yönetmelik insan ticaretiyle mücadele alanında sivil toplumun mücadelenin her aşamasında var olabileceğini belirtmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının güvenli geri dönüşlerini sağlamak için menşe, transit ve hedef ülkeler arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Bu süreçte mağdurun menşe ülke ya da güvenli üçüncü ülkeye gitme yönünde istekli ve gönüllü olması, hazır hissetme ve rehabilitasyon gibi konulara hassasiyet gösterilmelidir. Mağdur tanımlaması yapılan kişi çocuk ise gönüllü geri dönüş programı içerisinde risk ve güvenlik değerlendirilmesi yapılarak çocuğun yüksek yararı gözetilir.

2.4. İnsan Ticaretini Önlemede Mevcut Uygulamalar ve Alınabilecek Tedbirler

İnsan ticaretiyle mücadele önleme, koruma, kovuşturma ve iş birliği alanlarında yürütülen etkin çalışmalar ile mümkün olabilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de insan ticareti suçuyla mücadele, birden fazla kurumun birlikte yürüttüğü faaliyetlerin bütünüdür. İnsan ticaretiyle mücadelede ulusal koordinatör olan Göç İdaresi Başkanlığı, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’in 12’nci maddesindeki “*Mağdurlar ile karşılaşma ihtimali yüksek olan kamu kurum ve kuruluşlarının görevlilerine ve sivil toplum kuruluşlarının çalışanlarına yönelik eğitim çalışmaları düzenleyeceği, yükseköğretim kurumları da dâhil olmak üzere insan ticaretinin önlenmesine yönelik araştırmaları teşvik edeceği, ilgili kurumlarla iş birliği içinde bireylerin insan ticareti suçuyla maruz kalmalarını engellemek amacıyla uygun olan yazılı, görsel iletişim araçları ve materyalleri*

aracılığıyla farkındalık faaliyetleri ve eğitim programları düzenleyeceği” hüküm gereği kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde toplumun tüm kesimine ulaşmayı hedefleyerek suçu önlemeye yönelik çalışmalara devam ederken ilgili diğer kurum ve kuruluşlar ise bu suçla mücadelede önemli eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Birçok insan sömürü süreci içinde mağduriyetinin farkında olmadığından bu kişilerin tespit edilmesi ve daha çok mağdura ulaşmak büyük önem taşımaktadır.

2003, 2009 İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planları öngörülen tedbirleri, insan ticaretine ilişkin mevzuatı geliştirmeyi, insan ticaretini önlemek için bir acil yardım hattı kurmayı, mağdurların gönüllü ve güvenli geri dönüşlerini sağlamayı, insan ticareti mağdurları için sığınma evi kurmayı, farkındalık oluşturmaya ve bu amaçla gerçekleştirilecek eğitimleri içermektedir.

2021 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve GRETA tavsiyeleri dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda İnsan ticaretine ilişkin suçlara bakmakla görevli hâkim, savcı ve kolluğa yönelik olarak düzenli eğitim verilecek ve bu suçlara ilişkin kılavuz rehber ilkeler hazırlanmıştır. Son yıllarda artan iş gücü ve emek sömürüsü bağlamında kişilerin insan ticareti mağduru olmalarının önlenmesi amacıyla kayıt dışı çalışmaya ilişkin denetimlerin etkinliği artırılmıştır (2021 UEP).

Ayrıca Jandarma Genel Komutanlığı tarafından yapılan araştırmalar PKK/PYD terör örgütünün elindeki çocukların, çatışma ve saldırılar sebebiyle yaşadığı tehlikelerin yanı sıra cinsel istismar da dâhil olmak üzere pek çok sömürü türüne maruz kaldığını ortaya koymaktadır. İlgili aktörler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi ve eşgüdüm sağlanması ve insan ticareti konusunda farkındalığın artırılması alanlarında çalışmalar yapılmıştır.

Tespiti ve soruşturması zor bir suç olması sebebiyle “eğitim faaliyetleri” ne büyük önem gösterilmekte, ulusal ve uluslararası tüm partnerlerle bu faaliyetler etkin bir şekilde yürütülmektedir.

İnsan ticareti suçuyla mücadeleye ilişkin en önemli alanlardan biri olan önleme mekanizması insan ticareti suçu henüz daha ortaya çıkmadan, sömürünün önüne geçmek için başta ilk temas birimleri olmak üzere bilgilendirme, farkındalığın artırılması, kamuoyu bilincinin oluşturulması ve talebin azaltılması yönünde faaliyetler yürütülmektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek

Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Ofisi (ICMPD), Sivil Toplum Kuruluşları, Belediyeler, Barolar, Cumhuriyet Savcılıkları, Kızılay, TİHEK gibi insan ticaretiyle mücadele aktörleriyle iş birliği ve koordinasyon sağlanmak büyük önem arz etmektedir.

TEMSİL

3.1. Medyada Temsil Nedir?

Temsil kavramı gerçekliğin doğrudan bir yansıması değil, onun toplumsal ve kültürel olarak yeniden yapılandırılmasıdır. Medya da sanat, dil ve diğer bütün kültürel araçlar gibi yalnızca bilgi aktaran değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliği inşa eden bir söylemsel alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan dil ve temsil aynı zamanda güç ilişkilerinin taşıyıcısı olarak ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf gibi belirli ideolojik yapıları yeniden üretir. Örneğin; siyahilerin suçla ilişkilendirilmesi, kadınların edilgen ve duygusal sunulması, göçmen grupların tehdit olarak algılanması gibi. Bu yapılanma kültürel temsillerin siyasi sonuçlar doğurduğunun da göstergesidir. (Hall, 1997) Hall' a göre temsil belli bir kültüre sahip bireyler arasında anlamı inşa eden bir yapı olarak ortak anlamların, bu anlamların üretiminin ve değiş tokuş sürecinin başlangıç noktasıdır. Temsil kavramında esas olan sözlü ya da yazılı göstergeler kullanarak gerçekte var olanı kodlayan ya da doğrudan yansıtan bir süreç değil, sürece yeni bir anlam üreten ve anlamın değişimine olanak sağlayan dönüştürücü yeni bir süreçtir. Sonuç olarak da bu anlamlandırma sistemleri olmaksızın temsil kimliğini edinmek imkansızdır (Hall S. , 1997)

Medya ile sosyal hayat arasındaki ilişki, özellikle değişen dünya ve teknolojik gelişmeler sonucunda akademik metinlerde sıkça ele alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda iletişim alanında üç temel yaklaşım öne çıkmaktadır.

- 1)Medya üretim sürecine odaklanan yaklaşım
- 2)Mesaj içeriğini merkeze alan yaklaşım
- 3)İzleyiciye/okuyucuya vurgu yapan yaklaşım.

Bunlardan ilkinde mesajın kaynağı, ikincide mesajın içeriği yani kendisi, üçüncüde ise mesajın alıcısı ön plana çıkarılmaktadır (Croteau, Hoynes, & Milan , 2012).

Bu bağlamda toplumsal olayların sunumu ve algı inşasında belirleyici bir güç olan medya insan ticareti mağduru kadınların temsiliyetini yalnızca birer hikâye aktarımı değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, ataerkil söylemlerin ve mekânsal-politik bağamların yeniden inşa edildiği bir alan olarak karşımıza

çıkmaktadır. Özellikle çoğu zaman yasa dışı alanlarda gerçekleşen suçlar (insan ticareti gibi görünürlüğü sınırlı, tespit edilmesi güç suç tipleri gibi) söz konusu olduğunda, kamuoyunun konuya dair bilgisinin önemli bir kısmı medyada yer alan içeriklerden kaynaklanmaktadır (Chouliaraki & Stolic, 2017). Dolayısıyla medya, yalnızca bu suçun görünürlük kazanmasına değil, aynı zamanda mağdurların toplum tarafından nasıl algılandığına ve bu algının mağdurların destek mekanizmalarına erişimi üzerindeki etkisine de katkı sunmaktadır.

Kadınların temsili, toplumsal cinsiyete dayalı bakış açılarını ortaya koymakta verimli bir çalışma alanı bulmuştur. Özellikle karma göç akımlarıyla göçmen kadınların temsili alan yazında sıkça çalışılmıştır. Ayrımcı ve sınırlayıcı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının medya temsillerine ilişkin toplumsal cinsiyet çalışmalarının bulgularında pekiştirildiği (Croteau, Hoynes, & Milan, 2012) ataerkil kamusal alan ile özel alan arasındaki bölünmenin örtülü biçimde yeniden üretildiğini tespit etmiştir (Batur, 2021)

Sonuç olarak medya metinlerinde kullanılan metaforlar, bireylerin zihinsel dünyasında soyut kavramların belirli bir biçimde şekillenmesine neden olarak olayların tek taraflı ve istenilen biçimde yorumlanmasını sağlar (Johnson, 2010). Yalnızca bireylerin veya belli bir grubun görünürlüğünü sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal algıların ve değerlerin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynar. Farklı kimlik ve kültürlerin, farklı toplumsal kesimlerin adil, gerekçeli bir biçimde yansıtılması, önyargıların kırılmasına, toplumsal çeşitliliğin kabulüne, hassas gruplara yönelik farkındalık yaratmaya katkı sağlar. Bu nedenle medya, sorumluluğunu yalnızca haber aktaran bir araç olarak değil, aynı zamanda eşit ve kapsayıcı toplumun taşıyıcısı olarak da yerine getirmelidir.

3.2. Toplumsal Cinsiyet ve Medyada Kadın Temsili

Bilinen anlamda cinsiyet, kadın ve erkeğin taşıdığı fizyolojik ve biyolojik yapısal özelliklerin bütünüdür. Ancak; doğuştan kazanılan bu yapı belli düşünce kalıplarıyla örneğin aileden, arkadaşlardan, dini ve kültürel kurumlardan, okullardan ve medyadan edinilerek Judith Butler 'in ifadesiyle bir dizi '*düzenleme sürecine*' girer (Butler, 2011). Erkek ve kadınlık idealinin oluşturulması olan toplumsal cinsiyet kavramını ilk kez 1968'de Robert Stoller, toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten nasıl farklı

olduğunu göstermek için ‘*Sex and Gender*’ isimli kitabında kullanmıştır (İmançer, 2006) İlkay Savcı’ya göre ise toplumsal cinsiyet kavramı, sadece biyolojik farklılıklarla açıklanamayacak kadar geniş kapsamlı olup; aynı zamanda toplumsal sınıf, ataerki, siyasal ilişkiler ve içinde bulunulan toplumun üretim şekilleriyle doğrudan bağlantılı bir kavramdır (Savcı,1999). Demet Ulusoy’a göre kadın ve erkek iki farklı biyolojik yapıya dayansa da kadının ve erkeğin toplum tarafından inşa edilen rollerine dair ayırım toplumsal cinsiyet tarafından belirlenir. Simone de Beauvoir ‘in hem feminist düşünce hem de toplum bilimleri için dönüm noktası sayılan ‘*İkinci Cinsiyet* ‘ adlı kitabında ise toplumsal cinsiyete ilişkin şöyle der;

‘‘Dünyaya kadın olarak gelinmez, kadın olunur. Kadının insan özünün, toplumun kucağında aldığı şekil, biyolojik, psikolojik, ekonomik kaderin verdiği bir şekil değildir; uygarlığın bütünüdür, erkeğe ve kadın denen kısırlaştırılmış ara ürüne şekil veren (Beauvoir ‘den aktaran Yılmaz, 2008: 1–2).

Toplumsal cinsiyeti kadının ve erkeğin kendilerine biçilen rol ve sorumluluklarını ifade eden bir kavram olarak tanımlayan Özlem Çelik’e göre (2008:8) toplumsal cinsiyet; biyolojik farklılıklardan dolayı değil kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü nasıl algıladı nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir tanımdır. Kısaca toplumsal cinsiyet geleneksel cinsiyet rolleri ile kadına ve erkeğe uygun biçilen genel geçer davranış ve düşünce kalıplarıdır. Kısaca **cinsiyet** kavramı fizyolojik veya anatomiye gönderme yaparken **toplumsal cinsiyet** terimi genel olarak kültürel bir yapıya ve toplumsal beklentilere gönderme yapmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumların en önemli insan hakları meselelerinden biridir. Sosyal gerçekliğin yeniden inşasında, bireyler tarafından ne şekilde algılandığına, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminde medyanın etkili rol oynadığı bir gerçektir (Özdemir, 2010). Bu bağlamda kitle iletişim araçları cinsiyet kalıp yargılarını ve önyargılarını sürdürmede ve insanları etkilemede önemli bir role sahiptir. Pek çok çalışmada toplumsal değerlerin medya içerikleri aracılığıyla kadın kimliği üzerinden nasıl aktarıldığı ve ataerki toplum düzeninin cinsiyet kalıpları üzerinden nasıl yeniden inşa edildiği inceleme alanı bulmuştur. Toplumsal cinsiyet kültürünün medya metinleri aracılığıyla nasıl temsil bulduğu bugüne kadar sinemadan fotoğrafa dergi reklamlarından televizyon programlarına kadar farklı medya içerikleriyle toplumsal

cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Tüm bu çalışmalar göstermiştir ki kadınlar genellikle medyada ev içi rollerde ya anne, eş ya da cinsel arzu nesnesi olarak temsil edilmektedir. Bu yüzden toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kırılmaktansa daha da pekişmektedir.

Mine Gencel ve Mutlu Binark'a göre, kadının medyada yer alış biçimi, toplumsal cinsiyet dinamikleriyle şekillenerek ya mağdur (şiddet gören, korunmaya muhtaç) ya da cinsel temalı içeriklerde yer alır. Hatta mağduriyet odaklı haberlerde bile cinsiyetçi bakış açısı sıklıkla kendisini gösterir. Küresel Medya İzleme Projesi'nin (GMMP) 2020 raporu²⁶, haber kaynaklarının ve konularının yalnızca %24' ünü kadınların oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın şiddet ve hak ihlallerini konu eden haberde ise daha çok kadınlar karşımıza çıkmaktadır. Özellikle medyada sansasyon yaratan habercilik anlayışı hâkim oldukça kadın konulu haberlerde şiddetin gösterimi artmaya başlamıştır (Dursun, 2008). Küresel Medya İzleme Projesi' nin (GMMP) 2020 raporuna göre 1995 ve 2015 arasındaki sonuçlar karşılaştırıldığında, dünya nüfusunun yarısı haberlerde neredeyse hiç yoktu ve haber medyasının cinsiyet boyutlarındaki değişimin küçük ve yavaş olduğunu ortaya koymuştur. Bu raporun en önmeli sonuçlarından biri kadınların bakış açılarının daha az duyulmakta olduğu ve cinsiyete dayalı şiddet gibi kadınları derinden etkileyen hikâyelerde bile erkek sesinin baskın olduğudur.

Medya toplumu oluşturan kişilerin duygu, düşünceleri ve davranışları üzerinde kilit bir rolü olduğu, toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisi incelendiğinde ise medyanın cinsiyetin tasarım ve inşası için etkili bir mecra olarak kullanıldığı, toplumda cinsiyet düzenini yapılandırmada da yardımcı bir rol üstlendiği (İmançer, 2006) görüldüğünden medyanın bu gücünün toplumsal olaylara farkındalık oluşturma ve hatta toplumların demokrasisinin gelişmesine hizmet etmesi beklenmektedir ancak medya zaman içinde egemen gücün bir aracı haline gelerek (Erdoğan ,2013) üretim sonucu oluşan imgeler durumun olağanlaştırılmasına hizmet eder. Bu noktada cinsiyet ayrımcı ideolojilerin kadınlar ve erkekler arasındaki günlük etkileşimlerin neredeyse tüm biçimlerine yön verdiğini (Van Dijk, 2003: 44) söylemek mümkündür.

26 Raporun ayrıntısı için bkz.https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/11/GMMP2020.ENG_.FINAL_.pdf Erişim tarihi: 26.09.2024

1970’li yıllarda gündeme getirilen Feminist medya çalışmaları ‘’Kadının medyadaki temsili’’ tartışmalarını başlatan, medyadaki kadın temsiline ilişkin sorunu feminist teori doğrultusunda üç temel nokta üzerinde durur.

1.Kadının medya sektöründeki varlığı,

2.Kadınların medyada temsil edilme biçimleri

3.Medya ürünlerinin kullanıcıları / tüketicileri olarak kadınlar (Çelenk, 2010)

Kadına atfedilen negatif değerlerin medya aracılığıyla yeniden üretilerek kadın bedeninin sömürü alanı üzerine dönüşmesi medya sektöründe çalışan kadınların sayısının azlığıyla ilişkili olduğu, medyanın erkek egemen yapısı nedeniyle kadın temsiline ve kadın sorunlarının gündeme getirilmesine olan rabetin ise sınırlı olacağı açıktır (Çelenk, 2010). Şener, Çavuşoğlu ve Irklı (2020) medyanın cinsiyetçi yapısının asıl nedenlerinden birini kadın bakış açısını yansıtmayan erkek hegemon düşünce biçimiyle inşa ediliyor olması olarak açıklamaktadır (Certel & Atasü Topçuoğlu, 2022).

1985 yılında Türkiye’nin de imzacısı olduğu kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırmayı, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve medeni haklar bakımından kadınların erkeklerle eşit şekilde güvence altına almayı amaçlayan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’nde kadın ve erkeklerin toplumsal rollerine ilişkin kalıplaşmış önyargı ve geleneksel uygulamaları ortadan kaldırma yükümlülüğü getirir. Burada medya kritik araçtır. Çünkü cinsiyet eşitliği/eşitsizliği ve stereotipler en çok medya içerikleriyle topluma aktarılır. Bu bağlamda; kadının medyada eşitlikçi bir temsil olanağına kavuşması, yalnızca medya uygulamalarını dönüştürmeyi değil, aynı zamanda etkili yasal düzenlemeler, uluslararası yükümlülükler ve hedefe yönelik stratejik müdahaleler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşmasını da gerektirir.

Medya kadınları kimi zaman cinsel bir nesne olarak kimi zaman iyi bir eş, iyi bir anne olarak haber yaptığından kadını geleneksel rolleri sürdürmesine hizmet eden ya da meta olarak sunan bir politika izlemektedir (Akdoğan, 2004) Toplumdaki güç ilişkilerini yansıtmaya ve hata yeniden üretme, değiştirme, başka biçimlerde koruma gücüne ve etkisine sahiptir. Günümüzde kişilerin yaşam biçimleri ve kültürünü

etkileyen medyadaki göstergeler ve temsiller sistemi toplumsal cinsiyet araştırmalarının da odak noktalarından biri olmuştur.

Toplum içinde geçmişte ve günümüzde en fazla hak ihlaline maruz kalan ve mağduriyetle karşı karşıya kalan kesimin başında kadınlar ve çocuklar geldiğinden medyanın toplumsal sorumluluk konusunda en fazla duyarlı olması gereken kesim de bu kesimdir. Araştırmanın konusu olan insan ticareti mağduru kadınlar da daha fazla insan hakkı ihlallerine uğramakta ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadırlar.

Toplumsal ve kültürel değerler kadınları edilgen kırılgan duygusal irrasyonel olarak nitelendirirken akıl erkeğe atfedilen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu ön yargılar yaşamın tüm alanında bu yaratım süreciyle mücadele etmeyi gerektirmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısından bu yana medya alanında dikkat çeken toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırılması çabaları bulunsa da toplumsal cinsiyet eşitliğini düzenleyen uluslararası belgelerde medya için düzenlemeler ve standartlar sınırlı kalmıştır.

Avrupa Komisyonunun CM/REC (2013) Tarih ve 1 sayılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Medya ile İlişkili Tavsiye kararında²⁷ bazı standartlar belirlenmiştir. Metinde taraf devlet ve medya kuruluşlarına yönelik ilkeler ve medyada cinsiyet eşitliği sağlamak stratejiler ve politikaların uygulanması için bazı ilkelere yer verilmiştir. Özellikle kadınların ve erkeklerin medyaya eşit olarak erişimi ve medyada eşit temsil bulması kadın ve erkeklerin medyada stereotip temsili ve görünürlüğü, cinsiyetci reklamlardan kaçınılması, cinsiyet ayrımcılıktan ve cinsiyete dayalı şiddete teşvik eden dil ve içerikten kaçınılması gibi ilkeler belirlenmiştir.²⁸

Medyanın toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından toplumun farkındalık yaratması için önemi olarak görüldüğü açıktır. Bu bağlamda ulusal mevzuatta da birtakım standartlar ve düzenlemeler getirilmiştir. **Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın**

²⁷Eriřim Adresi: <https://rm.coe.int/1680590558> Erişim Tarihi: 22.09.2025

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. (<https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/ceidWeb1.4.1.1.7.pdf>)

Hizmetleri Hakkında 6112 sayılı Kanun²⁹ yayın hizmet ilkelerinin belirtildiği üçüncü bölümü oluşturan 8. maddede “ toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen kadınlara yönelik baskılara teşvik eden ve kadın istismar eden programlar içermez.” hükmü yer alır.

Türkiye’de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Alanında Uygulamaya Koyulan Yayıncılık Etik İlkelerinde³⁰, Kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak,

4 Temmuz 2006 tarihli Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi³¹ C bölümü Koruyucu ve Önleyici Tedbirler Kısımında ‘Sistemantik bir zihniyet dönüşüm için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarına erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.’” hükmü yer almaktadır.

Medyanın toplumsal sorumluluk konusunda daha duyarlı olması gereken toplumsal kesimlerin başında çocuklar, kadınlar ve engelliler gibi kırılgan gruplar gelmektedir. Bunun nedeni bu kesimlerin toplum içinde daha fazla mağduriyet yaşamaları ve daha fazla hak ihlalleri ile karşı karşıya kalmalarıdır. Bu araştırmanın konusu olan insan ticareti mağduru kadınlar da tarihte olduğu gibi günümüzde de daha fazla insan hakları ihlallerine uğramakta ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Gerçekten de cinsiyetçilik üzerine yapılan araştırmaların çoğunda kadına yönelik önyargı ve ayrımcılık üzerine durulmaktadır. Bunun için öncelikle en çok istismar ve ihmal ettiği kadınlar konusunda hak odaklı haberciliğin yapılması gerekmektedir. Hak temelli habercilik hak ihlalini görmezden gelmeyen “ötekileri” haber yapmak için

29

Erişim

Adresi.

<https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=https%3A%2F%2Fwww.tbmm.gov.tr%2Fkanunlar%2F6112.html&ie=UTF-8&oe=UTF-8> Erişim Tarihi, 22.09.2025

³⁰ Erişim Adresi: https://www.rtuk.gov.tr/yayincilik-etik-ilkeleri/3841?utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi: 22.09.2025

³¹ Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-12.htm>, Erişim Tarihi:22.09.2025

muhtak bir hak ihlalinin konusu/faili olmalarını beklemeyen ve bir haber yaparken hak ihlaline sebebiyet vermeyen habercilik anlayışıdır (Alankuş, 2008).

Hak odaklı habercilik hak ihlaline uğrayanlardan yana etik ve politik bir tercihle yapılan insan haklarından daha geniş kapsamlı haberciliktir. Başlangıcı itibariyle erkek egemen haber merkezlerinde geliştirilerek neyin haber olması /olmaması gerektiğine ve hangi sözcüklerle, hangi kaynaklarla aktarılacağı öğrenilmiş ilke ve kodlarla davranılmaktadır. İdeoloji merkezli eril ve hegemonik bir kaynaktan değil toplumsal sorunlar ve çözümler açısından haberin sonuç odaklı değil süreç odaklı bir bakış açısıdır. Hak odaklı bir yaklaşımla habercilik yapılmaması barışın sağlanması ve sürdürülmesinde ve hak ihlaline uğramış bireyler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.³² Araştırmanın konusu olan insan ticareti mağduru kadınların medyada mağduriyetlerinin görünmez kılınması, kamuoyuna insan ticaretinin yaygın ve sistematik bir hak ihlali olarak değil, münferit bir olay şeklinde aktarması sorunun toplumsal ve hukuksal boyutunun anlaşılmasını engeller. İnsan ticareti sorunu hak temelli bir perspektifle gündeme gelmez ise mağdur destek mekanizmaları, önleyici politikalar ve hukuki düzenlemeler yeterince gelişme göstermez. Bu da hem mağdurların görünürlüğünü engeller hem de toplumsal farkındalık ve çözüm süreçlerini zayıflatır.

Kadın odaklı habercilik ise medyada kadının “magazin nesnesi, cinsel obje, kurban ya da mağdur” olarak görünürlük kazanması değil, kadın kimliğini, kişiliğini, insan onurunu koruyarak arttırmayı amaçlamaktadır (Alankuş, 2012: 26).

Connell (1998), toplumsal cinsiyetin sadece bireylerin tutumlarıyla oluşmadığını, kadın ve erkek temsillerinin kalıplaştığı medya kurumları tarafından da sistematik olarak üretildiğini vurgular. Sonuç olarak her ne kadar toplumsal cinsiyet medya okuryazarlığına teşvik eden uygulamalar hem ulusal hem de uluslararası mecralarda yer bulsa da toplumsal cinsiyet eşitliği, sadece yasal düzenlemeler ve kamu politikaları ile sağlanamaz. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma ideası sosyal, ekonomik ve kültürel değişimi, toplumsal norm ve kültürel algıların dönüşümünü gerektirir.

³² https://bianet.org/haber/hak-haberciligi-ve-gazetecilik-101-270300#google_vignette

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, insan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsillerini incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımlarından içerik analizi yöntemiyle yürütülmüştür. İçerik analizi, yazılı ve görsel metinlerdeki anlamlı kalıpları, tekrar eden temaları ve gizli mesajları sistematik bir biçimde ortaya çıkarmaya yönelik bir analiz tekniğidir. Bu analiz yönteminde asıl amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak ve temelde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde derleyerek anlamlı bir şekilde yorumlamaktır. (Yıldırım & Şimşek, 2005) Özellikle toplumsal olayların medya yoluyla inşasını ve sunuluş biçimlerini analiz etmede sıklıkla kullanılan bu yöntem, bu çalışmada kadın mağdurların medyada nasıl temsil edildiğini, hangi içerikler üzerinden yeniden üretildiklerini tespit etmek amacıyla tercih edilmiştir.

Bu çalışmada örneklem oluştururken **amaçlı örneklem** yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Google arama motorundaki haberler üzerinden yapılan ve çalışmada incelenen insan ticareti suçuna işaret eden haber metinleri belirli ölçütlere göre seçilmiştir. Bu ölçütler arasında haber tarih aralığı, araştırmanın amacına ve sorularına en uygun verilerin seçilmesine olanak sağlayacak ‘insan ticareti’, ‘insan ticareti mağduru kadın’, ‘insan tacirleri’, ‘zorla fuhuş’, ‘zorla hizmet ettirme’, ‘zorla çalıştırma’ anahtar kelimeleri gibi kriterler bulunmaktadır. Böylece araştırmanın kapsamı dışında kalan ve araştırma sorularına katkı sağlamayan tekrarlayan, reklam içeriği taşıyan, konu dışı haberler, insan ticaretine ilişkin somut vaka niteliği taşımayan uluslararası raporlara ilişkin haberleri, kamu görevlilerinin insan ticaretine ilişkin basın açıklamaları ile faillere ilişkin mahkumiyet haberleri gibi içerikler kapsam dışı bırakılarak danışmanın ve araştırmacının fikir birliğiyle daha derinlemesine ve anlamlı bir analiz yapılabilmesi için amaca uygun veriler üzerinde durulmuştur.

Belirtilen anahtar kelimeleri ile yapılan, son yirmi yılı kapsayan bir haber taraması yapılmış, 139 farklı vaka saptanmıştır. Türkçe haber kaynakları taranmıştır. İnsan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsilleri üzerine kapsamlı bir analiz yapılmıştır. Erişilen haber sayısı, vaka sayısının çok üstündedir. Tek tek vakalar

üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bunlardan 98' i Türkiye sınırları içinde olduğu tespit edilmiştir. Çevrimiçi tarama, vakaların tekrarlanmaya başladığı noktada sonlandırılmıştır. Saptanan vakalar, sömürünün türü, lokasyonu, yılı gibi özellikleri bakımından incelenmiştir. Bulgular, öncelikle deskriptif olarak sunulmuş, illere göre haritalanmış, ilgili literatür çerçevesinde yorumlanmıştır.

Tablo 7. Çevrimiçi Haber Kaynakları

HABER KAYNAKLARI	
12 PUNTO	İNTERNETHABER
8 GÜN HABER	KANAL23
AA	KAPAKLI GAZETE
AHABER	KASTAMONU GÜNCEL
ANTALYA EKSPRES	Kaynak Alternatif
ARTI GERÇEK	KAYSERİ GERÇEK HABER
BAŞKA GAZETE	KEMER GÖZCÜ
BBC	KIBRIS GAZETESİ
BİANET	KOCAELİ KOZ
BUGÜN KIBRIS	MALATYA
BURSADA BUGÜN	MARMARİS YENİ SAYFA
BURSA POL	MEDYA GAZETE
BURSAYA DAİR HER ŞEY	MEPA NEWS
CUMHURİYET	MİLLİYET
ÇANAKKALE YORUM	MYNET
DEMOKRAT HABER	NTV
DENİZLİ EKSPRES	ODATV
DENİZLİ24HABER	ÖZGÜR KOCAELİ
DHA	PENDİKLİ TV
DİKEN	POLİTİK HABER
EKMEK VE GÜL	RUDAW
EN KOCAELİ	SABAH
ESKİŞEHİR	SAĞLIK AKTÜEL
EVRENSEL	SAMSUN KENT HABER
FİBHABER	SERBESTİYET
GAZİANTEP SÖZ	SON DAKİKA
GEBZE YENİGÜN	SÖZCÜ
GERÇEK İZMİR	STAR
GIYNIK GAZETESİ	T24

HABER DAİRESİ	TGRT
HABER KIBRIS	TR. MASHABLE
HABERE GÜVEN	TRT HABER
HABERLER	TURGUTLU MANŞET
HABERTÜRK	TV48
HALK 54	URFADA BUGÜN
HATAY GAZETESİ	YENİ KIROBA
HÜRRİYET	YENİ MALATYA
İNDYTURK	YENİASIR
İNSAJDERİ	YENİDÜZEN

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de faaliyet gösteren dijital haber platformlarında yer alan ve 2005–2025 yılları arasında yayımlanmış insan ticareti vakalarını konu alan haber içerikleri oluşturmaktadır. Örneklem ise amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş, insan ticareti suçuna konu olmuş kadın mağdurların temsiline odaklanan toplam 139 haber metninden oluşmaktadır. Bu haberler, “insan ticareti”, “kadın ticareti”, “kadın mağdur”, “zorla çalıştırma”, “cinsel sömürü” gibi anahtar kelimeler aracılığıyla erişilen içerikler arasından seçilmiştir. Haber metinleri taranırken vakalar tekrarlanmaya başladığı süreçte taramaya son verilmiştir. Tekrarlayan, reklam içeriği taşıyan, konu dışı haberler, insan ticaretine ilişkin somut vaka niteliği taşımayan uluslararası raporlara ilişkin haberleri, kamu görevlilerinin insan ticaretine ilişkin basın açıklamaları ile faillere ilişkin mahkûmiyet haberleri çalışma dışı bırakılmıştır.

4.3. Veri Toplama Süreci

Veriler, Google arama motorunun haber arşivlerinden ve dijital medya platformlarının resmi internet siteleri üzerinden elde edilmiştir. Seçilen gazetelerin arama motorlarında belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak yapılan tarama sonucunda erişilen haberler içerik açısından incelenmiş, konuya uygunluğu ve temsili niteliği dikkate alınarak nihai veri seti oluşturulmuştur. Veriler, içerik analizine hazır hale getirildikten sonra haritalandırma sürecine tabi tutulmuştur.

4.4. Veri Analizi Süreci

Araştırma verileri, nitel veri analiz tekniklerinden biri olan tematik içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu süreçte öncelikle veri setindeki tüm haber metinleri detaylı biçimde okunarak açık kodlama gerçekleştirilmiş, benzer kodlar gruplanarak temalar oluşturulmuştur. Bu temalar doğrultusunda kadın mağdurların medyada hangi temsiller üzerinden yer aldığı, hangi sömürü türünün medyada yoğunlaştığı çok katmanlı çözümleme sayesinde, medyanın kadın mağdurların toplumsal algısındaki rolüne dair kapsamlı bir çözümleme yapılması amaçlanmıştır.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma yalnızca belirli sayıda dijital haber platformuyla ve son yirmi yıl (2005-2025) ile sınırlı tutulmuştur. Sosyal medya ve televizyon yayınları gibi diğer medya iletişim kaynakları kapsam dışı bırakılmıştır. Bu sınırlılıklar araştırma sonucunda edinilen bulguları kısmen de olsa genellenebilirliğini sınırlandırmıştır. İnsan ticareti olgusunun akademik düzeyde en büyük sınırlılığından biri ise mağdurların görünmezliğidir. İnsan ticareti mağdurlarına ulaşmak çoğu zaman güçtür. Bunun temel nedenlerinden biri mağdurların maruz bırakıldıkları fiziksel kontrol, şiddet, baskı ve tehdittir. Aynı zamanda bürokratik sınırlılık ve kapasite eksikliği de mağdura erişimi zorlaştırmaktadır.

BULGULAR

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak içerik analizi tekniği benimsenmiştir. İnsan ticareti gibi çok boyutlu ve BM tarafından uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en fazla gelir getirdiği bildirilen (Yıllık yaklaşık 170 milyar Dolar) bu karmaşık suçun medyada nasıl temsil edildiği, yalnızca sayısal veriler veya operasyon bilgileri üzerinden değil, mağdurların kim olduğu (mağdur profili), sömürü sürecindeki deneyimleri ve hak temelli yaklaşımların varlığı/yokluğu üzerinden bağlam, üretim süreci ve temsil biçimleri üzerinden ayrıntılı bir analiz yapılmıştır.

İnsan ticareti, günümüzde hem uluslararası hem de ulusal düzeyde toplumsal, hukuki ve insan hakları boyutlarıyla derin bir küresel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok katmanlı bir suç tipi olan insan ticareti yalnızca bireylerin özgürlük ve güvenlik haklarını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda organize suç ağlarının, göç hareketliliğinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kesiştiği noktada varlığını sürdürmektedir. Medyada yer alan haber metinlerinin inceleme alanı bulması bu durumun görünürlüğü açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

İnternetin hayatımıza girmesiyle birlikte de habercilik pratiklerinde de önemli değişimler olmuştur. Yeni bir medya türü olarak çevrim içi gazetecilik ve internet haberciliği ortaya çıkmıştır. Araştırmada insan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsillerini analiz etmek üzere **feminist kuramsal çerçeve, feminist coğrafya ve medya söylemi** çözümlemesi toplumsal cinsiyet teorileriyle birlikte bütünleşik bir şekilde analiz edilmesi amaçlanmıştır. İnsan ticareti mağduru kadınların medyada nasıl temsil edildiğini ve hangi boyutlarıyla temsil bulduğuna geçmeden önce medyada temsil, toplumsal cinsiyet kavramı ile feminist kuramsal bir alt yapı oluşturulmaya çalışılacaktır.

1.İnsan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsili incelenirken **feminist kuramsal çerçeve**, bu temsillerin nasıl üretildiğini, hangi iktidar ilişkilerini pekiştirdiğini ve kadınların deneyimlerini görünür/görünmez kıldığını, medya kadını haberleştirirken onun geleneksel temsiline vurgu yapıp yapmadığı (Çocuk bakıcılığı ve ev hizmetleri) eleştirel bir bakış açısıyla irdelenmiştir.

2.**Feminist coğrafya** bakış açısı ise toplumsal cinsiyet ilişkileriyle kurulan mekânın insan ticareti mağduru kadınların deneyimlerini ülke sınırları, göç rotaları, transit geçiş

yolları, kamusal ve özel alan gibi mekânsal bağlamlarla ilişkilidir. Medyada kadınların hangi mekânlara konumlandığını (il, ilçe, ev, eğlence mekânı, gece kulübü vb.) böylece kadınların hem fiziksel mekânda hem de medyadaki söylemsel mekânda nasıl temsil edildiğini ortaya koyar. Bu bütünleşik yaklaşım sayesinde hem kadınların deneyimlerinin medyada nasıl görünür hale geldiğini, haberlerde erkeklik ve iktidarın (?) erkek figürü üzerinden hangi pozisyonlarda (fail, kurtarıcı, devlet yetkilisi) yer edindiği hem de bu temsillerin toplumsal algı üzerindeki etkileri eleştirel bir biçimde değerlendirilmektedir.

3.Araştırmanın bulgularının bütünleşik bir yaklaşımla irdelenmesinde üçüncü çerçeve medya söylemi analizdir. **Medya söyleminin** kamu politikasına ve toplumsal farkındalığa olan doğrudan etkisi yadsınamaz bir gerçektir. İnsan ticareti mağduru kadınların medya haberlerinde nasıl temsil edildiğini anlamada **medya söylemi** analizi, sadece bir analiz aracı değil, aynı zamanda toplumsal algının nasıl üretildiğini çözümlememizi sağlayan bir yaklaşımdır. İnsan ticareti konusu medya söylemi ile nasıl şekillendiğini hangi dilsel ve söylemsel pratiklerin öne çıktığını ve bunun toplumsal ve politik yansımalarını analiz etmeye yardımcı olur. Medyanın kullanımı toplumsal algıyı ve insan ticaretiyle ilgili atılacak adımları doğrudan etkileyen güçlü bir söylemsel araçtır. Medya söylemi haberlerin dilsel biçimlerini değil, aynı zamanda hangi gerçekliklerin görünür kılındığını ve hangilerinin dışlandığını analiz etmemize olanak tanır. Bu yaklaşım kadın mağdurların haber metinlerinde nasıl konumlandırıldığını (örneğin kurban mı yoksa hak arayan, direnen bir özne mi olarak sunulduklarını) anlamamızı sağlar. Bu yaklaşım haber metinlerinin yalnızca bireysel olayları aktarmadığını, aynı zamanda insan ticareti olgusuna ilişkin kamusal farkındalık, medya etiği algısı ve politik yaklaşımları da şekillendirdiğini ortaya koyar. Tüm bu bilgiler ışından öncelikli olarak haber metinlerinin hangi temalarla öne çıktığı üzerinde durulamaya çalışılacaktır.

5.1. Haberler Hangi Temalarla Öne Çıkmaktadır?

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizinde, öncelikle incelenecek metin seçilir; ardından bu metnin hangi koşullarda ve hangi amaçlarla üretildiği, kimler tarafından kaleme alındığı ve nasıl bir biçimde sunulduğu değerlendirilir. Son aşamada ise metinden elde edilebilecek olası anlamlar ve çıkarımlar üzerinde durulur (Kümbetoğlu, 2020, s. 113) Haberler başlıkları ve

içeriklerinde ‘‘İnsan ticareti’’ olgusuna ve unsurlarının işlenip işlenmediğine bakılarak ele alınmıştır. Haberlere ilişkin konulara göre kodlar oluşturulmuştur.

Araştırmanın en önemli bulgularını dört ana tema üzerinde değerlendirmek mümkündür.

1. Mağdur Profili ve Kadın Mağdurların Medyadaki Temsili

2. Suçun Mekânsal Dağılışı

3. İnsan Ticareti Suçunun Cinsel Sömürüye İndirgenmesi ve Diğer Sömürü Biçimlerinin Görünmezliği

4. Haber İçeriklerinin Derinliği

Tablo 8. Tema, Kategori ve Kodlar Tablosu

TEMA	KATEGORİ	KOD
MAĞDUR / TACİR PROFİLİ	Mağdurların uyruk dağılımı	Türk Vatandaşı, Yabancı uyruklu, hem yabancı hem Türk Vatandaşı
	Mağdurların Cinsiyet Dağılımı	Kadın, Erkek, Reşit olmayan çocuk
	Suçun İşleniş Şekli / Tacir	Organize, Bireysel Hem organize hem bireysel
CİNSEL SÖMÜRÜYE İNDİRGEME VE DİĞER SÖMÜRÜ BİÇİMLERİNİN GÖRÜNMEZLİĞİ	Sömürü Biçimi	FuHuşa Zorlama, Zorla Çalıştırma, Zorla Evlendirme, Hizmet Ettirme, Organ/Doku Ticareti, Çocuk Sömürüsü, Esaret, Taşiyıcı Anneliğe Zorlama
	Zorlayıcı Unsurlar	İş ve çalışma vaadi, Tehdit, baskı, Fiziksel Şiddet/İşkence, Pasaporta El Koyma, Nüfuzu Kötüye Kullanma, Evlenme vaadi, Ekonomik zorluk, Borçlandırma
	Mağdurun Nihai Durumu	Kaçma/Kurtulma, Kurtarıma, Veri yok, Ölümle sonuçlanma
HABER METİNLERİNİN DERİNLİĞİ	Yüzeysel Haberler	Polis operasyonu, Ceza/ mahkûmiyet
	Orta Düzeyli Haberler	Yorum, Eleştiri, Hukuki Boyut
	Ayrıntılı Haberler	Töre/Aile Baskısı, Ekonomik Sömürü, Savaş, Bölgesel çatışmalar, Zorunlu Göç, Terör Olayları
SUÇUN MEKÂNSALLIĞI	Ülkeler	Bulgulanan ülkeler (Türkiye, KKTC, Azerbaycan vb.)
	İller	Türkiye'nin illeri (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun vb.)
	İlçeler	Türkiye'nin ilçeleri (Ataşehir, Manavgat, İlkadım vb.)
	Olay mahalleri	Gece kulübü, pavyon, masaj salonu, iş yeri, otel, günlük kiralık daire, diğer konaklama yerleri

Oluşturulan tema, kadegori ve kodlar zemini üzerinde insan ticareti suçunun medyada hangi boyutlarıyla temsil bulduğu, mağdur profili ve kadın mağdurların medyadaki temsili, medya insan ticareti haberlerini verirken bu haberlerle sosyal sorumluluk anlamında bir kamuoyu farkındalığı yaratıp yaratmadığı, coğrafi ve mekânsal ilişkilendirme ile suçun mekânsal örüntüleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Medyanın ise veri kaynağı olarak değil kamuoyunu, algıyı ve dolayısıyla politik tepkileri şekillendiren dolaylı bir etken olarak haber içerikleriyle nelerin yeniden üretimini sağladığı ortaya koyulmak istenmiştir.

5.1.1. Mağdur Profili ve Kadın Mağdurların Medyadaki Temsili

Bu tema ile medya doğrudan bir araştırma nesnesi olarak incelenmektedir. Haberlerde kadınların hak odaklı mı yoksa mağdunlaştırıcı/ötekileştirici bir biçimde gösterildiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır Ayrıca bu temada amaç kadın mağdurların sömürü sürecinde hangi söylemlerle sunulduğunu incelemektir.

Kadının medyadaki temsili temasında bulgular genellikle kadınların haber sunumunda sömürü sürecindeki kendi deneyimlerine yer vermeden edilgen ve pasif bir biçimde “madunlaştırılarak”³³ aktarıldığı görülmektedir. Kadınların kendi hayatlarının öznesi olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği haberlerin kadın mağdurlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pek çok ayrımcı düşünce ve tutumla daha da pekiştirdiği, neredeyse hiçbir haberde mağdur kadınların sözlerine başvurulmadığı görülmektedir.

“Arjantin'de başkent Buenos Aires ve çevresinde genelevlere baskın düzenleyen polis fuhuşa zorlanan 100 dolayında kadını kurtardıklarını açıkladı.

Yetkililer kadınların çoğunluğunun insan tacirleri tarafından Paraguay ve Peru'dan getirildiğini söylüyor.

Son iki hafta içerisinde 57 geneleve baskın düzenlendiği ve 25 kişinin tutuklandığı bildirildi.” (BBC, 29 Kasım 2013)

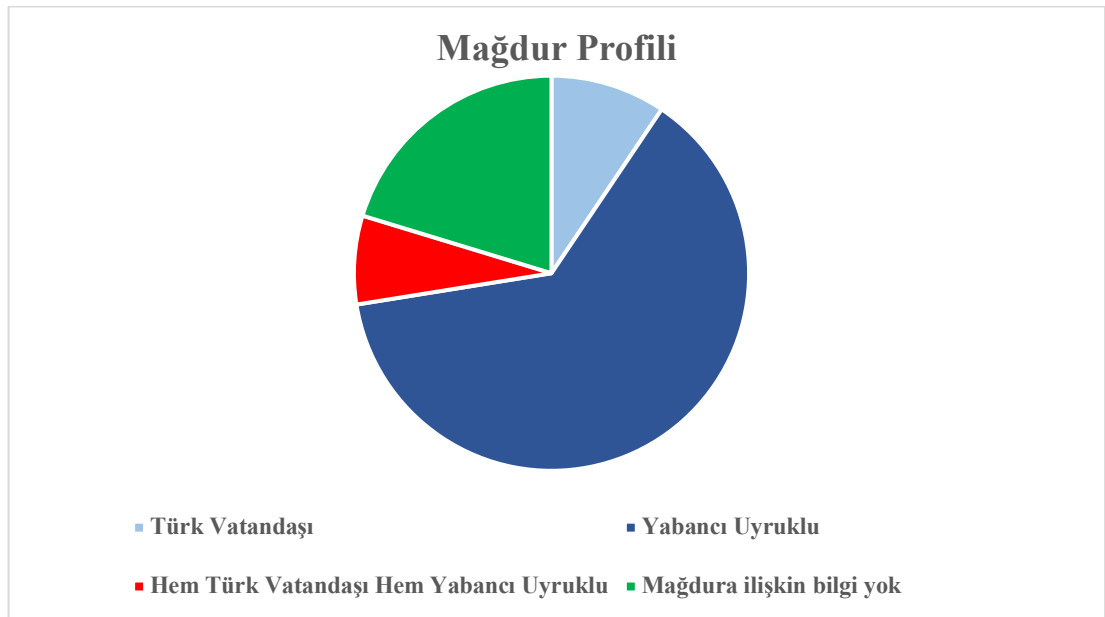
³³ Spivak’a göre madun; toplumda iktidarın, temsilin ve sözcülüğün dışında bırakılan, sesini duyuramayan kesimdir. Madunlar kendi dilinde konuşamaz. Onların dili sistem içinde geçerli sayılmaz. Onları temsil edenler kendi bakış açılarını dayatır. Bugün hâlâ “Temsil kimin hakkıdır? tartışmalarının temelini oluşturur.

Kaynak: Spivak, G. C. (2023). Can the subaltern speak? In Imperialism (pp. 171-219). Routledge.

5.1.1.1. Mağdur Profili

İnsan ticaretiyle ilgili haberlerde mağdur profillerinin nasıl olduğuna bakıldığında toplam haber metinlerinin içinde 28 haberde herhangi bir mağdur bilgisinin yer almadığı, 87 haberde insan ticareti suçunun mağdurunun yabancı olduğu, 13 haberde mağdurun Türk vatandaşı olduğu, 10 haberde ise mağdurların hem Türk vatandaşlarından hem de yabancılardan oluştuğu bilgisi yer almaktadır.

Grafik 3. Haber İçeriklerinde Yer Alan Mağdur Profili

Bu bilgiler ışığında haberlerin neredeyse üçte birinde mağdurun kim olduğu bilgisinin yer almadığı, kadınların hak ihlallerine dair deneyimleri üzerine haber yapılmadığı, insan ticareti mağduru kadınların kendi hayatlarının öznesi olmak yerine görünürlüklerinin düşük olduğu olay odaklı haberlerde karşımıza çıktığı görülmektedir. Kadın mağdurların deneyimleri yaşadıkları travmalar ve haklar bakımından görünmez hale geldiği görülmektedir.

Ayrıca haber metinlerinin geneline bakıldığında toplam 27 haberde reşit olmayan yani çocuk yaşıta mağdurların olduğu bilgisi bulunmaktadır. 138 haberden 27'sinde yer alan reşit olmayan çocuk yaşıta mağdurlar bu suçun korkunç boyutunu daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin (UNODC) 2024

yılında yayınladığı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Göstergelerine İlişin Küresel İlerleme Raporuna göre 2023 yılında her 5 çocuktan 2 ‘si insan ticareti suçuna maruz kaldığı bildirilmektedir.³⁴ Ayrıca UNODC veri toplamaya başladığı ilk yıl olan 2004 ‘te çocukların toplam mağdur sayıları içindeki oranının %13, 2009 yılında %27, 2011 yılında çocuk mağdurların toplam içindeki oranı 2014 raporuna göre %33 ‘lük bir artış göstermiş, 2020-2021 döneminde %35, 2022 yılında 2019 ‘a göre %31 artış göstererek %38 ‘e yükselmiştir.

UNODC’ nin 2024 yılında yayınladığı İnsan Ticareti Küresel Raporuna göre dünya genelinde tespit edilen mağdurların %38 ‘ini çocuklar oluşturmaktaydı. Kız çocukları toplam mağdurların % 22 ‘sini oluştururken daha çok cinsel istismar amacıyla, daha az ise zorla çalıştırma ve zorla evlendirme gibi diğer sömürü biçimlerine maruz kalırken erkek çocukları daha çok zorla çalıştırma, çocukların suçta kullanılması gibi istismar biçimlerine maruz bırakılmaktadır. Afrika ve Güney Asya ‘da ise tespit edilen mağdurların çoğunluğunun yetişkin mağdurlardan ziyade çocuk mağdur olduğu tespit edilmiştir (UNODC, 2024).

Tablo 9.Yıllara Göre Çocuk Mağdurların Oranı

YIL/DÖNEM	%	
2004	13	UNODC’ in veri toplamaya başladığı ilk yıllar
2009	27	2007-2009 dönemi için değerlendirme yapılmış, çocuk mağdurların oranı %27olarak bildirilmiş.
2011	33	2011 ‘de çocuk mağdurların toplam içindeki oranı 2014 raporuna göre %33 yükselmiştir.
2014	28-30	Stabilizasyon dönemi
2020-2021	35	2014’ten itibaren artış eğilimi devam ediyor
2022	38	2022 ‘de tespit edilen insan ticareti mağdurlarının %38’ i çocuk. Ayrıca 2019’a kıyasla çocuk mağdurların tespitinde %31 artış var.

Kaynak: UNODC verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

³⁴ Raporun ayrıntısı için bkz. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/sdgs/sdg16_progress_report_2024.pdf?utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi:1.10.2025

Mağdur profili teması irdelendiğinde ise iki söylem öne çıkmaktadır. Birincisi haber metinlerinde **cinsiyet dağılımının ne olduğu?** İkincisi, haber metinlerinde mağdura ne olduğu yani **mağdurların nihai durumu**.

5.1.1.2. Mağdurların Cinsiyet Dağılımı

2005-2025 yılları arasında medyada yer alan insan ticareti haberleri analiz edildiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan 138 haberin 137 'sinde istismara ve sömürüye maruz kalan kesim kadınlar olduğu görülmektedir. Bir haberde ise mağdur reşit olmayan çocuktur. Bu dağılım araştırmanın en önemli bulgularından biridir. Ayrıca insan ticareti suçunun toplumsal cinsiyet boyutunu açıkça ortaya koyarak bu suçun en görünür ve en kırılgan hedef grubunun kadınlar olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda medya haberlerinde neredeyse her yaşta kadın mağdurların çok yüksek oranda görünmesinin bir biçimde literatürle de örtüştüğü söylenebilir.

UNODC 'nin 2022 verilerine göre tespit edilen tüm insan ticareti mağdurlarının yaklaşık %42 'si yetişkin kadınlardan oluşmaktadır. Buna ek olarak kız çocuklarıyla birlikte bu oran %60 'ın üzerine çıkmaktadır. Kadın mağdurlar ağırlıklı olarak cinsel sömürü amacıyla ticarete konu olduğu görülmektedir. (Yaklaşık % 77 civarında) Erkekler ise zorla çalıştırma amaçlı sömürü türüne maruz bırakılıyor.

2022 yılı ABD'de tespit edilen İnsan Ticareti vakalarında cinsel sömürü amaçlı ticaretin yaklaşık %78 'ini kadınlar oluşturmaktaydı³⁵.Türkiye'de ise Göç İdaresi Başkanlığının İnsan Ticaretiyle Mücadele 2022 yıllık raporuna göre tanımlanan kadın mağdurların sayısı 2018'den bu yana toplam içinde %82,1 'lik bir orana sahip olduğu belirtilmektedir (Bkz. Tablo:5).

İnsan ticareti mağduru kadınların haber metinlerinde sayıca fazla olmasının başlıca sebebi ticaretin en yaygın biçiminin *cinsel sömürü* olmasıdır. UNODC ve ABD TIP raporlarına göre dünya genelinde kadın mağdurların %70 'ten fazlası seks ticareti

35 Human Trafficking Data Collection Activities, 2022
https://bjs.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh236/files/media/document/htdca22.pdf?utm_source=chatgpt.com
Erişim Tarihi; 12.10.2025.

amacıyla sömürülmektedir. Seks endüstrisinde talep edilen grup büyük ölçüde kadınlar ve kız çocukları olduğundan arz zincirinde de yine kadın ve kız çocukları çoğunlukta olmaktadır.

Kadınlar bugün hâlâ pek çok toplumda eğitim, iş gücü piyasası ve ekonomik fırsatlara erişimde dezavantajlı olduğundan bu kırılgan yapı kadınları iş vaadi, evlilik vaadi veya daha iyi bir hayat yaşama arzusuyla göç fırsatı üzerinden kandırılmaya ya da sömürüye açık hale getirmektedir. Özellikle kadın göçmenler kayıt dışı çalışmakta, bu da zorla çalıştırma, kölelik benzeri esarete uygulamalarına maruz bırakılabilmektedir. Patriyarka yapılar kadınların ekonomik bağımsızlığını sınırlandırdığı için de ‘**maduniyet**’ derinleşmektedir.

Ancak haber metinleri incelendiğinde kadınların bu süreçlere nasıl sürüklendiği, ekonomik ve sosyal koşullar anlatılmadan, yalnızca "kandırılma", "zorlanma" veya "batağa saplanma" gibi yüzeysel ifadelerle yetinilmiştir. Kadınlar özne olarak varlık göstermekten ziyade kurban rolünde temsil bulduğu görülmüştür. İnsan ticareti suçunda ceza hukuku bağlamında kişinin iradesini sakatlayan hallerden sayılan zorlayıcı etmenlerin çoğunluğunda içinde bulundukları ekonomik yoksulluktan fuhuş yapmayı kabul ettiklerinin altı çizilerek kadınların mağduriyetleri vurgulanmaktadır. Erkek mağdurlar ise genellikle zorla çalıştırma bağlamında sömürüye maruz kaldığı için daha az görünür olduğu anlaşılmakla birlikte bu vakalar cinsel sömürü ve seks ticareti kadar medyatik ya da dramatik bulunmadığı düşünülmektedir.

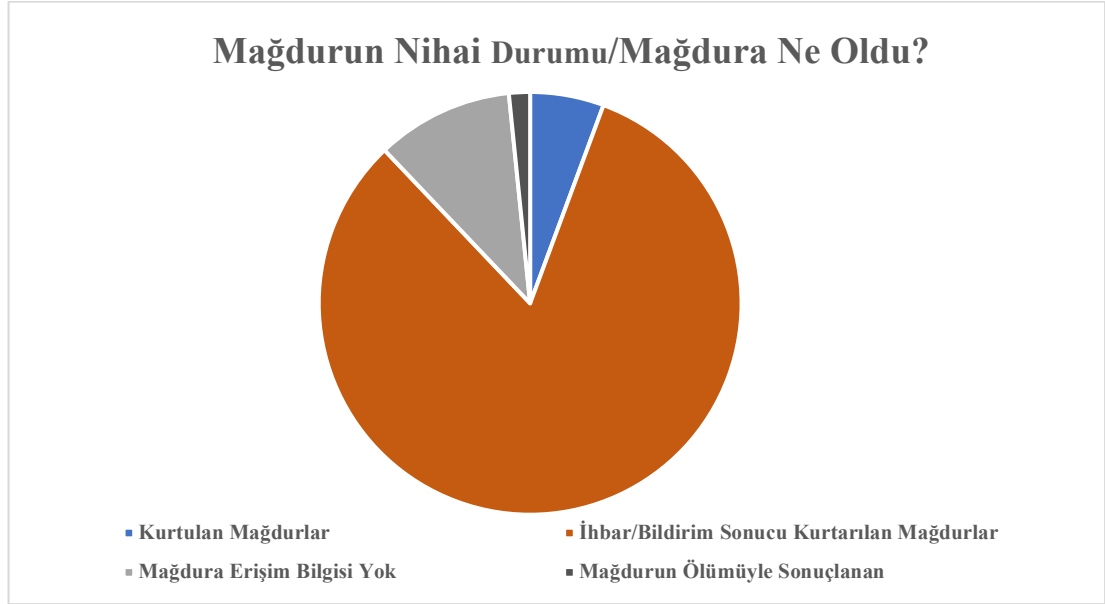
Medyanın insan ticaretiyle ilgili haberlerde mağdurlar bakımından yaygın olarak kurban çerçevesi öne çıkmaktadır ve kurbanlar çoğunlukla pasif, edilgen, çoğu zaman yabancı ve yardıma muhtaç figürler olarak temsil edilir. **Failler** ise genellikle organize suç örgütleriyle ilişkilendirilir.

5.1.1.3 Mağdurun Nihai Durumu/ Mağdura Ne Oldu?

Haber metinlerinde mağdurlara ne olduğuna ilişkin bulgularda toplam vakalardan 7’sinde mağdurlar kendi imkanlarıyla tacirin elinden kurtulmuş, 102 vakada mağdurlar polis operasyonu ya da ihbar sonucunda kurtarılmış, 13 haberde mağdura

erişim yok ve kalan iki haberde ise insan ticareti vakası mağdurların ölümüyle neticelendiği görülmüştür.

Grafik 4.Haber İçeriklerinde Yer Alan Mağdurun Nihai Durumu

İnsan ticareti suçunun yapısı gereği mağdurlar çoğu zaman fiziksel ve psikolojik kontrol altında tutulduklarından kendi imkan ve çabalarıyla kurtulabilmeleri istisna ve zor bir durumdur. Hatta sömürüye maruz kalan veya kalma riski olan bireyler çoğu zaman içinde bulundukları durumun bir insan ticareti suçu olduğunun farkında dahi değildir. Burada devletin koruma yükümlülüğü devreye girer. Devlet aktörleri insan ticaretiyle mücadelede ülke içinde ve ülke çapında farkındalık artırma ve bilgilendirme faaliyetlerine ağırlık vererek, potansiyel mağdurların sesi olmalıdır. Bu farkındalık çalışmaları hem kişilerin ‘Ben mağdurum’ diyerek yardım talep edebilmesine olanak sağlar hem de ulusal yönlendirme mekanizması içinde mağdur destek hizmetlerine zamanında ulaşmalarını sağlar.

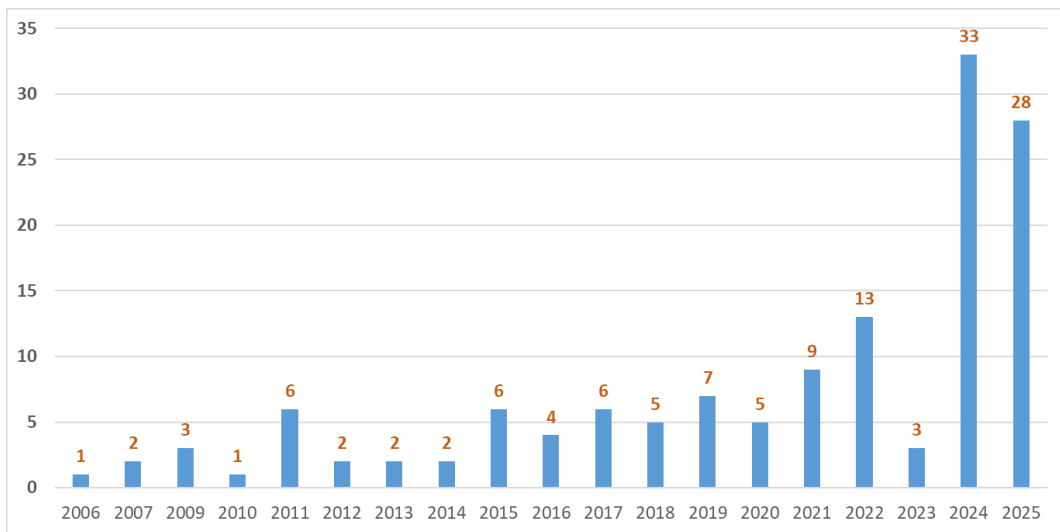
İnsan ticareti gizli ve görünmez bir suçtur. Mağdurların ya da muhtemel mağdurların sokakta ya da gündelik yaşamda fark edilmesi farkındalık kampanyaları ile toplumun sıradan bireylerin şüpheli durumları fark etmesi ve insan ticareti göstergeleri ile ihbar mekanizmalarını işlevsel kılar. Bu bağlamda polis, jandarma, sağlık çalışanları, öğretmenler gibi ilk temas birimleri için farkındalık eğitimleri hayati önem taşır. Bu

alandaki farkındalık oluşturan kimse mağduru suçlu ya da düzensiz göçmen olarak değil, hakları olan bir mağdur olarak tanır. Bu durum mağdurların ikincil mağduriyet yaşamalarını da engeller.

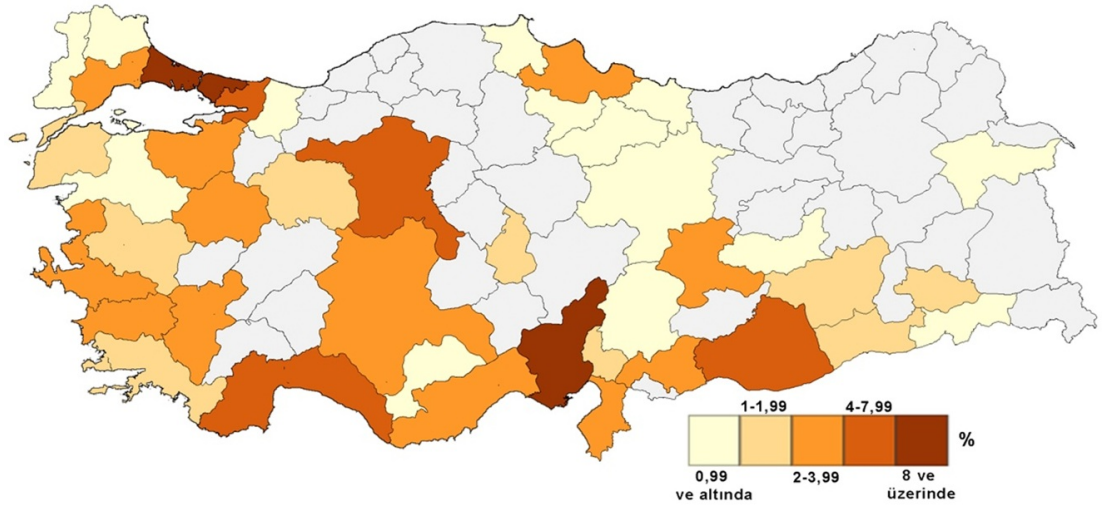
Sonuç olarak insan ticaretiyle mücadelede farkındalık çalışmaları, sadece bilgilendirme değil aynı zamanda önleme, mağdur tespit süreci, mağdur destek hizmetlerine erişim ve toplumsal farkındalık yaratma işlevi görür. Böylece suçun gizli kalma olasılığı azalır, kamuoyu duyarlılığı artar. Bu çalışmada analiz edilen toplam 138 vakadan 7 vakada mağdurun kendi imkanlarıyla sömürü sürecinden kurtulması, 102’ sinde ise mağdurların polis operasyonu ya da ihbar/bildirim sonucu kurtarılmış olmaları farkındalık çalışmalarının potansiyel mağdurlara erişim ve insan ticareti suçuyla mücadelede en önemli basamak olan ihbar ve bildirim mekanizmasının geliştirilmesinin hayati önem taşıdığını ortaya koyar.

5.1.2. Suçun Mekânsal Dağılışı

39’u Türkiye dışında olmak üzere, tarama döneminde medyaya yansımış **138** farklı vaka saptanmıştır. Bunların hemen hemen birçoğu fuhuşa zorlama haberleri ve mağdurlarının da kadın olduğu suç olaylarıdır. Zorla çalıştırma ve işgücü sömürüsü veya organ ticareti gibi konular medyada yeterince görünür değildir. Bu, toplumun insan ticaretinin yalnızca cinsel sömürü ile sınırlı olduğu algılamasına yol açmaktadır.

Şekil 4. Haberlere konu olan olayların yıllara dağılımı

Şekil 5. İnsan ticareti suçuna dair haberlere konu olan illerin oransal dağılımı

Tablo 10. Türkiye 'de gerçekleşmiş vakaların illere ve ilçelere göre dağılımı

Tüm Suç Haberleri			Suçun Merkezi		Tüm "Fuhuza Zorlama" Olayları			Tüm Suç Olaylarında Adı Geçen İlçeler	
<i>İl</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>İl</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>İl / İlçe</i>	<i>F</i>
İSTANBUL	24	12,8	14	14,2	İSTANBUL	14	14,5	İSTANBUL	
ADANA	14	7,4	8	8,1	ADANA	8	8,3	ATAŞEHİR	3
ANTALYA	13	6,9	7	7,1	ANTALYA	7	7,2	ŞİŞLİ	3
ANKARA	12	6,4	7	7,1	ANKARA	6	6,2	BAŞAKŞEHİR	2
KONYA	7	3,7	5	5,1	KONYA	5	5,2	PENDİK	2
BURSA	6	3,2	4	4,08	BURSA	4	4,1	SİLİVRİ	2
GAZİANTEP	6	3,2	2	2,04	SAMSUN	4	4,1	ÜMRANİYE	2
HATAY	6	3,2	2	2,04	DENİZLİ	3	3,1	ARNAVUTKÖY	1
KOCAELİ	6	3,2	2	2,04	İZMİR	3	3,1	ATAKÖY	1
MALATYA	6	3,2	2	2,04	KÜTAHYA	3	3,1	AVCILAR	1
MERSİN	6	3,2	2	2,04	MUĞLA	3	3,1	BAKIRKÖY	1
DENİZLİ	5	2,6	3	3,06	ELAZIĞ	2	2,08	BEYOĞLU	1
ESKİŞEHİR	5	2,6	2	2,04	ESKİŞEHİR	2	2,08	BÜYÜKÇEKMECE	1
ŞANLIURFA	5	2,6	2	2,04	GAZİANTEP	2	2,08	ESENLER	1
SAMSUN	4	2,1	4	4,08	HATAY	2	2,08	ESENYURT	1
İZMİR	4	2,1	3	3,06	KOCAELİ	2	2,08	FATİH	1
MUĞLA	4	2,1	3	3,06	MALATYA	2	2,08	GAZİOSMANPAŞA	1
KÜTAHYA	3	1,6	3	3,06	MERSİN	2	2,08	KADIKÖY	1
ELAZIĞ	3	1,6	2	2,04	NEVŞEHİR	2	2,08	KAĞITHANE	1
ŞIRNAK	3	1,6	2	2,04	ŞANLIURFA	2	2,08	KARTAL	1
TEKİRDAĞ	3	1,6	2	2,04	TEKİRDAĞ	2	2,08	MALTEPE	1
DİYARBAKIR	3	1,6	1	1,02	AYDIN	1	1,04	SULTANGAZİ	1
NEVŞEHİR	2	1,06	2	2,04	BALIKESİR	1	1,04	ÜSKÜDAR	1
AYDIN	2	1,06	1	1,02	ÇANAKKALE	1	1,04	BAHÇELİEVLER	1
ÇANAKKALE	2	1,06	1	1,02	DİYARBAKIR	1	1,04	ANTALYA	
EDİRNE	2	1,06	1	1,02	EDİRNE	1	1,04	MANAVGAT	2
KAYSERİ	2	1,06	1	1,02	ERZİNCAN	1	1,04	ALANYA	1
MANİSA	2	1,06	1	1,02	KARAMAN	1	1,04	LARA	1
MARDİN	2	1,06	1	1,02	KAYSERİ	1	1,04	MURATPAŞA	1
OSMANİYE	2	1,06	1	1,02	KIRKLARELİ	1	1,04	DÖŞEMEALTI	1
KAHRAMANMARAŞ	2	1,06	0	0	MANİSA	1	1,04	SİDE	1
AFYON	2	1,06	0	0	MARDİN	1	1,04	HATAY	
AKSARAY	2	1,06	0	0	ORDU	1	1,04	DÖRTYOL	2
ÇORUM	2	1,06	0	0	OSMANİYE	1	1,04	İSKENDERUN	1
BALIKESİR	1	0,53	1	1,02	SAKARYA	1	1,04	ANTAKYA	1
ERZİNCAN	1	0,53	1	1,02	SİNOP	1	1,04	MUĞLA	
KARAMAN	1	0,53	1	1,02	ŞIRNAK	1	1,04	BODRUM	2
KIRKLARELİ	1	0,53	1	1,02	TOPLAM	96		FETHİYE	1
ORDU	1	0,53	1	1,02				İZMİR	
SAKARYA	1	0,53	1	1,02				BORNOVA	1
SİİRT	1	0,53	0	0				BERGAMA	1
ADİYAMAN	1	0,53	0	0				KARŞIYAKA	1
AĞRI	1	0,53	0	0				DİKİLİ	1
AMASYA	1	0,53	0	0				ADANA	
BURDUR	1	0,53	0	0				YÜREĞİR	1
ÇANKIRI	1	0,53	0	0				SEYHAN	1
KARS	1	0,53	0	0				ŞANLIURFA	
ISPARTA	1	0,53	0	0				BİRECİK	1
TOPLAM	187		98					CEYLANPINAR	1
								KÜAHYA MERKEZ	2
								ADAPAZARI	1
								AKHİSAR	1
								BAĞLAR	1
								BANDIRMA	1
								DARICA	1
								ELAZIĞ MERKEZ	1
								FATSA	1
								İLKADIM	1
								KAPAKLI	1
								KARAPINAR	1
								LÜLEBURGAZ	1
								MARMARA EREĞLİSİ	1
								MUSTAFAKEMALPAŞA	1
								NAZİLLİ	1
								OSMANİYE MERKEZ	1
								PALU	1
								SİNOP MERKEZ	1
								UZUNKÖPRÜ	1
								YENİCE	1

Kaynak: Haber içeriklerinden derlenmiştir.

“Çocuğun cinsel sömürüsü” suçuna ilişkin haberlere, Şırnak iki kez, İstanbul, Karaman ve Osmaniye 1’er kez konu olmuştur. “Zorla evlendirme” suçuna Diyarbakır ve Mardin 1’er kez konu olmuştur. “Esarete tabi kılma” suçuna, İstanbul ve Ankara 1’er kez konu olmuştur. “Borç köleliği” ise bir kez, İstanbul’da haberlere yansımıştır. **Bu vakalar, büyük ölçüde fuhuşa zorlama suçuyla bağlantılı olarak, satır aralarında yakalabilmektedir. Dolayısıyla, fuhuşa zorlama suçu, insan ticareti suçunun Türk medyasına yansiyabilmiş, neredeyse tek boyutudur.** Bulgularımıza göre, haber metinlerinde 50 farklı ilin adı toplam 187 kez geçmektedir. İncelenen suçun yapısı gereği, illerin birbiriyle ilişkili olduğu bir mekansal bağlantılılık gözlenmektedir. Türkiye sınırları içinde gerçekleşmiş ve medyaya yansiyabilen 98 vakadan 95’i (%96,9’u) Türk ya da yabancı kadınların fuhuşa zorlanması hakkındadır.

Bu vak’aların da en çok yoğunlaştığı iller 14 vak’a ile İstanbul, 8 vak’a ile Adana, 7 vak’a ile Antalya ve 6 vak’a ile Ankara’dır. Bu illeri Konya (5 vak’a), Bursa ve Samsun (4’er vak’a); Denizli, İzmir, Kütahya ve Muğla (3’er vak’a) izlemiştir. Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Kocaeli, Malatya, Mersin, Nevşehir ve Tekirdağ ise 2’şer vak’a ile fuhuşa zorlama haberlerine konu olmuştur. Diğer illerde 1’er vak’aya rastlanmıştır

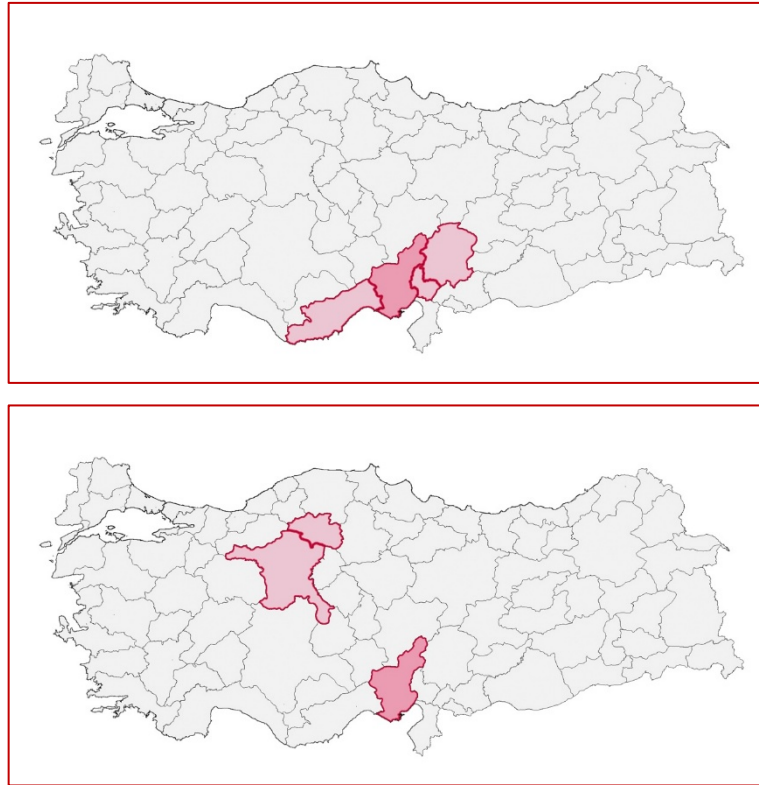
İstanbul, Türkiye'nin en büyük metropolü ve göç merkezi olarak hem transit hem hedef ildir. Adana, hem doğu-batı geçiş hattında yer alması hem de olay sayısının yüksekliğiyle dikkat çeker. Aynı zamanda çevresindeki illere suçun yayıldığı bir merkez gibi çalışmaktadır. Antalya, turizm faaliyetleri ve mevsimsel göç nedeniyle cinsel sömürü vakalarının sık görüldüğü bir bölgedir.

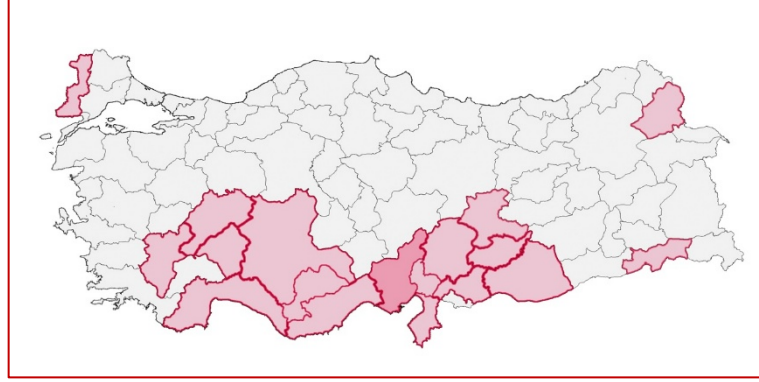
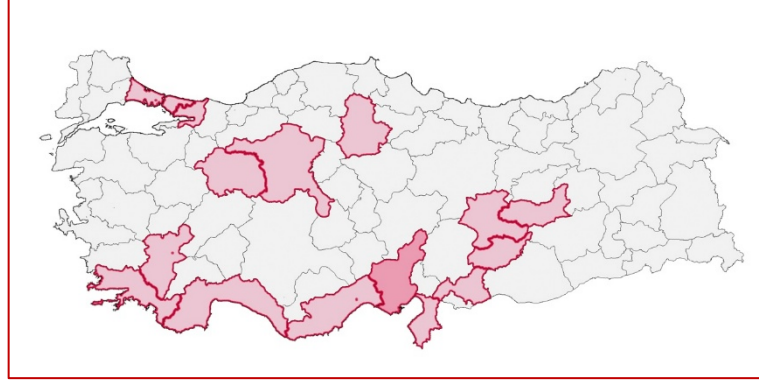
Haritalar, İnsan ticareti olaylarının yalnızca büyükşehirlerde değil, bu şehirlerle bağlantılı küçük illerde de görüldüğünü göstermektedir. Adana örneğinde olduğu gibi, belirli şehirler merkez rolü üstlenmiş ve yakın çevresine suç ilişkileri kurulmuştur. Bu durum, insan ticaretinin örgütlü bir biçimde ve bölgesel ağlarla işlendiğine işaret etmektedir. Özellikle turizm, geçiş güzergâhı ya da mevsimlik işgücü barındıran iller risk altındadır. Çalışma, insan ticareti genellikle sadece fuhuşla özdeşleştirilmiş ve diğer sömürü biçimleri (zorla çalıştırma, ev içi hizmet, dilendirme vb.) haberlerde yer

bulamamıştır. Haritalar, suçun mekânsal örgütlenmesini ve lojistik yapısını anlamada çok önemli bir araçtır. Ayrıca bu haritalar, riskli bölgelerin tespiti ve önleyici politika geliştirilmesi açısından kamu kurumlarına ve STK'lara veri temelli destek sağlar.

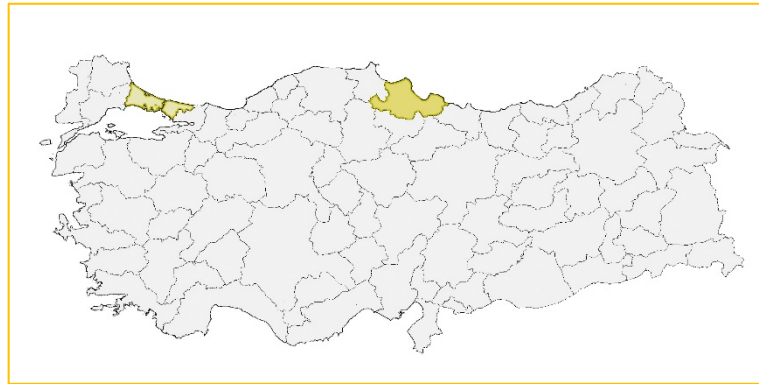
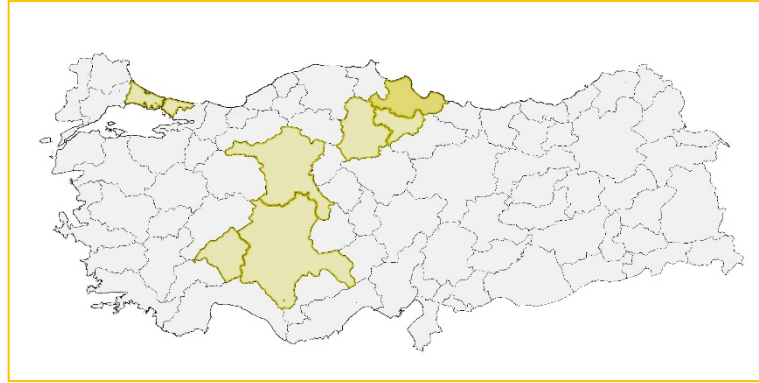
İnsan ticareti suçunun Türkiye sınırları içinde iller arası nasıl bir bağlantılılık sergilediği, haber içeriklerinden yararlanılarak haritalanmıştır. Belirli bir il merkezinde (örneğin Adana), emniyet güçlerince yürütülmüş bir fuhuş operasyonu, söz konusu haber metninde, bu operasyonun hangi illerle de eşzamanlı olarak yürütüldüğü bilgisini içermektedir. Bu bilgi, iller arası suç bağlantısı hakkında fikir vermektedir ve bu bilgilere dayalı haritalar üretilmiştir.

Şekil 6. Adana merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar

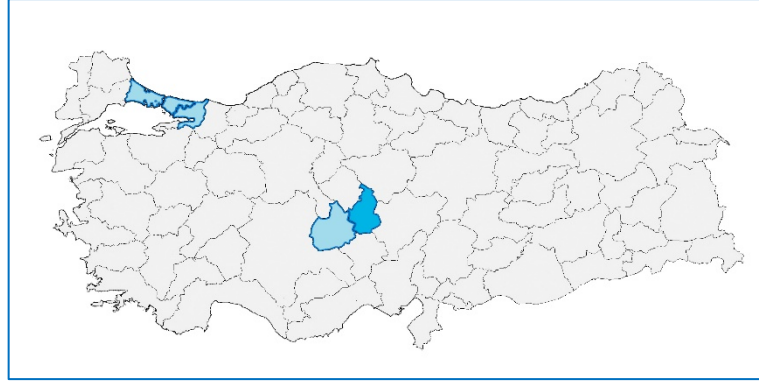

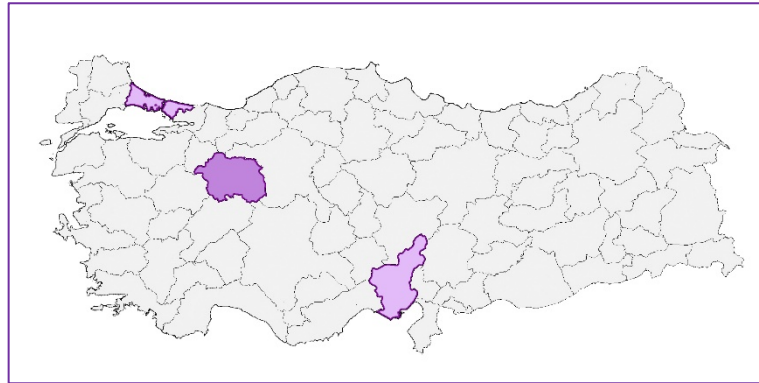
Şekil 7.Samsun merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar

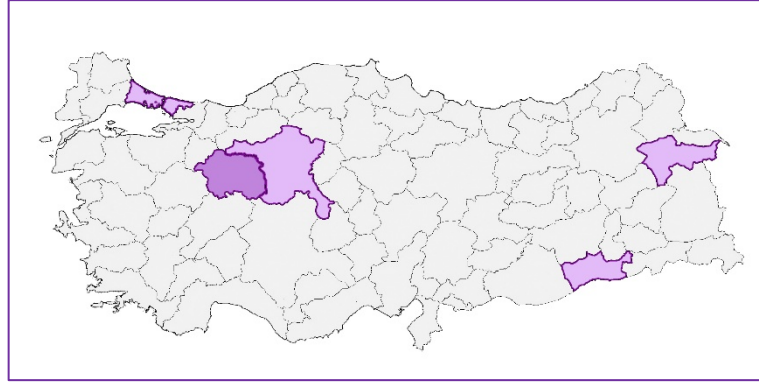

Şekil 8. Nevşehir merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar

Şekil 9. Eskişehir merkezli olup başka illerle de bağlantılı olan vakalar

Türkiye’de medyaya yansımış insan ticareti suçu haberlerinin önemli bir kısmı da yurtdışında yaşanmış olaylardır. Saptadığımız 39 vaka, Türkiye’e dışında gerçekleşen vakalardır. İki ve daha fazla sayıdaki vakanın gündeme geldiği ülkeler, çoğunlukla Türkiye’ye komşu ülkelerdir ki bu da bir tür coğrafi bağlantılılığa işaret etmektedir. Başta KKTC olmak üzere (7 vaka), Gürcistan (2) ve Irak (2) dikkati çeker.

Tablo 11. Medyaya yansıyan Türkiye dışı vakaların ülkelere dağılışı

ÜLKE	VAKA	ÜLKE	VAKA	ÜLKE	VAKA	ÜLKE	VAKA
KKTC	7	ALMANYA	1	İRAN	1	MOZAMBIK	1
ABD	3	ARJANTİN	1	İTALYA	1	POLONYA	1
ÇİN	2	BANGLADEŞ	1	KAMBOÇYA	1	SURİYE	1
GÜRCİSTAN	2	BELÇİKA	1	KATAR	1	TAYLAND	1
HOLLANDA	2	BOLİVYA	1	KOSOVA	1	SANAL MEKAN	1
IRAK	2	DANİMARKA	1	LÜBNAN	1	ÇOKLU ÜLKE	1
AFGANİSTAN	1	FRANSA	1	MEKSİKA	1	TOPLAM	39

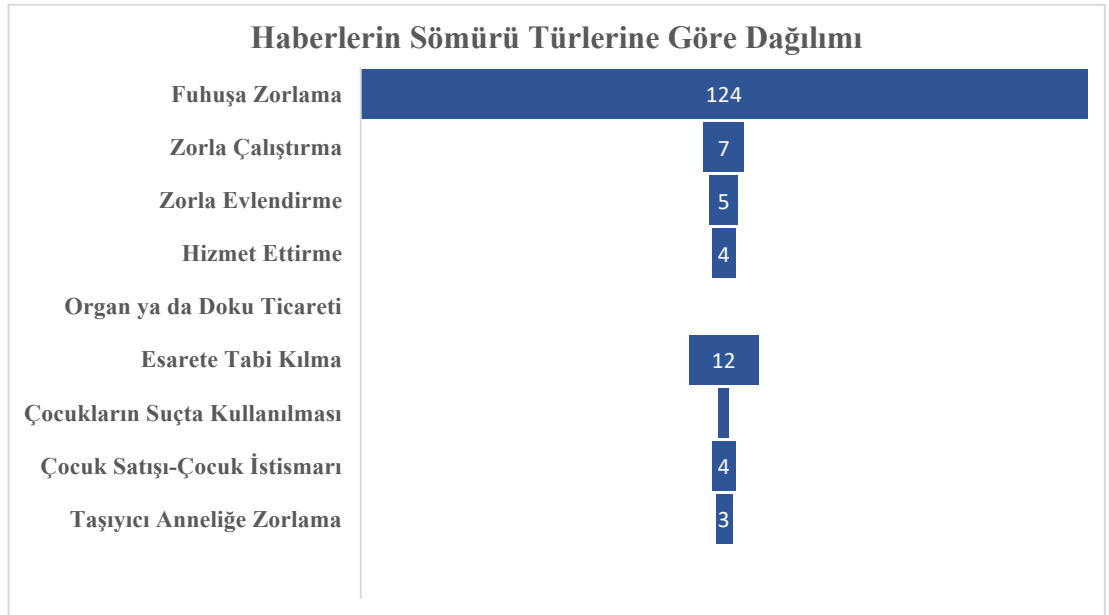
Türkiye’nin çok yönlü bir ilişki içinde olduğu MENA (Middle East and North Africa) ülkeleri ve Balkanlar hep birlikte dikkate alındığında ise söz konusu 3 ülkeye ek olarak, birer vaka ile Suriye, İran, Lübnan, Afganistan, Katar ve Kosova, Türkiye dışı olayların %44’üne kaynaklık etmiştir. Bunlar arasında en yakın coğrafi ilişki içinde olduğumuz KKTC’ye daha yakından bakmak gerekir.

“Olay merkezi” olan tüm bu ülkelerin, farklı farklı kombinasyonlar halinde bağlantılı bulundukları, Peru, Paraguay, Nepal, Hindistan, Moldova, Nijerya, Arjantin, Birleşik Arap Emirlikleri, Endonezya ve Filipinler ile birlikte, insan ticareti suçunun Dünya çapında çok geniş bir coğrafyaya yayıldığı anlaşılmaktadır.

5.1.3. İnsan Ticaretinin Cinsel Sömürüye İndirgenmesi ve Diğer Sömürü Biçimlerinin Görünmezliği

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC) verilerine göre dünya genelinde insan ticaretinin zorla çalıştırma ve cinsel sömürü boyutu uluslararası alanda önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın en önemli bulgusu medyanın insan ticareti olgusunu **daha çok cinsel sömürü bağlamında haberleştirildiğini** göstermektedir. İşgücü ve emek sömürüsü veya organ ticareti gibi konular medyada yeterince görünür olmadığı anlaşılmıştır. Bu, toplumun insan ticaretini yalnızca cinsel sömürü ile sınırlı olduğu algısına yol açmaktadır. Medyanın bu temsil biçimi kamuoyunun insan ticareti algısını daraltarak suçlu-fail, operasyon yürütme üzerine odaklanarak insan ticaretini kriminalize eden ve ulusal güvenlik meselesi haline getiren bir dilin oluşmasına katkı sunduğu görülmektedir. Bu çerçevede mağdur hakları ve mağdurların korunması faaliyetleri, farkındalık çalışmaları ve önleyici politikalar gibi insan hakları perspektifi, göç eden kadınların göçmen hakları ve ekonomik eşitsizlik, toplumsal cinsiyet normları şeklindeki yapısal nedenler daha az görünmektedir. Erkek figürleri daha çok gücü elinde bulunduran ve kontrol altında tutan mağduru sömüren kişi örgüt-çete lideri gibi vurgularla sunulmaktadır.

Grafik 5. Haberlerin Sömürü Türlerine Göre Dağılımı

Kadın ve kız çocuklarının cinsel sömürüsü insan ticaretinde en sık görülen amaçlarından biridir ve kadın-kız çocuklarının mağduriyetleri literatürde yaygın olarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda medya haberlerinde neredeyse her yaşta kadın mağdurların çok yüksek oranda görünmesinin bir biçimde literatürle de örtüştüğü söylenebilir. **Savaşlar**, iç karışıklıklar, zorla yerinden edilmeler, bölgesel sorunlar, zorunlu göç gibi diğer zorlayıcı koşullar özellikle kadınların cinsel sömürüye daha açık hale gelmesinde önemli rol oynar. Araştırmanın konusu olan insan ticareti suçunun medya metinlerinde en görünen boyutu olan cinsel sömürü sürecinde mağdurlarının maruz kaldığı travma, sağlık sorunları ve koruma mekanizmalarına erişimde yaşadığı güçlükler sıkça yer almaktadır.

İnsan ticaretinde cinsel sömürü boyutunun mağdurların çoğunluğunun her yaşta kadın olması sebebiyle belirgin bir biçimde cinsiyet boyutu olduğu açıktır. Pek çok küresel raporun sonuçları insan ticaretinin en yaygın görüntüsünün cinsel sömürü olduğunu doğrulamaktadır. Örneğin Avrupa Birliği'nde insan ticareti üzerine yapılan bir araştırma, kayıtlı mağdurların büyük çoğunluğunun kadın (%65 kadın ve %23 kız çocukları) olduğunu ve asıl amacının cinsel sömürü (%92) olduğunu göstermiştir. Aynı rapor 2017-2018 yılları arasında istismara uğrayan kadınların %58 'inin cinsel sömürü amacıyla insan ticareti mağduru olarak kaydetmiştir.³⁶

Yasadışı ve görünmez doğası ile ciddi bir insan hakları ihlali olmasının yanı sıra insan ticareti uluslararası kuruluşlar ve akademik araştırmalar (Cockbain & Bowers, 2019; Duong, 2020; Menaker & Franklin, 2015) tarafından *cinsiyete dayalı bir fenomen* olarak da kabul edilmektedir. Gerçekten de son on beş yılda kadınlar ve kız çocukları bildirilen toplam mağdurların %70' inden fazlasını temsil etmektedir (UNODC, 2018). Cinsiyete dayalı şiddet, eşit olmayan güç ilişkilerini yansıtan ve birçok kadının insan onurunu, haklarını reddeden kadınlara yalnızca kadın oldukları gerekçesiyle orantısız biçimde yöneltilen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik zararı içeren yaygın istismar eylemlerini içerir (Heise, 1994). İnsan ticareti bağlamında cinsiyete dayalı şiddet, hem şiddet korkusunun neden olduğu zorlama, kadın ve kız çocuklarının savunmasızlığını zorlama hem de göç hareketleri için bir risk faktörü olarak işlev görür. Kadınları ve

³⁶ Data collection on trafficking in human beings in the EU <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5b93c49f-12a0-11eb-9a54-01aa75ed71a1/language-en> Erişim Tarihi: 07.10.2025

kız çocuklarını daha çok özgürlük ve fırsat bulunabileceğine inandıkları yere taşımaya motive eder. (Burke ve ark., 2020).

Medya temsili örneğin medya haberleri toplumun insan ticareti olgusunu nasıl anladığını ve değerlendirdiğine şekil verdiğinden medya kaynakları toplumun her kesimin farkındalığını arttırma, sosyal politika değişikliğini etkileme ve mağdurlara kamu desteğini teşvik etme potansiyeline büyük oranda sahiptir. (Krsmanovic, 2020). Medya içeriği genellikle klişeleşmiş temsiller, basit anlatılar ve yanılgılarla karakterize edilir. (Gregoriou, 2018; Mobberley, 2020).

İnsan ticareti olgusunun doğasını ve büyüklüğünü net ve doğru bir şekilde tahmin etmenin zorlukları göz önüne alındığında (Dell ve ark., 2017; Farrell & Vries, 2020), bu olguyla ilgili sosyal şemalara yani birbiriyle ilgili anlamlandırma süreçlerine odaklanan araştırmalar kanıta dayalı politikalar geliştirmeyi ve bu suçla mücadele etmeye büyük katkı sağlar.

Araştırmada incelenen haberlerin büyük bir kısmı insan ticaretini cinsel sömürü bağlamında ele almaktadır. Ancak 124 cinsel sömürü haberinin içinde zorla çalıştırma zorla evlendirme hizmet ettirme gibi farklı sömürü biçimlerinin de eşzamanlı olarak yer aldığı görülmektedir. 2005-2025 yılları arasında medya haberlerinde yer alan 138 insan ticareti haberinin **124 cinsel sömürü, 7 zorla çalıştırma, 5 haberde zorla evlendirme, 4 haberde hizmet ettirme, 2 haberde çocukların suçta kullanılması, 12 haberde esaret benzer uygulamalar** içeren vaka tespit edilmiş olup organ ve doku ticareti türünde insan ticaretine ilişkin herhangi bir habere rastlanmamıştır. Bu bağlamda insan ticaretinin medyadaki temsiliinde cinsel sömürünün merkezi ve baskın bir söylem odağı olarak konumlandığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

ILO verilerine göre yıllık yasadışı kazancı yaklaşık 236 milyar ABD doları olan ve çoğu özel sektör, tarım, inşaat, ev hizmetleri gibi sektörlerde yoğunlaşan %39 oranındaki³⁷ kadın ve kız çocuklarından oluşan emek sömürüsü ve zorla çalıştırma mağdurlarına ilişkin medya da yer alan haberlerinin göz ardı etme eğilimini

³⁷ Erişim Tarihi: 09.10.2025 https://www.ilo.org/topics/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/data-and-research-forced-labour?utm_source=chatgpt.com

yansıtmaktadır. Ayrıca zorla evlendirme vakaları (5 haber) cinsiyete dayalı bir başka sömürü biçimi olarak medyada yer almakla birlikte genellikle kültürel veya geleneksel pratikler bağlamında sunularak insan ticareti olgusunun hukuki ve yapısal boyutunun gölgede kalmasına sebep olmaktadır.

Organ ve doku ticaretine dair hiçbir habere rastlanmaması, medyanın bu tür insan ticareti biçimlerine ilişkin bilgi eksikliğini ya da bu türden olayların haberleştirilmesinde karşılaşılan bilgiye erişim, doğrulama kapasitesindeki sınırlılıklar olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla organ ve dokuların alınarak ticarete konu olması insan ticaretinin en az görünür ancak potansiyel olarak en ağır insan hakkı ihlalini içeren biçimlerinden biri olarak medya temsili bağlamında sessiz ve görünmez bir alan olarak kalmaktadır.

Cinsel sömürüye dair haberlerin çok yüksek oranda karşımıza çıkması eğilimi uluslararası literatürdeki tespitlerle de paralellik göstermektedir. Ancak bu durum aynı zamanda medya söyleminin daraltıcı ve tek boyutlu bir anlatı sunduğunu da işaret etmektedir. Cinsel sömürü dışındaki insan ticareti görünme biçimlerinin (örneğin zorla çalıştırma veya zorla evlendirme) çok daha düşük oranlarda yer alması medyanın sömür türleri arasında iç içe geçmiş kesişimsel yapısını ve diğer yapısal nedenleri göz ardı etme eğilimini yansıtmaktadır.

İnsan ticareti suçunda mağdurlar genellikle aynı anda birden fazla sömürüye maruz kalabilmektedir. Örneğin fuhuşa zorlanan bir mağdur aynı zamanda zorla hizmet ettirilmekte ya da zorla evlendirilmektedir. Nitekim medyada insan ticareti haberleri incelendiğinde sömürü biçimlerinin tekil değil, iç içe geçmiş biçimde yer aldığı görülmektedir. Yani vakaların büyük kısmında birden fazla sömürü biçimi tek bir vakada aynı zamanda gerçekleşebilmektedir. TCK M. 80 'de sayılan beş amaç (zorla çalıştırma, hizmet ettirme, fuhuş yaptırma, esarete tabi kılma veya vücut organlarının verilmesini sağlamak) arasındaki sınırlar sert ve keskin değildir. Somut bir olayın aynı anda birden fazla maksat için de değerlendirilmesi mümkündür.

Araştırmada incelenen haberlerin büyük çoğunluğu cinsel sömürü bağlamında insan ticareti olduğu görülmekteydi. Ancak bu haberlerin bir kısmında cinsel sömürüyle birlikte zorla çalıştırma (4 haber), zorla evlendirme (3 haber), hizmet ettirme (4 haber) çocukların suçta kullanılması (1 haber) esarete tabi kılma (7 haber) çocuk satışı /çocuk sömürüsü (1 haber) şeklinde ek sömürü türlerinin de yer aldığı görülmektedir. Hatta cinsel sömürü türünde insan ticareti vakalarının birçoğunda mağdurlar aynı anda zorla çalıştırma, zorla evlendirme, hizmet ettirme, esaret benzeri uygulamalara da maruz bırakıldığı görülmektedir. Bu durum mağduriyetin süreklilik gösteren bir sömürü döngüsüne dönüştüğünü gösterir. Ayrıca bu olgu insan ticaretinin tek bir sömürü biçimi üzerinden okunamayacak kadar karmaşık, kesişimsel ve çok katmanlı bir olgu olduğunu da ortaya koyar

Medyanın temsil tercihlerine bakıldığında ise bu çoklu sömürü biçimlerinin çoğu zaman cinsel sömürü/fuhuşa zorlama başlığı altında toplanması, insan ticaretinin diğer biçimlerinin görünürlüğünü azaltmaktadır. Böylece kamuoyu insan ticaretinin yalnızca “fuhuş ve cinsel istismar” ekseninde algılamakta, zorla çalıştırma ve zorla evlendirme gibi biçimleri ikinci planda kalarak söylemsel olarak görünmez kılmaktadır. Medya temsillerinde bu kesişimsel yapının yeterince yansıtılamaması hem toplumsal farkındalığın sınırlı kalmasına hem de bu suçla mücadelede politika üretiminde tek boyutlu yaklaşımların sürdürülmesine sebep olmaktadır.

Sömürü biçimlerinin bu şekilde iç içe geçmesi insan ticareti mağdurlarının deneyimlerinin tekil bir mağduriyet alanına indirgenemeyeceğini göstermektedir. Cinsel sömürü bağlamında insan ticareti çoğu vakada diğer sömürü biçimlerinin hem nedeni hem sonucu olarak işlev görmekte, mağdurun yaşamının farklı alanlarında birbirini besleyen bir büyük tahakküm zinciri yaratmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bulgular, insan ticareti olgusunun yalnızca adli bir suç vakası değil, çok boyutlu bir sömürü sistemi olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda insan ticaretine ilişkin haberlerin analizi, yalnızca mağdur/fail profillerine değil mağduriyetin birbirine eklemlenen biçimlerine de odaklanmayı gerektirir.

5.1.3.1. Sömürü Sürecine Zorlayan Etmenler

İnsan ticaretinin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda psikolojik, sosyal ve kültürel mekanizmalarla sürdürülen çok katmanlı bir sömürü süreci olduğu bilinmektedir. Sosyologlar hukukçular ve pek çok farklı disipline yapılan araştırmalar ve veri seti analizinin bulguları insan ticaretinde sömürü sürecinde bireyleri iten koşullarını kişileri işgücü piyasasında insan ticareti ve istismara karşı savunmasız hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle kadınlar açısından, uygun ve yeterli ücretli iş olanaklarının sınırlı olması ve politik yapının bozulması, bireyleri kendi ülkelerinden ayrılmaya ve fırsat kabul ettikleri başka yerlere göç etmeye yatkın hale getirmektedir. Küreselleşme, ekonomik ve politik istikrarsızlık, işsiz aileler ve savaşlar gibi etkenler, dünyanın birçok bölgesinde insanları savunmasızlığa sürükler ve bu kişiler pek çok nedenle insan ticareti bakımından birer potansiyel mağdura dönüşmektedir. Hem ülke içi hem de küresel düzeyde savunmasız bireylerin varlığı, insan tacirlerinin erişebildiği kitleyi genişletmektedir. Öte yandan hedef ülkede daha iyi yaşam koşulları ve yüksek kazançlı iş imkanı beklentisi, muhtemel mağdurlar açısından çekici faktörler olarak işlev görmekte ve bu döngüyü güçlendirmektedir. (Tepecik, 2013)

2005- 2025 yılları arasında insan ticaretini konu alan medya haberlerinin derinlemesine analiz edildiği bu çalışmada sömürü sürecinde zorlayıcı etmenler teması insan ticaretinde bireylerin iradelerinin nasıl kırıldığını ve nasıl savunmasız halde getirdiğini ve bu zorlayıcı etmenlerin nasıl işletildiğine dair güçlü göstergelerdir. Haber metinleri içerik analizinde ekonomik yoksulluk ve iş vaadi insan ticaretinin en temel itici faktörleri arasında yer almaktadır. Ekonomik sömürü döngüsü mağdurların içinde bulunduğu yoksulluk, onu riskli iş tekliflerine açık hale getirir (ILO, 2020).

Kişiler özellikle işsizlik olanlarının yüksek ve sosyal güvenlik ağının zayıf olduğu bölgelerden “iş vaadi ” aracılığıyla kandırılırlar. Bu vaad çoğu zaman fırsat değil sömürü sürecinin başlangıcıdır. Ancak burada dikkat çeken bir husus daha vardır. İş fırsatı genelde “çocuk bakıcılığı” ve “Ev hizmetlerinde” çalışma motifi üzerinden yer almaktadır. Bu türden işler genel olarak “kadın işi” olarak görülür ve kadın emeğinin görünmezliği ile sömürü haber medyasında patriarkal normların yeniden üretimi yoluyla meşrulaşır.

‘‘İzmir ve Manisa’da çocuk bakıcılığı ve hizmetçilik yaptıracaklarını söyleyerek, Türkiye’ye getirdikleri Rus uyruklu kadınları para karşılığı fuhşa zorladıkları iddiasıyla 10 kişi yakalandı.’’ (İnternet Haber, 21 Haziran 2006)

Araştırmada 138 vaka içinde toplam 68 vakada bireylerin ekonomik yoksulluk içinde çalışma ve iş vaadiyle kandırıldıkları görülmektedir. İş vaadi insan ticaretinde en yaygın aldatma yöntemlerinden biridir. Mağdurlar özellikle ekonomik yoksulluk içinde daha iyi gelir elde etme için iş vaadiyle kandırılmaktadır.

Mağdurun psikolojik kırılma yaşamasında başvuru en doğrudan araçlardan biri de **şiddettir**. Çalışmanın bulguları 138 vakanın 48’inde tacirin fiziksel şiddet veya işkence yöntemine başvurduğu bildirilmektedir. Literatürde bu durum fiziksel kontrol mekanizması olarak ifade edilir³⁸.

İnsan ticareti sınır aşan örgütlü bir suçtur. Uluslararası insan ticaretinde en sık başvuru yöntem kişinin **pasaport veya kimlik belgelerine el koymaktır**. Araştırmada 14 vakada mağdurların pasaportlarına el konulduğu bilgisi yer almaktadır. Mağdurların pasaportlarına el konularak hareket özgürlükleri, kimlikleri ve yasal statüleri ellerinden alınır. Mağdur hem yasal olarak görünmez hale gelir hem de kaçma-kurtulma ihtimali ortadan kalkar. Bu yöntem doğrudan özgürlüğü kısıtlayıcı insan hakları ihlallerinden biridir.

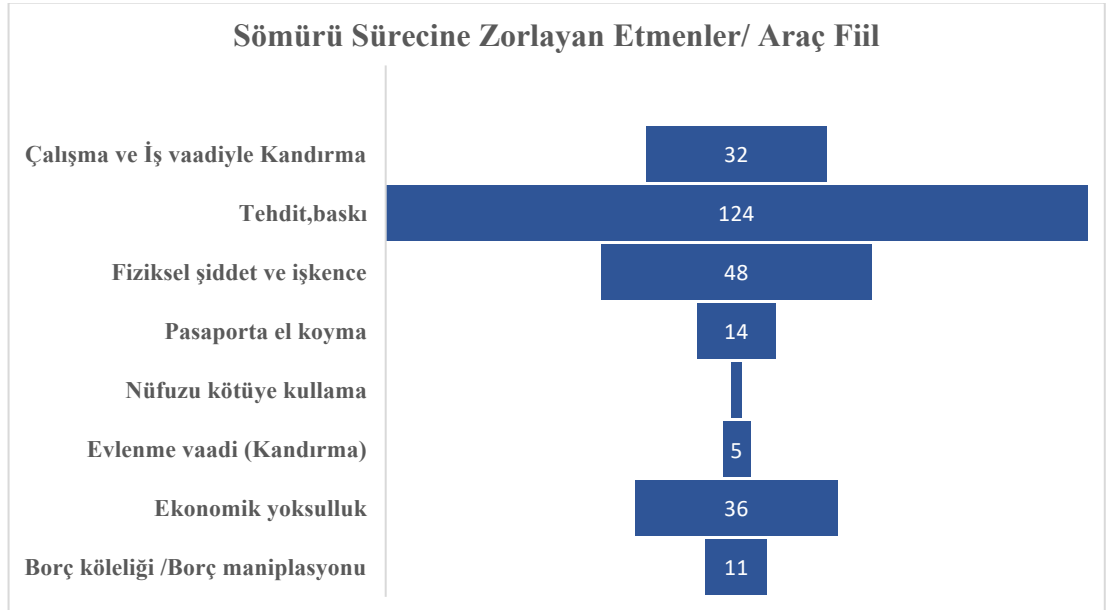
Veri analizinde sömürüye giden yolda en yüksek sayıya sahip kategori **(n:124) baskı ve tehdittir**. Tacirler mağdurlar üzerinde fiziksel, psikolojik veya duygusal baskı kurarak kontrol sağlar. Bu tehdit mağdurun kendisine ve hatta ailesine veya yakın çevresine karşı olabilir. Bu tür baskılar mağdurun kaçma, kurtulma yardım isteme veya ihbar-bildirimde bulunma olasılığını sınırlar.

³⁸ Law Enforcement Manual to Combat Trafficking in Human Beings. https://www.icmpd.org/file/download/54287/file/law%20enforcement%20manual%20to%20combat%20trafficking%20in%20human%20beings.pdf?utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi: 16.10.2025

Özellikle kadın mağdurların duygusal manipölasyon yoluyla tuzağa düşürüldüğü bir diğer yöntem “**evlenme vaadiyle kandırmak**” tır. Somut araştırmamızda toplam 5 haberde mağdurlar evlenme vaadiyle kandırılarak, güveni kazanılış ve zorla fuhuş yaptırılma amacıyla tedarik edilmişlerdir. Burada sömürü tipi fuhuşa zorlamak, araç fiil ise bir kişiyi evlenme vaadiyle kandırmaktır.

Son olarak modern köleliğin en tipik hallerinden biri olan borç köleliği ya da borç manipölasyonu da tacirlerin güven ilişkisini kazanma yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdurlar genellikle seyahat masrafları, konaklama veya iş bulma ücreti gibi gerekçelerle borçlandırılır. Ancak bu borcun ne miktarı ne de süresi bellidir. Gerçekte hiçbir zaman ödenemeyecek şekilde şişirilir ve mağdur, sürekli çalıştırılarak bu borcu ödemeye zorlanır. Bu durum ekonomik bağımlılığı kalıcı sömürüye dönüştüren bir mekanizmadır.

Grafik 6.Sömürü Sürecinde Zorlayıcı Etmenler/Araç fiiller

İnsan ticareti mağdurlarının önemli bir kısmının hedef ülkelerdeki tarım alanlarında sömürüldüğü göz önüne alındığında tarımdaki kayıt dışı istihdam ve çalışma şartlarının uygunsuzluğu insan ticaretini olumsuz yönde etkilediği açıktır.

“...Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen ailelerin... tarlaya tarım işçisi götürülen ve "elci" denilen Yüksel Ş.'nin evlerinden aldığı kızları tarlaya getirdiği, burada kızlara, "Neden tarlada çalışıyorsunuz? ...Zengin erkekler var onlarla eğlenebilir ve çok daha fazla para kazanırsınız" dediği, kandırdığı kızları da evine götürerek pazarladığı belirlendi. 17 yaşındaki kız ifadesinde Yüksel Ş.'nin kendisini "lüks hayat ve erkeklerle eğlence" diye kandırdığını kendisi fuhuş yapmak istemeyince ise "Ailenize söylerim sizin aileniz tutucu sizi bir gün yaşatmaz" diye tehdit ettiğini, bu nedenle korkup devam ettiğini söylediği öğrenildi ” (Sabah, 11 Kasım 2015)

5.1.4. Haber İçeriklerinin Derinliği

5.1.4.1. Yüzeysel İçerikler: Toplumsal Kültürel Dinamiklerin Görünmezliği

İnsan ticareti suçuna ilişkin haber metinleri incelendiğinde toplam 138 haberden 58 haber yüzeysel, 53 haber orta, 27 haber ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu bulgu medyanın konuya rutin polis- adliye haberciliği çerçevesinde baktığı, bilgi aktarımının asgari düzeyde ele alındığını göstermektedir. İnsan ticareti gibi çok katmanlı bir olgunun sadece operasyon bilgisi ve sayılarla sunuluyor olduğu, mağdurların deneyimleri, sosyoekonomik bağlamı ve hak temelli perspektif haber metinlerinde yer almadığı görülmektedir. Mağdurların yaşadıkları koşullar, ihtiyaçları ve kendilerine sağlanacak mağdur destek hizmetleri sürecinin arka planda kaldığı görülmektedir.

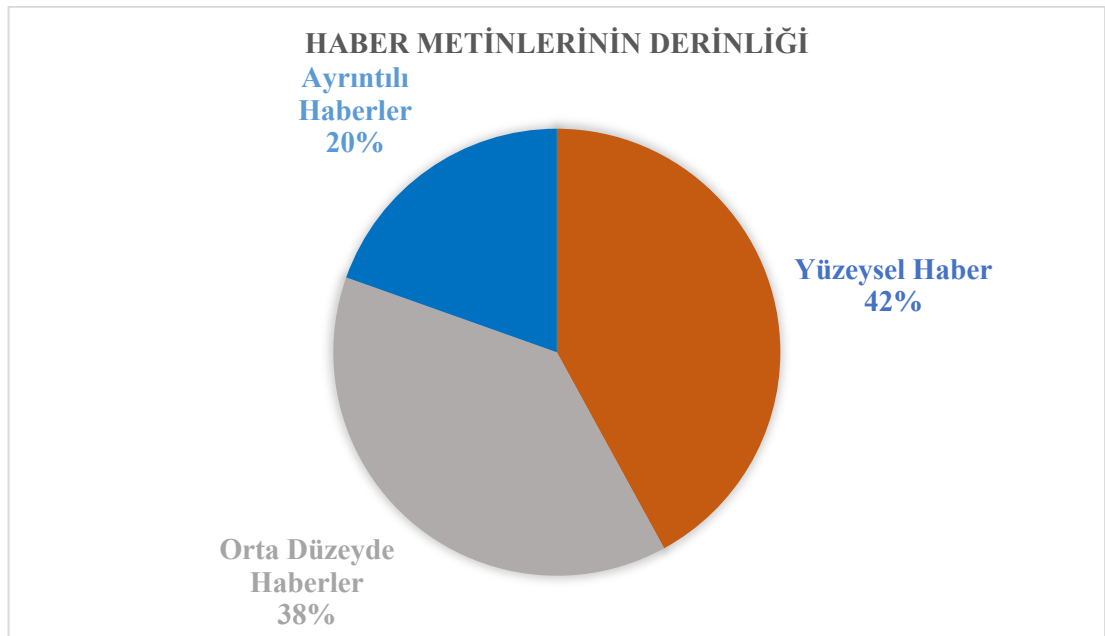
“Kayseri’de düzenlenen eş zamanlı operasyonlarda fuhşa zorlanan 10 kadın kurtarılırken, gözaltına alınan 6 kişiden 3’ü tutuklandı...Operasyonda Ç.H. (43), B.B. (28), S.K. (25), R.K. (36), R.B. (37), B.Ö. (26) yakalanarak gözaltına alındı. Operasyonda ayrıca zorla fuhuş yaptırılan 10 mağdur kadın kurtarıldı...” (Kayseri Gerçek Haber, 11 Şubat 2025)

Orta düzeyde verilen haber metinlerinde ise çoğunlukla operasyonların büyüklüğü, yakalanan kişi sayısı veya suçun mekânsal dağılımı üzerinde kurulmaktadır. Bu da medyanın ağır bir insan hakları ihlali yaratan insan ticareti olgusuna suç ve rakamsal veri odaklı bir anlatıya indirgediğini göstermektedir.

“Kocaeli ve Siirt'te yapılan eş zamanlı operasyonda fuhuşa teşvik, aracılık ve yer temin eden 14 şüpheli yakalandı. 10 mağdur kadın kurtarılırken, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu kapsamında 35 milyon TL taşınır taşınmaz mal varlığına el konuldu.

.. Dosya kapsamında 17 Aralık'ta 07.30 sıralarında Kocaeli ve Siirt'te eş zamanlı operasyon düzenlendi. Yapılan planlı operasyonlarda; Kocaeli il merkezinde 18, Siirt'te 2 olmak üzere toplamda 20 ikamet adreste arama yapıldı. Yapılan aramalarda fuhuşa teşvik aracılık ve yer temin eden 14 şüpheli yakalanarak gözaltına alındı. Ayrıca fuhuş yaptırıldığı tespit edilen 10 mağdur kadın kurtarıldı... 6 şüpheli tutuklanarak cezaevine gönderildi.” (Bursa’da Bugün, 20 Aralık 2024)

Grafik 7.Haber Metinlerinin Derinliği

Kadın hakları, göç, insan ticareti gibi toplumun hassasiyetinin yüksek olduğu alanlarda haber dili ve etiğinin daha kapsayıcı ve dönüştürücü bir çerçevede sunulması

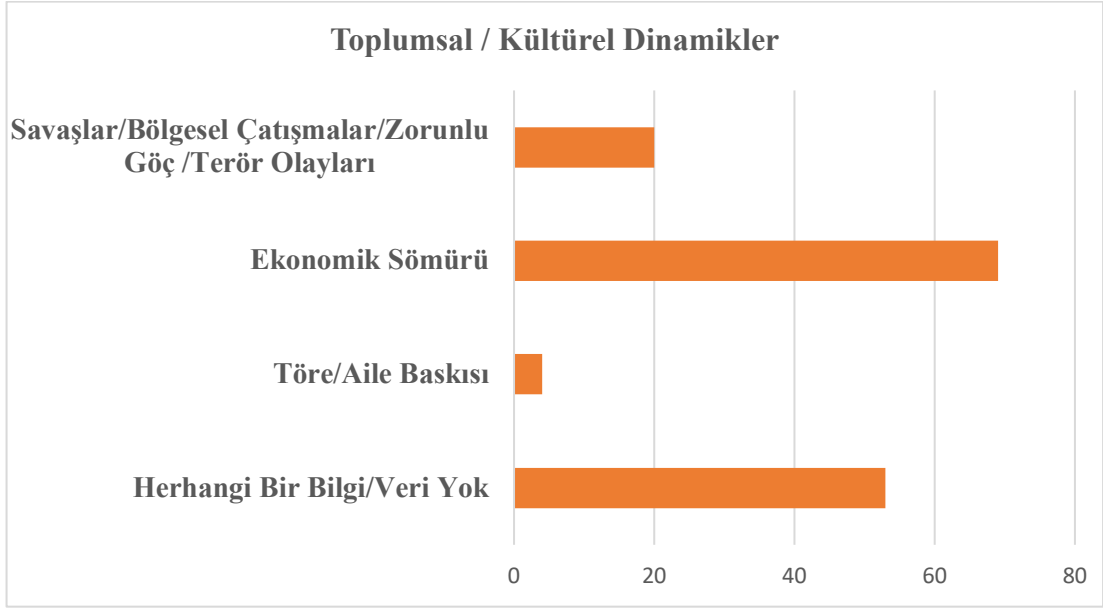
gerekmektedir. Ancak geleneksel habercilikte çoğu zaman olay merkezli bir anlatım olduğu görülmektedir. Burada hak temelli haberciliğin önemi devreye girer. Hak temelli habercilik hak ihlalinin görmezden gelmeyen “ötekileri” haber yapmak için muhakkak bir hak ihlalinin konusu/faili olmalarını beklemeyen ve bir haber yaparken hak ihlaline sebebiyet vermeyen habercilik anlayışıdır. (Alankuş, 2007:22).

Hak odaklı habercilik hak ihlaline uğrayanlardan yana etik ve politik bir tercihle yapılan insan haklarından daha geniş kapsamlı haberciliktir. Başlangıcı itibariyle erkek egemen haber merkezlerinde geliştirilerek neyin haber olması /olmaması gerektiğine ve hangi sözcüklerle, hangi kaynaklarla aktarılacağı öğrenilmiş ilke ve kodlarla davranılmaktadır. İdeoloji merkezli eril ve hegemonik bir kaynaktan değil toplumsal sorunlar ve çözümler açısından haberin sonuç odaklı değil süreç odaklı bir bakış açısıdır. Hak odaklı bir yaklaşımla habercilik yapılmaması barışın sağlanması ve sürdürülmesinde ve hak ihlaline uğramış bireyler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.³⁹ Araştırmanın konusu olan insan ticareti mağduru kadınların medyada mağduriyetlerinin görünmez kılınması, kamuoyuna insan ticaretinin yaygın ve sistematik bir hak ihlali olarak değil, münferit bir olay şeklinde aktarması sorunun toplumsal ve hukuksal boyutunun anlaşılmasını engeller. İnsan ticareti sorunu hak temelli bir perspektifle gündeme gelmez ise mağdur destek mekanizmaları, önleyici politikalar ve hukuki düzenlemeler yeterince gelişme göstermez. Bu da hem mağdurların görünürlüğünü engeller hem de toplumsal farkındalık ve çözüm süreçlerini zayıflatır.

Kadın odaklı habercilik ise medyada kadının “magazin nesnesi, cinsel obje, kurban ya da mağdur” olarak görünürlük kazanması değil, kadın kimliğini, kişiliğini, insan onurunu koruyarak arttırmayı amaçlamaktadır. (Alankuş, 2012: 26)

³⁹ https://bianet.org/haber/hak-haberciligi-ve-gazetecilik-101-270300#google_vignette

Grafik 8. Toplumsal Kültürel Dinamikler

Araştırmanın bulguları çevrim içi haber metinlerinde insan ticaretinin temsilinin büyük ölçüde sınırlı, yüzeysel, parçalı, olayların belirli yönlerine odaklanan, toplumsal bağlamdan kopuk bir biçimde kurgulandığını göstermektedir. Son yirmi yıl içindeki toplam 138 dijital medya haberinin incelendiği çalışmada, 53 haberin herhangi bir toplumsal, ekonomik ya da kültürel bağlama yer vermediği; yalnızca olay, fail, polis-operasyon merkezli bir anlatımla sunulduğu görülmektedir. Bu durum, çevrim içi haberciliğin insan ticaretine izole, münferit bir suç olgusu olarak çerçeveleme eğiliminde olduğunu, söylemsel bağlamda kopuk ve parçalı bir temsil biçimi benimsediğini göstermektedir.

Kriminolojik olarak insan ticareti olgusu bir suç olduğundan suçla mücadelede kurumsal çabaların önemli rol oynadığını belirtmek gerekir. İnsan ticareti araştırmacıları, hem kaynak hem de hedef ülkelerde kolluk kuvvetlerini ve yolsuzluk ve suç örgütü düzeyini önemli bir faktör olarak ele alır (Akee vd. 2010, 2014; Cho, Dreher ve Neumayer, 2013; 2014; Jakobsson ve Kotsa-dam, 2013).

Certel, Atasü Topçuoğlu, (2018) Suriye iç savaşı sonrası Türkiye'ye gelen Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin medyada nasıl temsil edildiğini 2011-2020 yılları arasındaki toplamda 139 internet haber metni üzerinden içerik analizi yöntemi ile

incelemiş ve Suriyeli kadınların çoğunlukla haber kaynaklarında özne olarak yer almadığı kadınların haber metinlerine pasif pozisyonlarla yerleştirildiği bazı isimlerin de Suriyeli kadınların para karşılığı evlendirilmeleri ya da iyilikle kandırılarak fuhuşa zorlandıklarını haber başlıklarında kadınların satılması evliliklerin ticarete dönüşmesi şeklinde kadınların nesneleştirildiği görülerek haklar temelinde bir ifadeye yer verilmediğine rastlamıştır.

Göç, kadın ve toplumsal cinsiyet kesişiminde Suriyeli kadınlarla evliliğin medya aracılığıyla nasıl kısıtlandığı üzerine yapılan bu çalışmaya paralel olarak bu araştırmada incelenen haber metinlerinin kaçında ‘‘insan ticareti’’ kavramına geçtiği incelenmiş 138 haberin başlığında ya da haber metinlerinin 46’sında doğrudan ‘‘**insan ticareti**’’ ifadesinin geçti sonucuna ulaşılmıştır. Birçok haber insan ticareti vakalarını ‘‘fuhuş’’, ‘‘kaçak göç’’, ‘‘şebeke operasyonu’’ ya da ‘‘kadın ticareti’’ gibi dar ve suç merkezli ifadelerle aktarmaktadır. Oysa ki insan ticareti yalnızca yasa dışı bir faaliyet değil, küresel eşitsizliklerin ve yapısal sömürünün bir yansımasıdır (Bales, 2012) Kavramsal olarak insan ticaretinin haber metinlerinde nadiren kullanılması, toplumsal farkındalık düzeyinin düşüklüğünü, medya söyleminde kavramsal derinlik düzeyinin eksikliğini, insan ticareti olgusunun yüzeysel bir biçimde ele alındığını hem toplumsal farkındalık politikaları hem de hak merkezli habercilik anlayışında boşluğa işaret etmektedir.

5.1.4.2. Ayrıntılı İçerikler: İnsan Ticaretinin Çok Boyutlu Arka Planı

Medyada yer alan yalnızca 27 haberin ayrıntılı haber niteliğinde olduğu, bunlardan 19’unun ise yabancı basın kaynaklı (Dış haber) olduğu, böylece medyada hak temelli habercilik yaklaşımının ve mağdur odaklı söylemin neredeyse istisna kaldığı görülmektedir. Dış haber kaynaklı insan ticareti haberlerinde ulusal basına kıyasla mevzuata daha hakim ve hak temelli bir perspektifte temsil bulduğu görülmektedir. Bu farklılığın öncelikle uluslararası medyanın uluslararası sözleşmeler (CEDAW, Palermo Protokolü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi vb.) ve insan hakları normlarına daha aşina olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla dış haberlerde mağdurlar yalnızca ‘‘suçun nesnesi’’ olarak değil aynı zamanda hak sahibi bireyler olarak temsil edilmekte, haber dili mağduriyetin ötesinde koruma, mağdur desteği ve sosyal politikalar üzerinde kurulmaktadır.

Uluslararası medya ayrıca mağdurların yaşadıkları deneyimler, toplumsal cinsiyet boyutu, göç ve sömürü ilişkileri gibi unsurları da ön plana çıkararak hak merkezli bir temsil sunarken ulusal basında polis-operasyon- adliye haberciliği pratiğinden öteye gidemediği görülmektedir. Bu fark bize göstermektedir ki medya yalnızca bilgi aktarma değil, aynı zamanda söylemsel bir güç olarak mağdurların toplumsal temsiline yön vermektedir.

Veri seti içerik analizine göre **ekonomik sömürü (69 vaka)** en sık atıf yapılan toplumsal ve kültürel dinamik olmuştur. Bu temsil biçimine insan ticaretinin genellikle “yoksulluk ve işsizlik” gibi bireysel ekonomik nedenlere indirgenerek yer verilmiştir. İnsan ticareti diğer ticaret alanları gibi fayda maliyet analizi yapılan bir başka ifadeyle tacirlerin kar amacı güden iş adamları gibi piyasa koşulları kar için uygun olursa seks ticareti ya da diğer sömürü biçimlerinden birine başvurarak hareket ettiği bir yer olduğu gerçektir. (Jakobsson ve Kotsadam, 2013: 88). Ancak seks ticareti için piyasa koşulları ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin ticari seks endüstrisi Almanya’da 2002’den beri bir iş kolu olarak sayılmaktayken, İsveç 1999’dan bu yana ticari seksin her türünü yasaklamıştır. Ya da çok bilinen düzeyde Hollanda Amsterdam’ın belli bölgelerinde seks ticaretine yasal olarak izin verilmektedir. (Jakobsson ve Kotsadam, 2013: 90-91).

Bilindiği üzere uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en fazla gelir getiren ve uluslararası suçlar arasında sayılan suç insan ticareti suçudur ve küresel bilançosu yıllık yaklaşık 170 Milyar ABD dolarıdır.(UNODC,2024).Ancak her ne kadar insan ticaretinin en büyük inceleme alanlarından biri ekonomik bilanço boyutu olsa da çevrim içi haberlerde insan ticaretini çoğunlukla ekonomik veya suç ekseninde ele aldığını, buna karşın makro düzeydeki yapısal eşitsizlikler, istihdam politikaları, göçmen emeğinin değersizleştirilmesi gibi yapısal bağlamları geri planda bıraktığı görülmektedir.

Geçmişte pek çok işçi göçü erkek egemenliğindeyken kadın nüfus çalışsa bile genellikle aile birleşimi kapsamında hareket edebilmekteydi. Kadın göçmenlerin toplam göç içindeki payı yıllardır %46 seviyesinde sabit kalmasına (de Haas vd.,

2019)'a rağmen göçün kadınlaşması kadınların göçmen işçi olarak artan göç hareketlerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Örneğin Yeşil Burun' dan İtalya 'ya, Myanmar'dan Tayland'a Tayland'dan Japonya'ya Filipinler'den Orta Doğu ve Avrupa'ya olan pek çok göç rotasını kadın işçiler oluşturmaktadır. Ancak kadınlar bakım ve ev hizmetleri gibi kayıt dışı sektörlerde genellikle iş gücü ve emeğin daha az görünür olduğu sektörlerde çalışmaktadır (Haas , Castles, & Miller, 2022)

Kadın emeğinin ekonomik değer üretiminde dışlanmasıyla beraber (Federici, 2012; Glenn, 1992) kadınların ev içi hizmet sektöründe görünmezliği aynı zamanda insan ticaretinin yaygın ve en az fark edilen alanlarından birini oluşturmaktadır. Çalışmanın bulguları göstermektedir ki medya söylemindeki ekonomik zorluklar çoğunlukla mağdurun çaresiz durumu ya da kişisel koşullarıyla sınırlandırılmakta, sistematik bir sorun olarak değil bireysel bir talihsizlik olarak sunulmaktadır.

Bir diğer yapısal dinamik olan toplumsal cinsiyet, geleneksel normlar veya ataerkil toplum yapısının insan ticareti ile ilişkisel yapısına değinmiştir. Toplumsal ve kültürel dinamikler teması içindeki toplam haberler içinde 4 vaka ile karşımıza çıkan töre ve aile baskısı kategorisinin haber metinleri içinde oldukça sınırlı bir temsil alanına sahip olduğu, haber söylemlerinde neredeyse tamamen görünmez kılındığı görülmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet temelli yapısal şiddet arka plana itilmektedir.

Savaşlar ve bölgesel çatışmalar insan ticaretinin en temel itici faktörlerinden biridir. Çatışma ortamlarında devlet otoritesi zayıflaması, ekonomik çöküş, zorunlu göç hareketleri bireyleri sömürüye açık hale getirmektedir. Özellikle kadınlar ve çocuklar hukuki koruma eksiklikleriyle de birlikte insan tacirlerinin hedefi haline gelmektedir (UNODC, 2022) Çatışma aktörleri, kaçakçılık ağları, silahlı gruplar hem zorla çalıştırma hem de seks köleliği üzerinden gelir elde ederler. Örneğin; Orta Doğu ve Afrika'daki çatışmalarda özellikle son 20 yılda kadınlar ve kız çocukları zorla evlendirme, çocuk askerlik ve cinsel sömürü vakalarının belirgin biçimde arttığı gözlemlenmiştir (UNHCR, 2018; Zimmerman & Oram, 2020). Bu bağlamda savaşlar ve iç çatışmalar insanları yalnızca göçe zorlayan bir unsur değil, aynı zamanda insan ticaretinin yapısal zeminini genişleten bir süreçtir. Yerinden edilen bireyler, yasal

koruma ve istihdam erişiminden mahrum kaldıklarında daha güvende bir yaşam umuduyla insan tacirlerinin sunduğu sahte iş vaatlerine yönelirler. Böylece savaş insan ticaretinde itici faktör olurken savaş ve çatışmalar sonucunda ekonomik refah ve bireylerin yeniden yapılanma süreçleri çekici faktör haline gelir. (Wheaton, Schauer & Galli, 2010).

Savaş, çatışma ve kitlesel yerinden edilme halleri insan ticareti pratiklerini hem niteliksel hem de niceliksel açıdan etkilemektedir. Savaş esnasında cinsel şiddet organize bir eylem olarak kabul edilmektedir. İnsan ticareti akışları bakımından değerlendirildiğinde günümüzde savaş ve çatışma ortamında gücün göstergesinin yolu kadına karşı uygulanan cinsel şiddetten geçmeye başlamış ve hakimiyet sağlama biçimi olarak kadınlar tercih edilmiştir. Uluslararası hukuk açısından da kadına karşı cinsel şiddet uluslararası suç olarak kabul edilmesine rağmen günümüzde uygulama konusunda hala çifte bir standartın olduğu görülmektedir (Altınsoy, 2022)

Araştırmada saptadığımız vakalardan “*’Arakanlı Müslüman genç kızlara yönelik sistematik cinsel istismar ve zorla fuhuş’*” (Meganews, 21 Mart 2018), “*’ Ukraynalı kadınların savaştan kaçarken karşılaştığı tehlike: İnsan kaçakçıları’*” (Ekmek ve Gül, 18 Mart 2022), “*’15 yaşında DEAŞ’a katılan İngiliz kadın’*”(Sözcü, 7 Nisan 2024), *’Suriyeli kadınlar insan tacirlerinin hedefinde’*”(Demokrat Haber, 28 Şubat 2013) haber başlıklı içerikler literatürde tanımlanan çatışma bağlantılı kırılma mekanizmalarını doğrulamaktadır.

Çatışma ortamları devlet korumasını zayıflatmakta, tacirler ise bu koruma boşluklarından yararlanarak özellikle cinsel sömürü ve zorla çalıştırma biçimlerini yaygınlaştırmaktadır. Ancak medyada bu vakaların haber temsilleri, çoğunlukla bireysel dram ve sansasyonel unsurlar etrafında kurgulayarak, çatışmaların yapısal etkilerini, hukuki/kurumsal eksiklikleri nadiren derinlemesine ele aldığı sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak bu durum, insan ticaretinin çatışma ve zorunlu göçler bağlamındaki karmaşık neden- sonuç ilişkilerini kamuoyunda ve politika belirleme süreçlerinde eksik ya da yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır.

5.2. Suçun İşleniş Biçimine Göre Dağılımı (Organize-Bireysel)

Medyada yer alan 138 haberin 123'ü örgütlü/organize, 14'ü bireysel, 1'i ise hem örgütlü hem de bireysel bir biçimde işlendiği görülmektedir. Haber metinlerinde çoğunlukla organize suçlar ön plana çıkarılmıştır. "Şebeke lideri", "çete üyeleri" gibi fail figürleri detaylandırılmış ancak bu olayların arkasındaki yapısal nedenler (yoksulluk, göç, kadın emeğinin değersizleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği) çoğunlukla haberlerde yer almamıştır. Ayrıca medya dili, insan ticaretini organize bir suç olarak aktarmakta, toplumsal cinsiyet boyutunu ihmal etmektedir.

*“Mersin merkezli İstanbul ve Şanlıurfa'da, insan ticareti, zorla fuhuş, fuhuşa teşvik, aracılık ve yer temini suçlarını işleyen bir **şebekeye** yönelik geniş çaplı operasyon düzenlendi. Operasyon sonucunda 18 şüpheli yakalanırken, şebekenin elinden 58 mağdur kadın kurtarıldı...” (Gaziantep Söz, 23 Ekim 2024, Organize İşlenen)*

Birleşmiş Milletler Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşmeye ek Protokol (Palermo Protokolü) insan ticaretini doğrudan örgütlü suç bağlamında ele alır. Protokol'de insan ticareti, yalnızca bireysel bir istismar biçimi değil, çoğunlukla uluslararası nitelikli suç örgütlerinin faaliyet alanı olarak tanımlanır.⁴⁰ Benzer biçimde ABD İnsan Ticareti Raporları (TIP Reports) her yıl insan ticaretin devletler arası bir suç ağı olarak rapor eder ve organize yapıları görünür kılar. Avrupa Birliği'nin insan ticaretiyle mücadele stratejileri de suçun ulusötesi ve organize doğasına dikkat çeker.⁴¹ Gerek suçun mekânsal örüntüleri ile bu suçun işleniş şekli veri analizi, gerekse bireysel şiddet eylemlerinden çok organize, planlı, ağsal ilişkilerle yer bulması bu suçun örgütlü bir suç tipi olarak kodlanmasını sağlamaktadır. Her ne kadar insan ticareti suçu çoğunlukla organize olmuş örgütlü bir yapı içinde işlenme eğilimi gösterse de bireyler, aile üyeleri, işverenler de bu korkunç suçun faili olabilir. Medya haberleri olayı “suç

⁴⁰ Birleşmiş Milletler Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşmeye ek Protokol (Palermo Protokolü) Erişim Tarihi: 30.09.2025 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030318.htm#4>

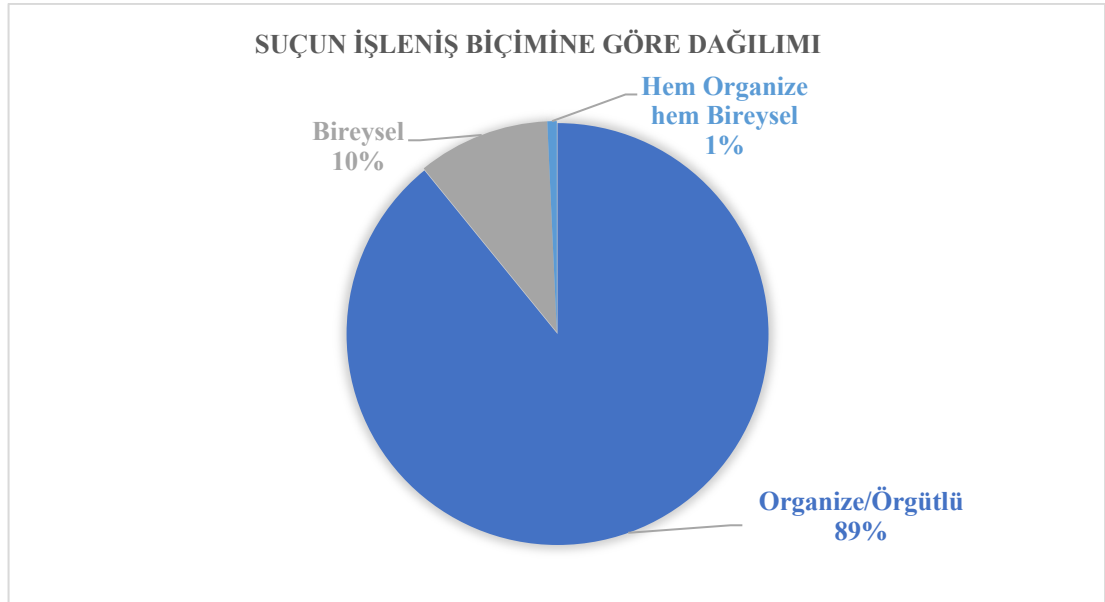
⁴¹ Özellikle 2012-2016 AB Stratejik Çerçevesi insan ticaretinin zamanımızın köleliği olduğu ve insan haklarına ve mağdurlara odaklanan, suçun sınır aşan yapısı sebebiyle tüm devletleri kapsayıcı entegre bir yaklaşım gerektiğine, kilit aktörler arasında gelişmiş koordinasyon ve iş birliği ile politika birliğine öncelik verilmesi gerekliliğine vurgu yapar. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52012DC0286&utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi: 30.09.2025

örgütü yakalandı ‘’ çerçevesinde sunarsa, mağdurların yaşadığı travma , sömürü biçimleri ikinci plana atılır.Bu da kamuoyunda farkındalık yaratmak yerine ‘’suç ve suçlular’’ odaklı bir algı yaratır.

‘‘Antalya’da yaşayan Ceyda K., 9 yıl önce evdeki sorunlardan kurtulmak için akraba evliliği yaptı. Ancak kocası zorbanın teki çıktı. Vicdansız adam, genç kadına zorla fuhuş yaptırdı. Karşılığında da uyuşturucu aldı. Talihsiz kadın ise yardım çağlığı attı: Beni bu bataklıktan kurtarın!’’ (Sabah, 19 Mayıs 2021, Bireysel İşlenen)

İnsan ticaretinde kaynak ülkedeki bireyin hedef ülkeye ulaştırılması için gereken örneğin sahte pasaport, seyahat, konaklama ve ulaşım gibi tacirler bakımından ticari maliyetleri bulunabilmektedir. Bu nedenle insan tacirleri organize suç örgütleriyle yakın ilişkili kabul edilmektedir.

Grafik 9.Suçun İşleniş Biçimine Göre Dağılımı

İnsan ticareti suçu turizmden, tekstile, ulaşımdan pek çok özel sektör koluyla iç içe olabilir. Eğer medya insan ticaretine sadece organize suç vurgusu yaparsa kamu politikaları da daha çok güvenlik merkezli ve sınır denetimi odaklı kalır, mağdurların

korunması, mağdur destek hizmetleri veya rehabilitasyon politikaları geri planda kalır, sıradan vatandaşların bu konuda farkındalığı azalır.

SONUÇ

Bu araştırma, insan ticareti suçunun özellikle kadın mağdurlar bağlamında medyada nasıl temsil edildiğini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın başında belirlenen temel araştırma soruları ile insan ticareti mağduru kadınların medyada ne şekilde temsil edildiği, suçun mekânsal dağılımının haberlerde nasıl kurgulandığı ve medyanın insan ticaretiyle mücadelede nasıl bir rol üstlendiği üzerine odaklanmıştır.

Bu çalışmada, insan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsili içerik analizi ve mekânsal veri incelemesi yoluyla ele alınmıştır. Elde edilen veriler ve grafik-tablo bulguları, insan ticaretinin kadınlar üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sererken, medyanın bu suçu nasıl temsil ettiği konusunda önemli tespitler sunmuştur. Çalışmanın veri toplama sürecinde insan ticareti mağduru kadınların sorunlarının tek bir perspektiften anlatılması sorununa da dikkat çekmek istenmiştir. Çalışmada haberlerin hangi çerçevede ele alındığı anlaşılmaya çalışılmış, insan ticareti mağduru kadınların medyadaki temsillerinde ciddi bir kavram kargaşası olduğu görülmüştür.

2005-2025 yılları arasında medyaya yansıyan vakaların 39'u Türkiye dışında olmak üzere, tarama döneminde medyaya yansımış 138 farklı vaka saptandığı görülmüş ve çoğunun cinsel sömürüye ilişkin vakalar olduğu sonucuna varılmıştır. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye' de de insan ticareti esas olarak cinsel istismar amaçlı insan ticaretiyle ilişkilendirilmektedir. Mevcut bulgular Türkiye'de tespit edilen neredeyse her mağdurun cinsel istismar amacıyla tedarik edilen kadın veya çocuklar olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bulguları 4 ana temada ele alınmıştır.

1. Mağdur Profili ve Kadın Mağdurların Medyadaki Temsili
2. Suçun Mekansal Dağılımı ve Coğrafyası
3. İnsan Ticareti Suçunun Cinsel Sömürüye İndirgenmesi ve Diğer Sömürü Biçimlerinin Görünmezliği
4. Haber İçeriklerinin Derinliği

Mağdur profili ve kadın mağdurların medyadaki temsili temasında incelenen 2005-2025 yılları arasında medya haberlerinde yer alan insan ticareti mağduru kadınların oranı erkeklerin çok çok üzerindedir ve yabancı uyruklu mağdurların sayısı Türk vatandaşı mağdurlardan fazladır ayrıca reşit olamayan çocuk mağdurlar da 27 vak’a ile karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada incelenen 138 vakanın 137 sinden sömürüye maruz bırakılan kesim kadınlar ve kız çocuklarıdır. Bu dağılım insan ticareti suçunun toplumsal cinsiyet boyutunu ortaya koyan araştırmanın en önemli sonuçlarından biridir. Kadın mağdurlar ağırlıklı olarak cinsel sömürü, amacıyla ticarete konu olduğu görülmektedir. Kadınların haber sunumunda sömürü sürecindeki öznel deneyimlerine neredeyse hiç yer vermeden edilgen ve pasif bir biçimde genellikle edilgen ve çaresiz kurbanlar konumunda sunulmuştur.

Kadın mağdurların ağırlıklı olarak cinsel sömürü amacıyla ticarete konu olduğu görülmektedir. Erkekler ise zorla çalıştırma amaçlı sömürü türüne maruz bırakılmaktadır. Ancak erkek mağdurlar medyada neredeyse hiç görünmemektedir. Kadın mağdurlar ise çoğunlukla cinsel sömürü bağlamında sunulmuştur. Burada dikkat çeken önemli bir farklılık söz konusudur: Bu durum birkaç nedenle açıklanabilir. İlk olarak, ulusal basının insan ticaretine yaklaşımı büyük ölçüde “*polis-adliye haberciliği*” çerçevesinde şekillenmekte ve suçun dramatize edilebilecek boyutlarına, özellikle de cinsel sömürüye odaklanmaktadır. İkinci olarak, erkek mağdurların yer aldığı zorla çalıştırma veya emek sömürüsü vakaları, kamuoyunda yeterince dramatik bulunmamakta ve haber değeri düşük görülmektedir. Haber metinleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet algıları da erkek mağdurların mağduriyetini görünmez kılmakta, erkeklerin mağdur konumunda temsil edilmesi, hâkim toplumsal normlarla örtüşmediği için medyada daha az yer bulmaktadır. Kadınlar mağduriyet süreçlerinde kendi hayatlarının öznesi değil “kurtarılan pasif kurbanlar” olarak temsil bulmaktadır. Yabancı uyruklu kadınlar “öteki” ya da “yabancı” kimlikleriyle kodlanmıştır. Böylece haber dilinin toplumsal cinsiyet kalıplarını pekiştirdiği ve ayrımcı bir söylem düzleminde üretildiği görülmektedir.

Suçun mekânsal dağılımı ve coğrafyası temasında mekânsal bilgiler çoğu haber metninde yüzeysel verilmiş, göç rotaları ve sınır hareketleri gibi yapısal olgular sınırlı

bir şekilde aktarılmıştır. 2005-2025 yılları arasında tespit edilen toplam 138 vakanın medya haberlerinde en çok yoğunlaştığı iller 14 vak'a ile İstanbul, 8 vak'a ile Adana, 7 vak'a ile Antalya ve 6 vak'a ile Ankara olduğu görülmektedir. Turizm faaliyetleri ve mevsimsel göçle insan ticareti vakalarında artış olabilmektedir. Özellikle Adana merkezli vakalar çevre illerle (Mersin ve Hatay) bağlantılı bir bölgesel suç ağı örüntüsü olduğunu göstermektedir. İnsan ticareti vakaları yalnızca büyük şehirlerde değil küçük şehirlerde de meydana gelebilmektedir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 138 medya haberinin 124'ü cinsel sömürü vakaları olduğu görülmüştür. Bu durum medyanın insan ticareti suçunu neredeyse tamamen "fuhuş operasyonu" olarak çerçevelediğini göstermektedir. İşgücü ve emek sömürüsü, zorla çalıştırma, zorla evlendirme gibi diğer sömürü biçimleri medyada neredeyse görünmez kılınmıştır. Haberlerde insan ticareti olgusunun hukuki, sosyal ve kültürel nedenlerine neredeyse hiç değinilmemektedir.

Haber içeriklerinin derinliği ve söylemsel durum analizinde ise 138 haberin yalnızca 27 'sinin ayrıntılı içeriklerden oluştuğu, bunların çoğunun ise dış basın kaynaklı olduğu görülmüştür. İnsan ticareti olgusu Türk mediasında genellikle yüzeysel, eksik ve "polis-adliye habericiliği" biçiminde olduğu saptanmış, medya temsilinde etik ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı büyük ölçüde eksik kalmıştır.

İnsan ticareti olgusunun haber içeriklerinde toplumsal cinsiyet boyutuna bakıldığında kadın mağdurlar ön plandadır ve deneyimleri toplumsal cinsiyet kalıplarıyla aktarılmıştır, erkek mağdurlar ise görünmezdir. Medya mağduriyeti bireysel "kandırılma" hikayesine indirgemekte, yapısal etmenlere yer verilmemektedir. Haber metinleri incelendiğinde en yaygın sömürü türü cinsel sömürü vakalarıdır. Ayrıca kadın mağdurlar çoklu sömürü biçimlerine de maruz kalabilmektedir. Zorla evlendirme ev içi hizmet ve esaret benzeri uygulamalar medyada görünmez hale gelmiştir. Haber metinlerinde insan ticareti elementlerinin varlığı analiz edildiğinde ekonomik yoksulluk ve iş vaadiyle kişilerin kandırılması temel itici faktördür. Tacirlerin tehdit, baskı ve fiziki kontrol mekanizmaları gibi tahakküm uygulamaları mağdurların kaçma -kurtulma imkanını engellemektedir.

Medya insan ticaretini yüzeysel ve operasyon merkezli bir söylemle aktarmaktadır. Medya toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin söylemi pekiştirerek mağdurları pasifleştirmektedir. Medya insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin kamuoyu farkındalığını arttırmak yerine, suçun gerçek boyutlarını dar bir çerçeveye sıkıştırmış , BM Palermo Protokolü ‘nün 4P stratejisi (önleme, koruma, kovuşturma, işbirliği) haberlerde görünmemektedir. Medyada ulusal yönlendirme mekanizması içinde yer alan ‘‘koruma’’ ve ‘‘mağdur destek mekanizmaları’’ neredeyse hiç anlatılmamıştır. Bu durum insan ticaretiyle mücadelede medya temsilcileri ve kamu farkındalığı açısından büyük bir boşluk yaratmaktadır

Bu araştırma, insan ticareti haberlerinde toplumsal dinamiklerin görünürlüğüne son derece sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın en önemli bulgusu medyanın insan ticareti olgusunu cinsel sömürüye indirgediği, insan ticaretinin diğer görülme biçimlerinin medyada yeteri kadar yer bulmadığıdır. Bulgular, fuhşa zorlamanın söylemde baskın olduğunu, toplumsal ve kültürel etmenlerin ise görünmez kaldığını göstermektedir.

Haritalar, insan ticaretinin yalnızca metropollerde değil küçük şehirlerde de artış gösterdiğini ortaya koymuştur. Suçun mekânsal boyutu, yalnızca olayın geçtiği şehir adıyla sınırlı tutulmuş, göç rotaları, sınır hareketleri gibi yapısal dinamikleri ihmal edilmiştir. Bu bakımdan olayların mekânsal bağlamı genellikle eksik verilerek yalnızca olayın geçtiği şehir adıyla sınırlı tutulmuştur.

İnsan ticareti suçunun cinsel sömürüye indirgenmesi ve diğer sömürü biçimlerinin görünmezliği temasında 138 haberin 124 ü cinsel sömürü ile ilgili vak’alardır. Bu durum insan ticareti olgusunun medyada tek boyutlu biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Cinsel sömürü haberlerinde haber içerikleri daha çok polis-operasyon fail çete lideri gibi motiflerle incelendiği, suçun hukuki temellerine ve toplumsal kültürel dinamikleri gibi yapısal nedenlerine neredeyse hiç yer verilmediği görülmüştür. Bu temsil biçimi de kamuoyunda insan ticareti farkındalığını zayıflatmakta ve toplumsal nedenlerini görünmez kılmaktadır.

Sömürü sürecinde bireylerin iradelerinin nasıl sakatlandığını ve savunmasız hale getirildiğinin analiz edildiği insan ticaretinde sömürü sürecine zorlayan etmenler temasında bireylerin ekonomik yoksulluk içinde olması, çalışma ve iş vaadiyle kandırılmaları en büyük insan ticareti göstergelerindendir. Aynı zamanda kişileri hem sömürü sürecine iten hem de kaçma-kurtulma ihtimallerini zayıflatan diğer bir insan ticareti elementlerinden biri de tacirin kişiler üzerindeki tehdit ve baskı unsurlarıyla kurduğu tahakkümdür.

Haber içeriklerinin derinliği temasında yüzeysel haberler orta düzeyde haberler ve ayrıntılı haberler analiz edilmiştir. İncelenen 138 haberin yalnızca 27 ‘si ayrıntılı içerikler taşımaktadır ve bu 27 haberin 19 ‘u dış basın kaynaklıdır. Bu Türk medyasında haberlerin genellikle kısa, bilgi eksikliği taşıyan, kriminalize olay merkezli biçimde hazırlandığını göstermektedir. Dış haberlerde bu temsil uluslararası hukuk referansları ve hak temelli bir yapıdadır. Medyada hak odaklı habercilik yaklaşımı büyük oranda eksiktir. Mağdurların hukuki koruma, rehabilitasyon gibi mağdur destek süreçlerinden neredeyse hiç bahsedilmemektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu haber üretiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve etik sorumluluk dikkate alınmamıştır. Bu durum insan ticareti gibi karmaşık bir suçun yüzeysel ve yanlış toplumsal algılar üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak medyada insan ticaretinin temsili tek boyutlu, yüzeysel, operasyon odaklı olduğu görülmektedir. Kadın mağdurlar görünür fakat özne konumunda değil, erkek mağdurlar ise görünmezdir. Suçun yapısal, sosyal ve ekonomik boyutları görünmez kılınmakta, insan ticaretinin kamuoyu farkındalığı sınırlı kalmaktadır.

TARTIŞMA

İnsan ticaretiyle mücadele çabaları başta kadın ve kız çocukları olmak üzere insan ticaretini önlemek ve faillerin cezalandırılması amacıyla kabul edilen Birleşmiş Milletler Protokolünün kabul edildiği tarih olan 2000 yılından bu yana önemli ölçüde artmıştır. Bu Protokol özellikle kadın ve kız çocuklarının korunmasını vurgulamaktadır. Protokolün ana teması olan 4P Stratejisi (önleme, koruma, kovuşturma ve iş birliği) küresel çapta en kritik insan ticareti karşıtı çabalardan biridir. Araştırmanın temel soruları çerçevesinde medya haberleri analiz edildiğinde kadınların bu süreçlere nasıl sürüklendiği, ekonomik ve sosyal koşullar anlatılmadan, yalnızca "kandırılma", "zorlanma" veya "batağa saplanma" gibi yüzeysel ifadelerle yetinildiği görülmektedir. Bu durum medya temsilcilerinin insan ticareti uzmanları tarafından farkındalık artırıcı eğitim almalarını zorunlu kılmıştır.

Uluslararası literatürde insan ticareti mağdurlarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ve özellikle cinsel sömürü amacıyla ticarete konu oldukları sıkça vurgulanmaktadır (UNODC 2022, TIP Report 2022). Erkek mağdurlar ise daha çok zorla çalıştırma, suçta kullanılma veya zorla dilendirme bağlamında ele alınmakta ve bu bakımdan kadın mağdurlardan ayrılmaktadır. Kadınların bu bağlamda öne çıkmasının temel nedeni, ticaretin en yaygın biçiminin seks ticareti olması ve bu alanın toplumsal cinsiyet rolleri ile doğrudan ilişkili bulunmasıdır. Dolayısıyla literatürde genel eğilim, kadınların cinsel sömürü, erkeklerin ise emek sömürüsü alanında mağdurlar olarak temsil edilmesidir.

Bu çalışmanın bulguları literatürde ortaya konan eğilimlerle önemli ölçüde paralellik göstermektedir. Özellikle bu çalışmada incelenen 138 haberin 137' sinde mağdurların her yaşta kadınlardan oluşması literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte erkek mağdurların haberlerde neredeyse hiçbir yer bulmaması, literatürde aktarılan '*zorla çalıştırma bağlamında erkeklerin görünürlüğü*' ile çelişmektedir. UNODC 'nin 2024 yılı verilerine göre erkek mağdurların sayısının artış eğilimi gösterdiği vurgulanmaktadır. Ancak medya temsiliinde halen daha kadın mağdurla öne çıktığı görülmektedir. Bu farklılık ulusal basının haber dilinde insan ticaretini çoğunlukla cinsel sömürü ve fuhuş operasyonları bağlamında ele alması, dolayısıyla kadın mağdurları ön plana çıkararak erkek mağdurları görünmez kılmasıyla

açıklanabilir. Böylece araştırmanın bulguları kadınların insan ticareti mağdurlarının en kırılgan grubu olduğunu teyit ederken, aynı zamanda ulusal medyanın temsil tercihlerinin mağdurların toplumsal görünürlüğünü ve bu suçun ne biçimde algılandığını şekillendirdiğini göstermektedir. Literatürde erkeklerin zorla çalıştırma mağduru olarak hatırı sayılır bir oranda yer aldığına işaret edilirken, ulusal medyada erkek mağdurların neredeyse hiç görünmemesi, haberlerin söylemsel tercihleriyle ilgili önemli bir boşluğu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, bir yandan literatürdeki genel eğilimleri desteklerken, diğer yandan ulusal basının insan ticareti temsiliinde önemli bir tek taraflılığa işaret ettiğini göstermektedir. Kadın mağdurların görünürlüğü, suçun cinsel sömürü boyutunu öne çıkarırken; erkek mağdurların görünmezliği, insan ticaretinin emek sömürüsü boyutunu gölgede bırakmaktadır. Bu tablo, yalnızca medyanın temsil tercihlerine değil, aynı zamanda kamuoyunun algısına da yön vermekte ve insan ticaretinin toplumsal cinsiyet boyutunu belirginleştirirken, diğer mağduriyet biçimlerini görünmez hale getirmektedir.

Haber içerikleri incelendiğinde olaylara ilişkin kadınların yaşadıkları sorunlarda hayatlarının birer öznesi olarak değil kurtarılan mağdurlar olarak ifade edilmiştir. Özellikle kadının medyadaki temsili temasında yabancı uyruklu kadınların yabancılık ve öteki kavramlarıyla tanımlandığı görülmektedir. Kadınların haber sunumunda sömürü sürecindeki kendi deneyimlerine yer vermeden edilgen ve pasif bir biçimde **“madunlaştırılarak”**⁴² aktarıldığı görülmektedir. Kadınların kendi hayatlarının öznesi olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği haberlerin kadın mağdurlara yönelik pek çok ayrımcı düşünce ve tutumları besleme olasılığını doğurmuştur.

Haberlerin büyük kısmında kadınlar suçun öznesi değil, nesnesi konumundadır. Kadın mağdurların deneyimleri toplumsal cinsiyet kalıplarını pekiştiren bir dille aktarılacak sorunun toplumsal ve hukuki boyutunun anlaşılması engellenmiştir. Bu durum hem mağdurların görünürlüğünü kısıtlamış hem de toplumsal farkındalık ve çözüm

⁴² Spivak’a göre Madun; toplumda iktidarın, temsilin ve sözcülüğün dışında bırakılan, sesini duyuramayan kesimdir. Madunlar kendi dilinde konuşamaz. Onların dili sistem içinde geçerli sayılmaz. Onları temsil edenler kendi bakış açılarını dayatır. Bugün hala “Temsil kimin hakkıdır? Tartışmalarının temelini oluşturur.

Spivak, G. C. (2023). Can the subaltern speak?. In Imperialism(pp. 171-219). Routledge.

sürecinin etkinliğini azaltmaya zemin hazırlanmıştır. Kadın mağdurlara yönelik insan onurunu koruyan, hak odaklı habercilik anlatı örneklerinin son derece düşük olduğu görülmüştür.

İnsan ticareti mağdurlarının genellikle birden fazla sömürü türüne maruz kalabildiği görülmektedir. Örneğin fuhuşa zorlanan bir kadın esaret altında olabilir ya da zorla evlendirilen potansiyel bir mağdur cinsel sömürüye maruz bırakılabilir. Bu iki durum bir araya geldiğinde kadınlar görünürde “eş” olarak görünse de gerçekte insan ticareti mağduru haline gelmekle birlikte ev içinde olduğu için görünmez hale gelmektedir. Böylece bir sömürü türü diğerinin nedeni olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bu araştırmada insan ticareti olgusunun medyada temsiline ilişkin veriler sadece içerik ve söylem düzeyinde değil aynı zamanda mekansal boyutuyla da incelenmiştir. Bu bağlamda mekânsal dağılım analizi, suçun yalnızca içerik bakımından temsil biçimini değil, aynı zamanda coğrafi örüntülerini, bölgesel farklılıkları suçun mekânsal olarak yoğunlaştığı alanlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece insan ticareti suçunun medyadaki görünürlüğü ile mekânsal gerçekliği arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak ve suçun coğrafi dağılımına dair temsillerin medya söylemleriyle nasıl kesiştiğini anlamak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda suçun mekansal dağılımı ve coğrafyası teması altında incelenen bulgular arasında en önemlisi suçun mekânsal boyutunun belli bir yer ya da bölgede sınırlı kalmayıp coğrafi bağlamda bölgesel suç ağı örüntüsü olduğunu ve suçun organize görüntüsünün daha sık yaşandığıdır.

İlgili literatürde çoğu araştırma insan ticaretini hukuki, politik, uluslararası ilişkiler göç ya da kriminolojik perspektiflerden incelerken medya çalışmaları alanında bu suça haber çerçeveleri ve medya söylemi üzerinden kapsamlı biçimde analiz eden çalışma oldukça sınırlıdır. Krsmanović (2020), insan ticaretinin medyadaki temsiline odaklanan az sayıdaki akademik eserden biri olması nedeniyle literatürde önemli bir yere sahiptir. Krsmanović’in çalışması Birleşik Krallık, Hollanda, Sırbistan medyalarındaki insan ticareti haberlerini karşılaştırmalı olarak inceler. Amaç görsel sunumların özellikle cinsel sömürü bağlamında insan ticareti konusunu nasıl çerçevelediğini, bu çerçevelerin mağdurlar, failer, politika ve kamuoyu algısı

üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Analiz hem nicel içeirik analizine hem de nitel görüşmelere dayanır. Çevrimiçi haberlerin metin ve görsellerinin kodlanamsıyla elde edilen veriler ayrıca gazeteciler ve insan ticaretiyle mücadele vaka çalışanlarıyla yapılan görüşmeleri kapsamaktadır. Çalışma medyanın çoğunlukla cinsel sömürü üzerinden çerçvelendiğini ve diğer sömürü biçimlerinin görece ihmal edildiğini vurgulamıştır. Bu durum çalışmamızın “insan ticaretinin cinsel sömürüye indirgenmesi ve diğer sömürü biçimlerinin görünmezliği” bulgusuyla tam olarak örtüşmektedir. Üç ülke medyasının farklı politika ve medya sistemlerine rağmen seks ticareti vurgusu, göçmen -suç ilişkilendirilmesi, operasyon odaklı haber yapma gibi çarpıcı benzerlikler gösterdiğini vurgulamıştır. Haber dilinin operasyonel odaklı olması benzer biçimde Türk medyasında da mağdurun sesi, mağdurun korunması ve mağdur destek mekanizmalarından çok ‘polis-adliye’ haber yapısı ile örtüşmektedir.

Araştırmamız özelinde elde edilen bulgular, insan ticareti olgusunun özellikle kadın mağdurlar bağlamında medyada çoğunlukla yüzeysel, ataerkil toplum normlarını pekiştiren, operasyon merkezli bir dille temsil edildiğini ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, insan ticaretinin önlenmesine, mağdurların koruma ve destek hizmetlerinin güçlendirilmesine ve medyada daha etik, hak temelli bir temsil biçiminin yerleşmesine katkı sağlayabilecek çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Aşağıda sunulan bu öneriler hem medya profesyonellerine hem politika yapıcılara hem de sivil toplum aktörlerine yönelik olarak değerlendirilmiştir.

1.İnsan ticareti hakkında büyük ölçekli kamu bilinci yaratmayı, kolluk kuvvetleri/yargı/ hizmet sağlayan ilk temas birimleri mağdurları tanımlamaları ve onlara duyarlı olmaları için eğitim programları başlatmayı, özellikle kaynak noktalarda toplum gözetim mekanizmaları geliştirmeyi ve savunmasız kadınları ve kız çocuklarını bu tür sömürü biçimlerine yönelik riskleri konusunda eğitim rehberleri hazırlanmalıdır. Bu alanda uzmanlaşan eğitici kapasitesi güçlendirilmelidir.

2. İnsan ticaretiyle mücadele kapsamlı ve yöntemlerin sınır ötesi paylaşımını gerektirir. Bu alanda uygulama ve araştırmalar geliştirilerek müdahale programları tasarlamak, değerlendirmek ve değiştirmek için küresel bir iş birliği gerekmektedir.

3. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’ de de insan ticareti esas olarak cinsel istismar amaçlı insan ticaretiyle ilişkilendirilmektedir. Mevcut veriler Türkiye’de tespit edilen

neredeyse her mağdurun cinsel istismar amacıyla getirilen kadın veya çocuklar olduğunu göstermektedir.

4. Medya kuruluşları insan ticareti haberlerinde mağduru merkeze alan, hak temelli ve insan onurunu koruyucu bir dil benimsemelidir. Haber dili mağdurların yaşadığı travmaları yeniden üreterek onlara ikincil travma yaratmak yerine güçlendirici bir söylem geliştirmelidir.

6. Medya sektörü profesyonelleri için insan ticareti farkındalığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve etik habercilik konularında daha güçlü bir eğitim programı hazırlanmalıdır.

7. Medya içerikleri yalnızca ‘‘operasyon’’ ‘‘suç duyurusu’’ ekseninde değil, insan hakları, göç, toplumsal cinsiyet, ekonomik eşitsizlik bağlamında yapısal sorunlar bağlamında ele alınmalıdır.

8. Medya insan ticareti haberleri için özel bir etik klavuz hazırlanmalı ve bu klavuz Basın Meslek İlkelerine eklenmeli

9. Özellikle görsel medya araçlarında (televizyon, dijital platformlar, sosyal medya) insan ticareti konusunda farkındalık yaratan belgesel, kampanya, kamu spotu türünde içeriklerin desteklenmesi gerekmektedir. Yılmaz (2019), İnsan Ticaretininin Kamu Spotu Reklamlarında Sunumu üzerine yaptığı incelemede medya üzerinden inşa edilen mitler yoluyla, insan ticaretine karşı farkındalık oluşturulmasının ve toplumun insan ticaretine karşı harekete geçmesinin amaçlandığını ortaya koyulmuştur. Her ne kadar çalışma kamu spotlarının anlam yapısına odaklansa da toplumun bu spotları gerçekte nasıl algıladığına, kamu spotlarının dili ve sembollerinin farklı toplumlarda nasıl yanlış anlaşılabilmesine değinilmemiştir. Bu bakımdan kamu spotları yayınlanmadan önce farklı gruplarla küçük ölçekte odak grup görüşmeleri yapılarak hangi sembolere ve söylemlerin üzerinde durulması gerektiği çalışılmalıdır.

‘‘İnsan ticareti sadece fuhuşla ilgilidir’’, ‘‘Sadece yoksullar ya da yabancılar hedef olur’’, ‘‘Sınır dışı ediliyim, şikayet etmemeliyim’’ gibi yaygın mitleri kıran kısa videolar hazırlanmalıdır.

10. İnsan ticaretiyle mücadelede medya, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında kurumsal iş birliği mekanizmaları güçlendirilmelidir. Tuğ (2020), İnsan Ticaretiyle İlgili Vatandaşların Bilişlendirilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün

Rolü üzerine yaptığı araştırmada insan ticaretiyle mücadelede Türkiye'nin rolü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından insan ticaretine karşı hazırlanan üç kamu sporu reklamı analiz edilmiş ve elde edilen bulgulara insan tacirlerinin genel olarak çocukları hedef aldığı ve insan ticareti mağdurlarının emek sömürüsüne maruz bırakıldıkları mesajlarının verildiği görülmüştür ancak vatandaşların farkındalığının hangi kanallardan oluştuğu ve kurumun hangi mesajlarının etkili ya da etkisiz olduğu analiz edilmemiştir. Bu bağlamda kamuoyu farkındalık haritası çıkarılarak veri odaklı farkındalık planı yapılmalıdır. Kamu-Sivil Toplum ortak modeli geliştirilmeli, STK'larla ortak kampanyalar hazırlanmalıdır.

11. Türkiye'de insan ticaretiyle mücadelede Türk vatandaşı-yabancı ayrımı gözetmeksizin ulusal koordinatör görevini yürüten Göç İdaresi Başkanlığı ile TİHEK ve ilgili STK'lar tarafından hazırlanan farkındalık kampanyaları yerel ve ulusal medya aktif biçimde dahil edilmelidir.

12. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik verilen mağdur destek hizmetleri (psikosyal destek, hukuki danışmanlık, güvenli barınma hizmetleri gibi) medya ve paydaş kurumlar aracılığıyla tanıtılmalı, kamuoyunun bu mekanizmalardan haberdar olması sağlanmalıdır.

13. Çakı (2020), İnsan Ticaretine karşı hazırlanan Uluslararası Kamu spotu Reklamlarında Çocuk istismarı üzerine yaptığı incelemede,İnsan ticaretiyle mücadele politikalarında, toplumsal cinsiyet perspektifi temel bir eksen olarak benimsenmeli, kadın ve çocuk mağdurlara özgü ihtiyaçlar özellikle dikkate alınmalıdır.

14. Türkiye'de insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin araştırma ve raporlama süreçleri düzenli hale getirilmeli, akademik kurumlarla iş birliği arttırılmalıdır.

15. İnsan ticareti, göç ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini inceleyen disiplinler arası araştırmalar desteklenmelidir.

16. Bu çalışma ile medya çalışmalarında insan ticareti haberlerinin uzun dönemli etkilerini inceleyen nitel ve nicel araştırmalara ihtiyaç olduğu değerlendirildiğinden gelecek araştırmalarda farklı medya türleri karşılaştırmalı olarak incelenmesi desteklenmelidir.

17. Üniversitelerin iletişim, hukuk, sosyoloji ve kadın çalışmaları bölümlerinde insan ticaretiyle mücadele ve etik habercilik konularında dersler ve seminer programları oluşturulmalıdır.

18. Toplum genelinde farkındalık arttırmak için sivil toplum öncülüğünde eğitim kampanyaları, sergiler, insan ticareti konulu fotoğraf yarışmaları ve atölye çalışmaları düzenlenmelidir.

19. Kadın mağdurların sesini duyurabilecek alternatif medya platformları (örneğin sivil gazetecilik, belgesel anlatıları, dijital hikayeleme) teşvik edilmelidir.

Palermo Protokolünün uluslararası literatüre sunduğu en önemli katkılardan biri o güne kadar kadın ve kız çocuklarının ticaretinin yasaklanması üzerine gelişme gösteren olguda cinsiyet profili genişletilmiş ve istismar terimi asgari olarak tanımlanarak yeni sömürü biçimlerinin de ortaya çıkabileceği öngörülmüştür. Bu bağlamda 2023 yılında İstanbul İl Sağlık Müdürlüğüne ulaşan ihbar ile başlatılan soruşturma kapsamında medyada ‘‘Yenidoğan Çetesi Olayı’’ olarak geniş yakın bulan ve yoğun bakım ihtiyacı olmayan ,gereksiz yere yoğun bakımda tutulmuş ya da uygun bakımı alamadığı için güvensiz koşullara maruz kalmış hatta ölümle dahi sonuçlanan yenidoğan çetesi vakasında her bebek için günlük 7-8 bin lira ücret alındığı iddia edilmişti. Olayın medyada bazı bebeklerin ölümüne sebep olması ya da kalıcı hasara yol açması, tıbbi ihmal, cinayet olarak yansımaya sebep olmuştu. Yenidoğan çetesi yeni doğum yapan kadınlardan anneye sağlık gerekçesi vb sebeplerle yanlış bilgi vererek, zorla yoğun bakım ünitesinde alıkonulması, kırılgan grupların istismarı (bebek) ve bedenin ticari kazanç elde etmek amacıyla örtülü biçimde örgütlü bir yapı tarafından alıkonularak ve barındırılarak (yoğun bakım ünitesine tutulma) sömürülmesi insan ticareti kriterlerini karşıladığı kanaatimizdir. Bu bakımdan insan ticareti bağlamında nihai sömürü türü yeni bir sömürü türü olarak literatüre eklenebilir ya da çocuk sömürüsünün altında incelenebilir.

İnsan ticaretiyle mücadele yalnızca hukuki değil, aynı zamanda kültürel ve söylemsel bir dönüşüm gerekliliğine işaret etmektedir. Medya da bu dönüşümün hem üreticisi hem de taşıyıcısı konumundadır. Dolayısıyla insan ticareti haberlerinde etik ve toplumsal sorumluluk temelli bir yaklaşımın benimsenmesi, mağdurların ikincil

travmaya maruz kalmasını önleyecek, kamuoyu farkındalığını arttıracak ve nihayetinde insan ticaretiyle mücadelede önleyici bir işlev görecektir.

Sonuç olarak bu araştırma insan ticareti suçunun kadın mağdurlar özelinde medyadaki temsil biçimlerini inceleyerek konuya ilişkin literatürdeki boşluğu doldurmuş, insan ticaretiyle mücadelede medya söyleminin rolünü hem içerik analizi hem de mekânsal düzeyde analiz ederek alan yazında yöntemsel ve kurumsal bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Aile Danışmanları Derneği. (2017). *İnsan ticareti ile mücadelede sivil toplumun gücü projesi uygulama raporu*. Antalya: Aile Danışmanları Derneği.

Akee, R., Basu, A., Chau, N., & Khamis, M. (2010). Ethnic Fragmentation, Conflict, Displaced Persons and Human Trafficking: An Empirical Analysis. In G. S. Epstein & I. N. Gang (Eds.), *Migration and Culture: Frontiers of Economics and Globalization* (Cilt. 8, ss. 691-716). Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

Akee, R., Bedi, A., Basu, A., & Chau, N. (2014). Transnational trafficking, law enforcement and victim protection: A middleman's perspective. *Journal of Law and Economics*, 57, 349-386.

Alankuş, S. (2007). BİA² ve Hak Haberciliği Eğitim Çalışmaları Üzerine, Sevda Alankuş (Hazırlayan), *İnsan Hakları Haberciliği*, (s.11-50), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Alankuş, S. (2012). Neden Kadın Odaklı Habercilik, Sevda Alankuş (Derleyen), Kadın Odaklı Habercilik, (s.27-68), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Aliefendioğlu, H., Onay-Çöker, D. (2024). "Kadınların Mobilitesinin Medyada Görünürlüğü: BİANET Erkek Şiddeti Çetelesi Örneği," *Feminist Tahayyül*. 5(1): 28-55.

Arslan, Ç. (2004). İnsan Ticareti Suçu (TCK Md. 201/b). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(4), 24-25

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi. (2005, 05 16). Varşova, Polonya: Council of Europe.

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi. (2005, 05 16). Varşova, Polonya: Council of Europe.

Bales, K. (2012). Disposable people: New slavery in the global economy, updated with a new preface. Univ of California Press, 6-9

Batur, A. (2021). Nick Stevenson, Medya Kültürleri- Sosyal Teori ve Kitle İletişimi Üstüne Bir Değerlendirme. *Medya ve Kültür*, 1(2), 218-220.

Biehl, K., & Danış, D. (2020). Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları. *Türkiye'de Göç Araştırmaları*, 8.

Butler, J. (2011). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. Routledge.

Burke, M. C., Amaya, B., & Dillon, K. (2019). Sex trafficking as structural gender-based violence: Overview and trauma implications. *The Palgrave international handbook of human trafficking*, 451-465.

BM. (1964, 01 06). 1956 tarihli Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme. T.C. Resmi Gazete.

Bonilla, T., & Mo, C. H. (2018, Nisan 25). The evolution of human trafficking messaging in the United States and its effect on public opinion. *Published online by Cambridge University Press*, 2(39), s. 201- 234.

Castles, S., & Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S., Miller M. J. & Haas H. (2022). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası nüfus hareketleri*. (B. A. Evranos, Çev.) Ankara: GAV Perspektif

Certel, N., & Atası Topcuoglu, R. (2022). Suriyeli Kadınlarla Yapılan Evliliklerin Medyadaki Görünümü: Sosyal Hizmette Savunuculuk için Bir Çağrı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 537-562. <https://doi.org/10.33417/tsh.1019481>

Ceza Muhakemesi Kanunu. (2004, 12 17). 44 (25673) . T.C. Resmî Gazete.

Cho, S. Y. (2012). *Modeling for determinants of human trafficking* (No. 70). Economics of Security Working Paper.

Chouliaraki, L., & Stolic, T. (2017). Rethinking media responsibility in the refugee 'crisis': a visual typology of European news. *Media Culture & Society*, 1162-1177.

Chouliaraki, L., & Stolic, T. (2017). *Rethinking media responsibility in the refugee 'crisis': A visual typology of European news*. *Media, Culture & Society*, 39(8), 1162-1177

Cockbain, E., & Bowers, K. (2019). Human trafficking for sex, labour and domestic servitude: how do key trafficking types compare and what are their predictors? *Crime, Law and Social Change*, 72(1), 9-34

Connell, R. W. (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Çev. Cem Soydemir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Coonan, T., & Thompson, R. (2005). Ancient Evil, Modern Face: The Fighting against Human Trafficking. *Geo. J. Int'l Aff.*, 6, 43.

Croteau, D., Hoynes, W., & Milan, S. (2012). Media/Society: Industries, Images, and Audiences (4th ed.). Sage Publications.(S. 29-113)

Çakı, C. (2020). İnsan ticaretine karşı hazırlanan uluslararası kamu spotu reklamları: çocuk istismarı üzerine inceleme. Göç Araştırmaları Dergisi, 6(1), 60-91.

Çelenk, S. (2010). Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar. İçinde, B. Çaplı ve H. Tuncel (Ed.), Televizyon haberciliğinde etik (ss. 229-236). Ankara: Fersa Matbaacılık.

Çelik, Ö. (2008). Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi. Unpublished master's thesis, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989, 11 20). Birleşmiş Milletler.

Dell, N. A., Maynard, B. R., Born, K. R., Wagner, E., Atkins, B., & House, W. (2019). Helping survivors of human trafficking: A systematic review of exit and postexit interventions. Trauma, Violence, & Abuse, 20(2), 183-196.

Doğan, Y. h., & Sagut, R. (2023). Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları. Adalet.

Duong, K. A. (2019). A comprehensive gender framework to evaluate anti-trafficking policies and programs. In The Palgrave international handbook of human trafficking (pp. 247-269). Cham: Springer International Publishing.

Dursun, Ç. (2008) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, Ankara: TC. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Dursun, Ç. (2010). Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği. Fe Dergi, 2(1), 18-32.

Einarsdóttir, J., & Boiro, H. (2014). The Palermo Protocol: Trafficking Takes it All. Stjórnmal og stjórnsýsla, 387.

EUROPOL. (2011). Trafficking in Human Beings in the European Union. Europol Public information.

Federici, S. (2012). *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*. PM Press.

Forced marriage in 2024. (2024). Friends of Lazarus Association: <https://www.amicidilazzaro.it/en/marriage-and-love/forced-marriage-in-2024/>

Gallagher, A. (2010). The International Law of Human Trafficking. Cambridge: Cambridge University Press.

Gencel-Bek, M., & Binark, M. (2000). Medya ve cinsiyetçilik. Ankara Üniversitesi.

Glenn, E. N. (1992). *From Servitude to Service Work: Historical Continuities in the Racial Division of Paid Reproductive Labor*. *Signs*, 18(1), 1–43.

Göç İdaresi Başkanlığı (2019). 2018 İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu. Ankara. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2020). 2019 İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu. Ankara. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2025) İnsan Ticaretiyle Mücadele. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik>

Göç Terimleri Sözlüğü. (2013). 2., 26. Uluslararası Göç Örgütü.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage.

Heise, L. L., Pitanguy, J., & Germain, A. (1994). Violence against women: the hidden health burden. *World Bank Discussion Papers*, 255

Cho, S. Y. (2012). Modeling for determinants of human trafficking (No. 70). *Economics of Security Working Paper*.

Hornik, R., Jacobsohn, L., Orwin, R., Piesse, A., & Kalton, G. (2008). Effects of the national youth anti-drug media campaign on youths. *American journal of public health*, 98(12), 2229-2236.

ILO, v. d., Free, W., & IOM. (2022). *Global Estimates of Modern Slavery; Forced Labour and Forced Marriage*. Cenevre.

ILO. (2024). *Profits and poverty: The economics of forced labour*.

İmançer, D. (2006). *Medya ve kadın* (Vol. 66). Ebabel.

International Labour Office (ILO). (2009). *Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual and other forms of exploitation*. Cenevre: ILO Publications. (2006, 03 17).

IOM. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı

IOM. (2016). *Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve*. Ankara: IOM Yayınları.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı. (2007). *İnsan Ticareti ile Mücadele: Karşılaşılan Güçlükler ve Öneriler*. s. 12.

İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik. (2016, 03 17). *Yönetmelik (29656)* . T.C. Resmi Gazete.

Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (2013). The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation. *European journal of law and economics*, 35(1), 87-107.

Johnson, V. M. (2010). Female undergraduate students' perceptions of the portrayal of women in advertising. *Dissertations and Theses from the College of Journalism and Mass Communications*, 3.

Kaboğlu, İ. Ö. (2013). Özgürlükler hukuku: İnsan hakları genel kuramına giriş. İmge Kitabevi.

Kaye, M. (2003). The migration-trafficking nexus: combating trafficking through the protection of migrants' human rights. *Anti-Slavery International*, 2(1).

Kocasakal, Ü. (2003). İnsan Ticareti Suçu (TCK 201/b). *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 39-79.

Krsmanovic, E. (2020). Media framing of human trafficking for sexual exploitation: a study of British, Dutch and Serbian media. Eleven international publishing.

Kubilay, Ç., & Ova, N. (Eds.). (2023). *İki binli yıllarda medya ve kadın*. Paradigma Akademi.

Kuçuradi, I. (2008). İnsan Onuru Kavramı ve İnsan Hakları. İstanbul: Çağırın.

Kurt Yücekul, G. (2011). İnsan ticareti suçu.

Kümbetoğlu, B. (2020). Niteliksel araştırmalarda analiz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.s, 113

Larsen, J. J., Lindley, J., & Putt, J. (2009). *Trafficking in Persons Monitoring Report July 2007-December 2008*. Canberra: Australian Institute of Criminology.

Menaker, T., & Franklin, C. A. (2015). Commercial sexual exploitation of children and the policing of prostitution: Views from law enforcement. *Justice System Journal*, 36(3), 273-290.

Miller, J. R. (2006). Slave Trade. *Harvard International Review*, 27(4), 70.

Othman, Z., 2006. "Trafficking in woman from the Former Soviet Union for the Purposes of Sexual Exploitation", *Trafficking and Global Sex Industry*, New York

Owusu, E. S. (2023). The superstition that enslaves virgin girls in Ghana: An exploration of the origins, evolution, and practice of trokosi. *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 8(1), 4.

Özdemir, S., & Koçer, D. N. (2025). Haber Dili ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Haberlerde Kadın Temsili. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 7(1), 7-28. <https://doi.org/10.55055/mekcad.1637216>

Özdemir, M. (2010). Türkiye'deki Rakamlarda toplumsal Cinsiyet ve Sunum. *Millî Folklor*, 22(88),

Özgüç, N. (1998). *Turizm: Coğrafi bir yaklaşım*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Sembacher, A. (2005). The council of Europe convention on action against trafficking in human beings. *Tul. J. Int'l & Comp. L.*, 14, 435.

Sen, S., & Baba, Y. (2017). The human trafficking debate: Implications for social work practice. *Social Work & Society*, 15(1).

Shelley, L. (2012). The relationship of drug and human trafficking: A global perspective. *European journal on criminal policy and research*, 18(3), 241-253.

Siller, N. (2017). Trafficking in Persons under International Law and its Incorporation within Enslavement as a Crime against Humanity.

Sokat, K. Y. (2022). Understanding the role of transportation in combating human trafficking in California. *Transportation research interdisciplinary perspectives*, 15, 100673.

Stoyanova, V. (2017). Human trafficking and slavery reconsidered: conceptual limits and states' positive obligations in european law. Cambridge University Press.

Südaş, İ. (2025). "Cinsel Şiddete Mekânsal Bir Bakış" *Kadın Araştırma Merkezleri Ve CTS Birimleri Deneyim Paylaşımı Çalıştayı* 2 Mayıs 2025, İzmir Ekonomi Üniversitesi, EKOKAM. İzmir.

Südaş, İ. Z. Aksoy. (2020). "Geographical Distribution Of Sexual Voilence Cases İn Turkey: A Preliminary Study" In *Contemplating Violence Against Women*. (Eds. Ş.Çağın, Z.Türkyılmaz, G.Nüfusçu-Yengül) Pp. 49-64 Ege University Press. İzmir

Südaş, İ., Kaba, B. (2024) "Yabancı Turist Kadınlara Yönelik Cinsel Şiddet Haberleri Üzerine Mekânsal Bir Değerlendirme" *Cumhuriyet'in 100. Yılında Turizm Coğrafyasının Güncel Konuları* içinde. sf: 223-249. Editörler: F. Baykal, G. Emekli.

TCK (Türk Ceza Kanunu) (2004) Türk Ceza Kanunu, Resmi Gazete. 12.10.2004. (erişim: 06.07.2024) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>

TDK Sözlük. (2023, 06). Türk Dil Kurumu.

Tepecik, F., (2013). İnsan Ticaretinin Ekonomik ve Hukuki Boyutları, In *International Conference on Eurasian Economics*, 915-923

Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.

Tuğ, B. (2020). The role of the Directorate General of Migration Management in awareness of citizens regarding human trafficking. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 36-59.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. (2023). İnsan ticaretiyle mücadele Türkiye ulusal raporu. Ankara: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. Erişim adresi: (<https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/insan%20ticaretiyle%20mucadele%20türkiye%20ulusal%20raporu%20v06.pdf>)

Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2016). *Ulusal ve uluslararası alanda insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hukuksal çerçeve*. Ankara: IOM Yayınları

United States Department of State. (2001–2014). Trafficking in Persons Report. Washington, D.C.: United States Department of State Publication

UNODC. (2014). Global Report on Trafficking in Persons 2014. New York: UNODC.

UNODC. (2018). The International Legal Definition of Trafficking in Persons. 2020

UNODC. (2024). Global Report on Trafficking in Persons.

Wheaton, E. M., Schauer, E. J., & Galli, T. V. (2010). Economics of human trafficking. *International migration*, 48(4), 114-141.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 04 11). (28615) . T.C. Resmi Gazete.

Yenidünya, A. (2007). Caner: İnsan Ticareti Suçu (TCK m. 80). Turhan Kitabevi, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: SeçkinYayıncılık.

Yılmaz, A. (2020). İnsan ticaretinin kamu spotu reklamlarında sunumu: Roland Barthes' in mit olgusu üzerinden göstergebilimsel analiz. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 8-34.

YUKK. (2013, 04 04). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (28615)* . T.C. Resmî Gazete.

Zimmerman, C., Hossain, M., & Watts, C. (2011). Human trafficking and health: A conceptual model to inform policy, intervention and research. *Social science & medicine*, 73(2), 327-335.

<https://www.internethaber.com/izmirde-fuhus-operasyonu-27902h.htm>

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/11/131129_arjantin_genelev

<https://www.sabah.com.tr/yasam/tarim-iscisi-kizlara-zorla-fuhus-yaptirdilar-1447238589-3301946>

<https://www.sabah.com.tr/yasam/antalyada-es-zoruyla-fuhus-beni-bu-bataklktan-kurtarin-5508452>

<https://www.bursadabugun.com/haber/fuhus-operasyonunda-14-supheli-yakalandi-10-kadin-kurtarildi-1774360.html>

<https://www.urfadabugun.com/haber/113811/sanliurfada-insan-ticareti-yapan-sebekeye-buyuk-darbe.html>

<https://kayserigercekh Haber.com/haber/kayseride-fuhus-operasyonu-10-magdur-kadin-kurtarildi-3-kisi-tutuklandi-47455.html>

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmam boyunca aynı anda devam eden yoğun iş hayatım nedeniyle ilerleyen tempoda her zorlandığımda destek ve teşviklerini esirgemeyen, bakış açıma yeni ufuklar açan başta çok kıymetli danışmanım Doç Dr. İlkay SÜDAŞ'a gösterdiği sonsuz sabır, paylaştığı engin bilgi birikimi için minnettarım.

Tezimin akademik yolculuğunda verdiği yönlendirici geri bildirimler sayesinde çalışmama ışık tuttuğu için, kıymetli hocam Dr. Sinem UTANIR ALTAY'a, emek ve katkılarıyla sürece destek veren Dr. Gülsüm ŞİMŞEK'e sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca; bu yoğun süreç boyunca moral ve motivasyon kaynağım olan başta aileme ve varlığıyla her zaman bana güç veren sevgili eşime teşekkürlerimi sunarım.

İzmir, 2025

Dilek PERÇİ

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 2013 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2014 yılından bu yana Göç İdaresi Başkanlığında İl Göç Uzmanı olarak, 2024 yılından bu yana ise İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Çalışma Grup Başkanı olarak görev yapmaktadır. Araştırmacı 2022 yılından itibaren Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında akademik çalışmalarını sürdürmektedir.